MUHİT

Bu Nushamızda:

Köylüye bir az Refah Vermek İçin...

Ahmet Cevat

Sene 2

№ 15, Kânunusani 1930

NUSHASI 50 KR.

Müvezzilerden Elbise kalıbını isteyiniz.

Gençlik Kütüpanesi Neşriyatı

1.— Spor Ruhu

En güzel spor hikâyeleri. — Spor Ruhu nedir? Eski Türklerde spor terbiyesi. (Arap harfleriyledir)

Fiyatı: Karton kaplısı 50 Ciltlisi: 75 kuruştur.

2.— Cesur Kaptanlar

(Rudyard Kipling) in gençlik için yazdığı güzel bir romandır. Bir zengin çocuğunun elleri nasırlı adamlar arasında ne sağlam bir ruh terbiyesi aldığını gösterir. (Arap harfleriyledir)

Fiyatı 65 Ciltlisi 85 kuruştur.

3.— Sevgili Düşman

Zengin bir aileye mensup ince ruhlu bir genç kızın hayatını öksüz çocukları mes'ut etmiye nasıl vakfettiğini hassas bir kalemle tasvir eden içtimai bir romandır. (Arap harfleriyle)

Fiyatı: 75 Ciltlisi 100 kuruştur.

4.— Kölelikten Kurtuluş

Birinci basılışı maarif muhitlerinde ve her tarafta çok beğenilen bu güzel kitap yeni Türk harfleriyle tekrar basılmıştır. Her okuyan, onun mutalaasının içinden ruhu zırhlanmış, azmi muhkemleşmiş olarak çıktığını duyar.

Fiyatı 60 Bez ciltlisi 80 kuruştur.

5.— Abraham Lincoln

Amerikanın en büyük reisi cumhuru olan Abraham Lincoln ın hayat ve tercemei halinden bahis olan bu kitap romanların en caziplerinden daha caziptir. (Yeni Türk harfleriyledir)

Fiyatı 85 Ciltlisi 100 kuruştur

Gençlere Yüz Hikâye

Bu serinin ilk numarası (Gümüş Kanatlar) isminde güzel bir hikâyedir.

Fiyatı 10 kuruş.

Kutu Kitabı

Amerika mektepleri için 1929 dahilinde basılmış ve büyük bir rağbete mazhar olmuş bir elişi kitabıdır. Mâarif Vekâleti Tâlim ve Terbiye Heyeti tarafından fevkalade takdir edilmiştir.

Âdi kaplısı 60 Bez ciltlisi 80 kuruştur.

Bütün bu kitaplar için Muhit İdarehanesine müracaat olunmalıdır.

Toptan alanlara tenzilat.

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 2 | Kânunusani, 1930 | № 15

Köylüye Bir az Refah Vermek İçin Küçük Tetbirler

"Bizim gayemiz köylüyü zengin etmektir."
İsmet Paşanın Nutkundan

Her Fakîr Köylü Ailesine Vergiden Muaf Bir İnek, Otuz Dönüm Toprak Bu Gayeye Götürecek en Emin Yoldur

Türk Milleti demek, hemen hemen köylü bir millet demektir, İngiliz veya Alman milleti demek amele bir millet demek olduğu gibi. Orada münevverler nasıl milletlerinin azîm vucudunu teşkil eden amele kütlelerine refah vermek yollarını aramak ve bulmakla muvazzaf ise burada da bizlerin vazifemiz cefakeş milletimizin kuvvetli cüssesini teşkil eden köylülerimize refah yüzü göstermek ve inkişaf yolunu açmak çarelerini düşünmektir.

Şimdiye kadar fedakâr Türk köylüsünü ve yalnız onu düşünen, refah ve inkişafını en büyük siyasi umde yapan bir hukûmet gelmemişti. Birinci defa olarak Büyük Rehberin yarattığı Cumhuriyet idaresinin ilk ve büyük başvekili İsmet Paşadır ki, hukûmetinin programı başına «köylüyü zengin etmek» umdesini geçiriyor ve buna muvaffak olmak için hiç bir teşebbüsten geri kalmıyor: Şimendiferler, şosalar köylünün iktisadi inkişafına hizmet için; Vapurlar ve limanlar yine zirai inkişafımız için; Su siyaseti yine zirai inkişaf için; Zirai kooperatifler ve yerli mallar siyaseti yine onun için, herşey onun için.... Topraksızlara toprak vermek gibi başlı başına bir zirai reformanın bile fîli icraatına girişiliyor....

Bütün bu tetbirler Türkiye için yenidir. Meşrutiyet hukûmeti de dahil olduğu halde Türk köylüsü için o «âşar» denilen on üç kerre asırlık tahrip sisteminden başka bir istismar yolunun bulunacağını aklından geçirmiş hiç bir hukûmet görülmemişti. Cumhuriyetin ilk hukûmetidir ki bir dakîka bile tereddüt etmeksizin Türk köylüsünü o afetten, *o Allahın belasından* — bu verginin menşei ilâhidir —kurtarıverdi. Çünkü Türk köylüsünün ve Türk halkının kendi hukûmeti olan Cumhuriyet hukûmeti, kalbi yana yana hissetmişti ki, *Köylüye edilecek en büyük iyilik ona vermekten ziyade elindekini almamaktır.*

Fakîr köylüyü sersemleten, bunaltan, sefil bırakan, gömleğine kadar soyan musibet, o mültezimin ve jandarmanın eline teslim etmek için en son maişet ve kendince refah —oh, pek zavallı bir refah!— vasıtasını da elden çıkarmak mecburiyetiydi. Cumhuriyet hukûmeti köylünün başından bu belayı mutlaka atmalı idi, ve âşarı kaldırmakla vazifesini hakkîle müdrik olduğunu göstermiş oldu; fakat âşarın yerine geçen iki verginin (erazi ve sayım vergilerinin) artması yine fakîr köylü tabakalarını refahtan mahrum bırakmaktan hâli kalmıyor. Köyden

bütün bilâvasıta vergileri kaldırmağı tavsiye etmek aklımızdan bile geçmez; fakat köylüyü zengin etmek umdesini programının başına geçiren İsmet Paşamıza *Her fakîr köylü ailesine asgari bir vergi Muafiyeti vermenin* gayeye götürecek en kolay, en doğru, en emin yol olacağını söylemekten çekinmeyoruz. Hukûmet bütçesinden 30 milyon dönüm erazinin ve 1 milyon ineğin vergisi — topu topu yedi sekiz milyon lira — eksilmekle kapatılması muhal ve hattâ güç bir mâli rahne açılmış olmıyacaktır; fakat bu küçük tetbirden edilecek azîm ve esaslı istifadeler sayılamıyacak ve derhal düşünülemiyecek kadar çoktur.

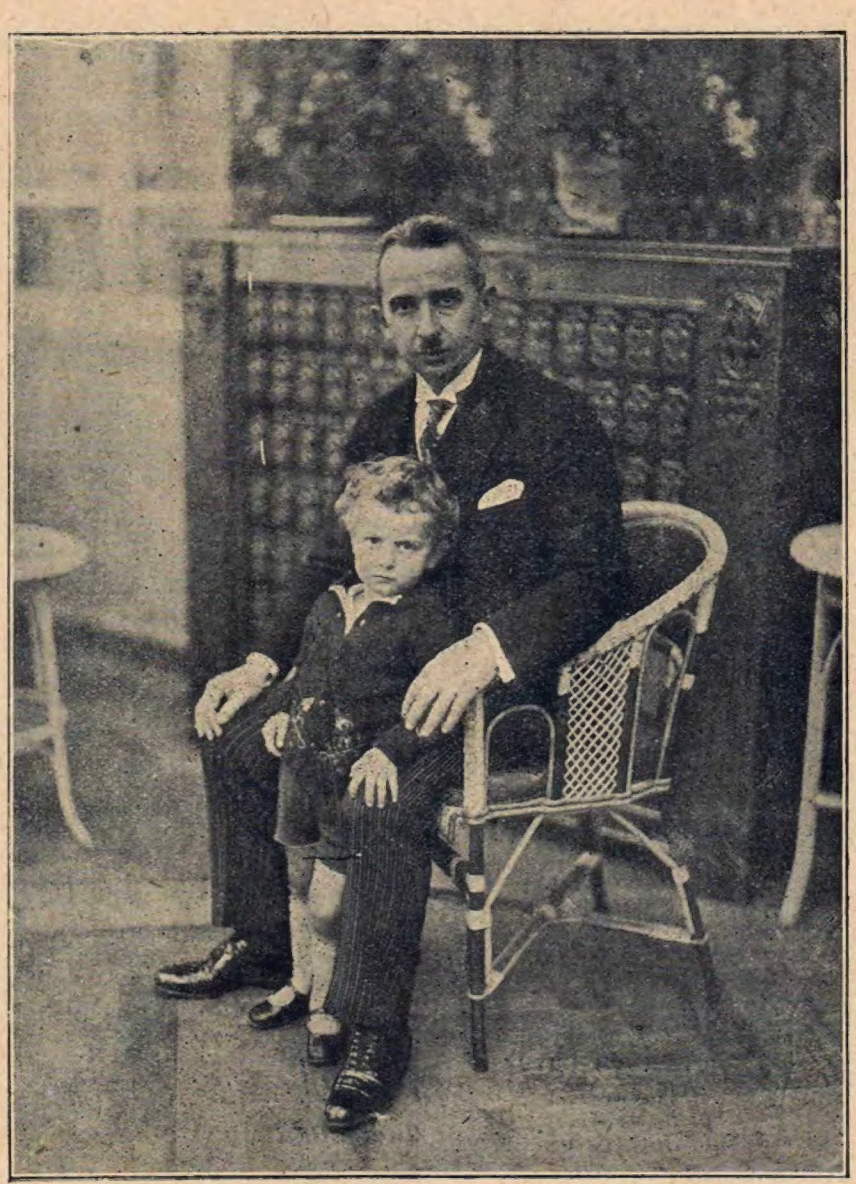

Köylünün en fakîr tabakaları devlete o cüz'i vergiyi verebilmek için *kendi yiyeceği ve çocuğuna yedireceği gıdayı* pazara götürüp satmak, bâzan bu da kifayet etmiyerek şehre gelip hammallık, uşaklık, ırgatlık etmek mecburiyetindedir. Köylünün en fakîr kısımları doyasıya ekmek bulamayor, çocuğuna süt veremiyor, yumurta yedirermiyor. Milletin cüssesini teşkileden köylü kütlelerinin bu elim vaziyeti *Irkın Fisiolojik sefaletten kurtulamamasına, nufusun artmamasına* en müessir amillerdir. Köylüye istenildiği kadar çocuğa nasıl bakılacağını, sıtmadan veya vermeden nasıl korunacağını öğretmek için büyük masraflarla teşkilatlar vucuda getirilsin... analar memeden kestikleri yavrularını besliyemedikten sonra hepsi nafiledir. Bir fakîr köylü ailesinden alınacak senevi sekiz on lira vergi her gün çocuğuna vereceği bir yumurta ile bir bardak sütü temsil eder. Bin ah ile verilen bu mangırları toplamak için sarfedilen para belki de ondan fazladır.

Hiç şüphe bile etmek istemiyoruz ki, hemen hiç mesabesinde bir mâli fedakârlıkla tatbikî mümkün bu küçük tetbire lâyık olduğu ehemiyeti vermekten Büyük ve köylü dostu Başvekilimiz istiğna buyursun.

Küçük tetbirler çok defa pek büyük neticeler verirler. Bunun da o feyizli küçük tetbirlerden biri olduğuna kuvvetle iyman ederek tekrar şu tavsiye ile sözümüzü bitiriyoruz:

Her fakîr köylü ailesine vergiden muaf 30 dönüm toprak, 1 sağmal inek têmin ediniz.

AHMET CEVAT

Büyük Türk İnkîlabına Dair

Amerika Mandaterliği Mes'elesinin Sıvas Konngresinde Müzakeresi

Yazan: AHMET CEVAT

— 8 —

Bu mes'ele Sıvas Kongresinin heyeti-umumiyesinde, 8, 9 Eylûl 1919—1335 celselerinde —Büyük Rehberin ve diğer Şark mürahhaslarının Erzurumdan yetişmesinden evel Sıvasa gelmiş olan 25 kadar zatın hazırlamış olduğu bir muhtıra üzerine— müzakere edilmişti. Muhtırayı imzalarile verenlerin— müzakere esnasında bu vesikayı istirdat edenlerden ibaret olduğu kabul edilirse— Bekir Sami ve Hami beylerle merhum İsmail Fazıl Paşadan ibaret olduğu anlaşılıyor. Fakat kuvvetle müdafaasına çalışanlar arasında, bunlardan başka, Re'fet, Vasıf, ve Rauf beyleri de buluyoruz.

Muhtıra heyeti-umumiyede okunmaksızın teklif encümenine gitmişti. Büyük Rehberin riyaseti altında bulunan bu encümende okunmuş, bir çok müzakere ve münakaşa edilmiş, fakat kat'i bir karar verilememiş; "noktai-nazarı alınmak üzere" tekrar heyeti-umumiyeye getirilmişti. Büyük Rehberin bu hususta tâkîp ettiği maksat aşikârdır: Heyeti-umumiye mes'eleyi teferrüatiyle bilmiyor, yoksa bir tatlı hulya gibi arkasından koşulan bu siyasi iksirin nekadar vâhi olduğu anlaşıldıktan sonra, muhtıranın uzun uzadiya münakaşaya bile değmediği görülecekti. Bu emniyetle tekmil bir celsede —vesaik elde— geçen makalemizde gördüğümüz gibi, mes'elenin her tarafını iyzah etmişti. Buna rağmen ikinci celsede, daha ilk nutuklardan, mandacıların mutlaka hedefleri lehinde acaleten bir karar verdirmek istedikleri anlaşıldı. Bunun üzerine Büyük Rehber mes'elenin tekrar encümene havalesini teklif etti:

"Bu rapordan iki noktainazar tezahür ediyor: birincisi devletin dahili ve harici istiklalinden vazgeçmemesi, ikincisi de haricin muzır tazyıklarına karşı devlet ve milletin bir müzaheret ve muavenet talebinde bulunup bulunmamasıdır. Asıl tereddüdü mucip olan nokta da budur. Müsaade buyurulursa bu noktayı teemmül için teklif encümenine havale edelim, her halde *Dahili ve Harici istiklalimizi kaybetmek istemiyoruz.*"

Bu teklif aleyhinde nutuklar tevali etti. Hatipler hep derhal mandaterlik lehinde bir karar verilmesini istiyorlardı. Vakıa aleyhte olanların kuvvetli mukabeleleriyle müzakerenin daha ilk safhasında, muhtırayı verenler, bu vesikayı —aynen müdafaa edilemiyeceğini anladıklarından— istirdat ettiler; fakat bu istirdat ile mandacıların sarsılan mâneviyatı Re'fet beyin uzun bir nutku ile tekrar tahkim edilmiş oldu. Büyük Rehber müzakere esnasında tehaddüs eden bu vaziyet hakkında şöyle diyor:

"Efendiler, bu parlak ve mahirane nutkun dinleyenlerin fikir ve kanaatleri üzerinde yapabileceği dalaletkâr tesirin derecesini sühuletle takdir buyurursunuz. Efkârın, bunu tâkîp etmesi muhtemel olana aynı fikirdeki hatiplerin nutuklariyle büsbütün *Tesemmüm etmesine* meydan vermemek için, derhal: — On dakîka istirahat edelim, diyerek celseyi tâtil ettim."

Büyük Rehberin bu derece telaşını mucip olmak için Amerika mandaterliği tarafdarlığının ne kadar kuvvetli olduğu düşünülmelidir.

* * *

Mandaterlik lehinde serdedilen sebepleri, sahiplerinin şahıslarını düşünmeksizin şöylece sıralıyarak gözden geçirelim; ondan sonra bunları Büyük Rehberin ateşin çelik gibi kuvvetli redd ve cerhleriyle karşılaştıralım.

Evvela, mandanın —mandater hangi devlet olursa olsun— bir türlü Türkiyenin mandatere karşı bir müstemleke vaziyetine girmesi demek olduğu iytiraf edilmiyor, belki de hakîkaten buna akıl erdirilmeyor, ve ruhi bir incizap ile tefsirine kalkışılarak ona *Kefalet, Müzaheret* gibi yumuşak ve indi isimler veriliyordu. Mandaterliğin, bugün artık, İngilizlerin İrakta, Fransızların Suryede işgal ettikleri imperyalist tehakkümiyle ne demek olduğu herkesçe anlaşılmıştır. Fakat o tarihte Türkiyenin beynelmilel vaziyeti o derece yêsengiz idi ki hakîkati görebilmek ve aldanmamak için Büyük Rehberinki kadar görür göz lâzımdı.

Manda tarafdarları, hulasaten, şu sebepleri ortaya sürüyorlardı:

1) Her halde bir müzaherete muhtacız, ve bunun en iptidai delili devlet varidatının ancak borcumuzun faizine tekabul etmesidir.

2) Muhtıradaki metalip öyle istiklali muhil şeyler değildr; Krım muharebesinden galip sıfatiyle çıkar[ı]ştirak ettiğimiz Paris kongresinde müttefiklerimi[z] bize tahmil etmiş oldukları şerait ile mukayese edi[lir]

3) Amerika mandasını tercih etmekten maksadımız, bütün cemiyetleri esir eden, kalpleri, vicdanları söndüren İngiliz mandasından kurtulmak, milletlerin vicdanlarına rıayetkâr Amerikayı kabul etmektir. Yoksa asıl iş para mes'elesi değildir.

4) Laf iytibariyle, manda ile istiklal birbirine mani' şeyler değildir; yalınız eğer biz hakîkatte kuvvetli olmıyacak olursak, işte o zaman mandanın altında eziliriz.

5) Bir de diyelim ki biz dahili ve harici bir istiklalitam isteriz; acaba bizi kendi başımıza bırakacaklar mı? Şurası muhakkaktır ki bugün bizi İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan taksim etmek istiyorlar; fakat eğer biz, bugün bir devletin kefaleti altında bir sulh akdedecek olursak ileride, müsait şerait altında bulunur bulunmaz hemen döner, kendi faidemizi têmin ederiz. Lâkin eğer menfi bir vaziyet hasıl olacak olursa, acaba büsbütün ziyan etmiş olmıyacak mıyız?

6) Her halde bir Amerika *Kefaletini* kabul etmek mecburiyetindeyiz. Beşyüz milyon lira borcu, harap bir memleketi, pek münbit olmayan bir toprağı ve ancak on onbeş milyon lira varidatı olan bir kavm için harici bir müzaheret olmakzızın idamei-hayat etmeğe imkân olmaz.

7) İzmir Yunanistanda kalsa ve aramızda bir muharebe açılsa, düşmanımız vapurlara asker getireceği halde, acaba biz Erzurumdan hangi şimendiferlerle nakliyatımızı yapabileceğiz? Binaen-aleyh Amerika mandası her şeyden evel bir kefil ve müzahir bulmak için lâzımdır.

8) Surye ve Adana havalisinde dolaştıktan sonra İstanbula gelip siyasi fırkaların noktai-nazarını istiyzah eden Amerika tahkîkat heyeti âzası İzzet paşayı konağında ziyaret edip Anadoludaki Milli teşkilatın Türk milletini temsil ettiğine kanaatleri olduğunu söylemişler, ve: "eğer siz Erzurum ve Sıvas kongrelerine Amerika mandasını talep ettirecek olursanız Amerika dahi Osmanlı mandasını kabul edecektir." demişler... Bu suretle talep vaki' olursa %90 kabul ihtimali vardır.

9) Amerika ancak Türkler talep ettikten sonra Avropaya karşı çıkıp: "bu memleketin mandaterliğini bana bırakabilirsiniz" diyebitecektir.

10) Biz müstakîl bir devlet olamayız; haydi manda altına girdik demeyelim de "devleti -ebet- müddet olduk diyelim", bundan ne çıkar?

11) Bütün devletler bizi müstakîl bırakacaklarını söyleseler bile yine müzaherete muhtacız (yâni mandaya). Müstakîl yaşamağa mali vaziyetimiz müsait değildir. Bugün istiklalimizi kurtarsak bile yine günün birinde bizi taksim ederler.

12) Mandadan korkmayınız, Milletler Cemiyetinin nizamnamesine dahildir. Ancak İngiltereyi kendimize daimi düşman, Amerikayı ehveni-şer sayıyoruz.

13) Esasen kongre harici müzaheret esasını kabul etmiştir; ancak bu müzahereti kimden isteyeceğimiz tasrih edilmedi. Amerika olduğu iyma ediliyorsa da saraheten de söylenmelidir.

14) İngiliz matbuatının daima doğru çıkan neşriyatından anlaşılıyor ki: Kızıl Irmağın Şark tarafı Ermenistan —addedilerek Amerika himayesine veriliyor, belki Gürcüstan ve Azerbaycan da Amerikaya bırakılıyor; Kızıl Irmağın garbindeki erazi de —İzmir ve İstanbul müstesna olmak üzere— mahreci Antalya olarak Türkiyeyi teşkil ediyordu. Bu kısmın şimali İtalya ve Fransa, cenubu da İngiltere himaye ve idaresine terkediliyordu. İzmirin işgali bu ifşaatın doğruluğunu ispat etti. Binaen-aleyh bu tehlike karşısında memleketimize karşı en bitaraf vaziyette bulunan Amerikanın müzaheretini tercihe mecburuz.

Bütün mandacı hatiplerin ittifak ettiği nokta şudur: "Biz kendi kendimize müstakîl bir devlet olarak yaşayamayız."

—Niçin?— Bu sualin cevabında da ittifak ediyorlar: "Çünkü, diyorlar, borçluyuz; varidatımız ancak borçlarımızın faizine kâfi gelir."

Bundan daha kısa görüşlü bir muhakeme olamaz. Düne kadar Rumelide bir kaç milleti, Arabistanı, Yemeni, Tarabulus - Garbı, Bingaziyi... kanlı mücadelelerle hükmü altında tutmağa muktedir olan bir millet nasıl olur da kendi kendini idareden aciz olur? Bir gün, Akşam gazetesinin üstündeki Matbuat dairesinde aynı münakaşa cereyan etmişti; aciz tarafından mandacılara aynı bu sual sorulmuş, verecek cevap bulamamışlardı; daha doğrusu düşünmeğe bile muktedir olmadıklarını göstermişlerdi. Şüphesiz, son büyüyk muharebe ittihatçıların caniyane delilikleriyle milli kuvvetlerimiz —maddi ve mânevi— israf edilmiş, tükenecek dereceye gelmişti. Fakat feyizli kaynaklar kurumamıştı ve kuruyamazdı, çünkü milletin ruhunda ve bünyesinde ve memleketin tabii servetlerinde idi.

Bunu, bu kurtarıcı ümitleri veren büyük hakîkatları yalnız Büyük Rehber ruşen basariyle görebiliyordu, ve böyle vuzuh ile gördüğü için yürüdüğü ve yürüttüğü yolda muvaffak olacağından daima emindi.

Diğer taraftan borç mes'elesinin ve mali vaziyetin istiklal ile münasebeti mandacılar tarafından pek yanlış düşünülüyordu. Ne kadar büyük olursa olsun mali menfaatlar için memleketinin istiklalinden vazgeçtiğini söylemek kadar sinik bir şey tesavvür edilemez; bir Avropalı değil, bir Balkanlı, bir Bulgar, bir Yunan devlet adamı, hattâ en âdi politikacısı böyle bir iytirafta bulunamaz; bulunmuş olsa milletinin nazarında ebediyen iytibardan mahrum kalır. Bizim beyler, paşalar milli kongrelerde oturup "borçlu ve fakîr olduğumuz için istik-

lalimizden vazgeçmeliyiz, bize beş on milyon verecek, nüfuzlu kudretli bir efendi bulmalıyız." gibi milli küfürleri bağıra çağıra savuruyorlar. Sonra, düşünce miskinane olduktan başka son derece gafilanedir de. Fakîr bir memleketin mandaterliğini kimse, o hayırhah Amerika da olsa, istemez. Mademki Türkiyeyi bu kadar imperyalist ve kapitalist devlet paylaşmak için biribirleriyle boğuşuyorlar, o halde emin olmalı ki Türkiye iktisadi menbâlar cihetinden son derece zengindir, ve daima o menbâlardan borçlarını da tesviyeye, kendini de refaha nail etmeğe bilkuvve muktedirdir. Mes'ele: o menbâları işletmek keyfiyetinin kuvveden file çıkarılması için istiklalin behemehal elzem olduğunu anlamada. Nasıl ki bir fert bile çiftliğini kendi işlettiği zaman têmin edeceği menfaatlar, bu işi başkalarına terketmekle ele geçireceği faydaya nispeten çok daha fazla ise, bir millet de istiklal ile kendi servet menbâlarını istismar edebilirse istifadesi elbette başkalarının eline terk etmekten çok daha ziyade olur. Evet, alel'acele sermayeler dökecek ecnebiler hesap ve menfaatına mâdenleri ve diğer servet menbâlarını işletmek dahilde de komisyoncu kabilinden kozmopolit bir zümrenin şahsi avantalarına muvafık gelebilir. Türkiyede büyük muharebeye kadar böyle insanlara ancak levantinler arasında tesadüf olunurdu; büyük kanlı muharebenin ahlakı ne dereceye kadar ifsat ettiği düşünülmeli ki, bütün kedilerin tekir göründüğü şu alaca karanlık zamanlarında, milli mücahit unvanını gaspedebilenler oluyor ve milli kongrelerde milletin esaretini intaç edecek projeleri hararetle müdafaa edebiliyor. Allah bir daha o günleri göstermesin. Önümüzde en canlı misaller duruyor: Hindistanda, Mısırda fevkal'ade zengin olmuş birer pespaye aristokrası türeyebilmiştir, fakat bunların servetleri milletlerinin kanlı ter döken köleliği bahasına olmuştur. Kuvvetle hükmedilebilir ki, bizim de mandacılar arasında, — aç tavuğun kendini arpa anbarında görmesi kabilinden — Amerikadan yağacak altın şellaleli ruyalara dalmış olanlar mevcuttu.

Gördüğümüz gibi, mandaterliği milli kongrelerin kabul ettiği esaslara muvafık göstermek isteyenler vardı. Bu têvillerini kongreler beyannamesinin yedinci-maddesine istinat ettirmek isteyorlardı. Bu maddenin metni şudur:

"Milletimiz, asri gayeleri tebcil, fenni, sınai, ve iktisadi hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh devlet ve milletimizin dahili ve harici istiklali ve vatanımızın tamamiyeti mahfuz olmak şartiyle, altıncı maddede musarrah hudut dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istiyla emeli beslemeyen her hangi devletin fenni, sınai, iktisadi muavenetini memnuniyetle karşılarız ve bu şeraiti-âdile ve insaniyeyi muhtevi bir sulhun da âcilen tekarrürü selameti- beşer ve sükûnu-âlem namına en hususi milli emellerimizdir."

Büyük Rehber bu maddeye atfedilmek istenilen têvil hakkında diyor ki:

"Filhakîka bu maddenin tarzı tahririnde ihtimalki — mandacılıkta pek ileri giden ve namütenahi propagandalariyle efkârı-umumiyeyi düçarı-zâf edenleri iskât ve belki bundan daha ziyade onların müddaalarına bir cevap olmak üzre -bir nevi' hususiyet vardır."

Hakîkaten maddenin böyle bir hususiyeti vardır: madde memleketimize karşı fena niyetler beslediği an'ane ile mâlûm olan devletlerin sınai teşebbüs ve her nevi' istismar işlerimize iştirakleri kabul olunmayacağını ve diğer devletlerin sermayelerine kapılarımızın daima açık olacağını tasrih etmektedir, bu devletler meyanında Amerika da vardır.- Milli hukûmet bu milli kararı sulh devresinde aynen muhafaza etmiştir: Çester imtiyazı ile İsveç ve Belçika gruplarına verilen imtiyazlar meydandadır. (Maal'esef sermayenin vicdanı olmadığı bir kerre daha sabit olmuştur.)

Mandacıların Amerikaya husnüniyet cihetinden bu derece iytimat etmelerine şaşılır: Amerikanın, müstemlekesi yok değildir; Filipin adaları İspanyadan harben alınmış bir müstemlekedir; Meksika ile Cenubi Amerika hükûmetlerine karşı mütehakkimane vaziyeti de mâlûmdür; fakat mandacıların asıl gözlerini açması lâzım gelen mühim bir nokta var ki doğrudan doğruya ve sıcağı sıcağına bize teallûk ediyordu; bu da Kızıl Irmak şarkının Büyük Ermenistan olmasını ileri süren bizzat Vilson, milletlere bir peygamber tavurlariyle istiklal ve sükûn vâdeden Vilsondur. Bu Büyük Ermenistan projesi hasbi de değildi: o Büyük Ermenistanın mandateri Amerika olacaktı. Mandacıların gözünü bu sarih imperiyalizm teşebbüsü açmağa kâfi gelmedise bile Ermenilerin kendilerini müdafaaya muktedir olmaması üzerine onları bırakıp bizim mandaterliğimiz için şarka propaganda heyetleri göndermeleri olsun mandacılarımızı Amerikanın husnü-niyyeti üzerinde derin derin düşündürmeliydi.

Büyük Rehber mandacıların mücadelesine, ustalıklı propagandasına da galebe çaldı: meşhur Muhtıra üzerine açılan bu pek uzun manda müzakeresi büsbütün başka mahiyette bir çare ile ortadan kaldırıldı. Nutukta şöyle deniliyor:

"Bu çareyi teklif eden yine Rauf bey oldu:" Amerikada senelerden beri aleyhimizde devam eden menfi propagandaların têsirini izale için her şeyden evel Amerika kongresinden memleketimizi gezerek hakîkati görecek bir heyeti dâvet etmek" teklif edildi.. ve mes'ele kapandı. Buna bir parlamento cilvesi denilir.

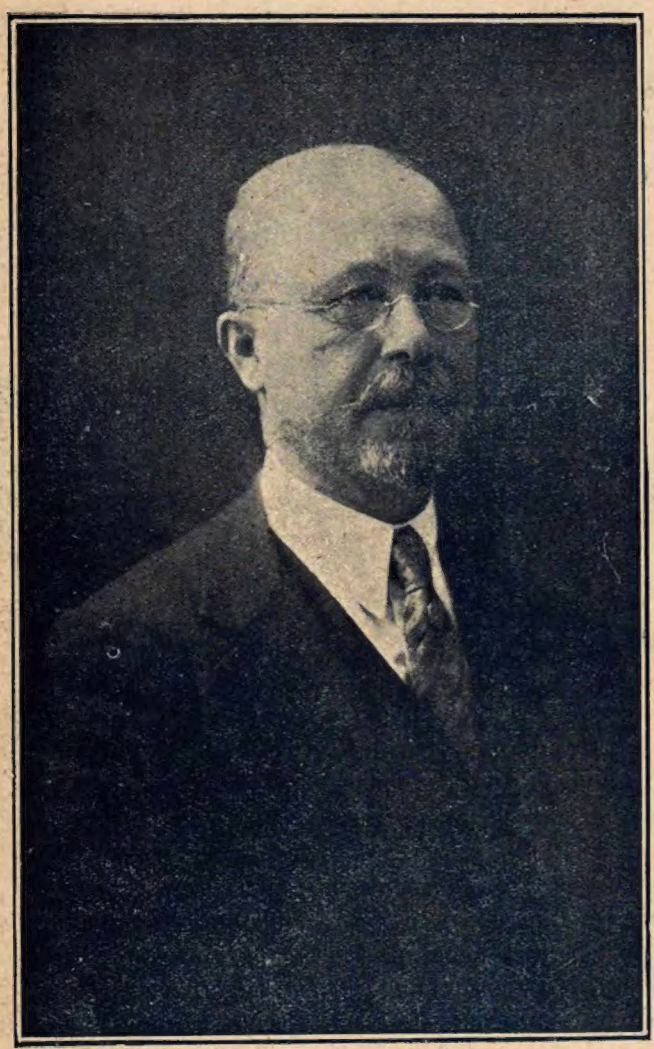

Foto Febüs

Toros silsilesinden *Giyi* ve *Cakıllıca* dağlarında tetkîk seyahatı yapan kıymetli müderrisimiz ALİ VEHBİ BEY.

Toros

Darülfünun Hayvanat Müderrisi dağında yapmış olduğu

«Temmuz ayının yakıcı öbekler teşkil eden kar yorduk, Birden kılavu YILAN!... Bu, çok tehli

Dağlarda ve muhtelif irtifâlarda yaşayan hayvanlar hakkında tetkîkatta bulunmak üzere geçen sene Bursa ya, *Ulu* dağa gitmiştim. *Ulu* dağın yüksekliği 2500 metre dir.

Buradan epiy bir hayvan ve böcek koleksiyonu ile döndüm. Daha o zamandan *Toros* silsilesine mensup *Giyi* dağında da aynı tetkîkatı yapmayı düşünmüştüm. Bu düşüncemin tatbiki de bu sene için mukaddermiş.

Darülfününda dersler tâtil olununca hemen yol hazırlığına başladım.

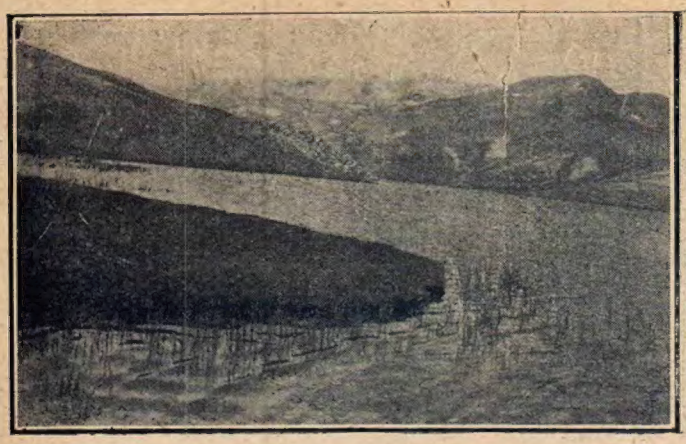

Dağlarında

VEHBİ BEY Toros silsilesinden GİYİ tetkîk seyahatini anlatıyor:

güneşi altında yer yer beyaz sahelerini geçerek yükseli-zumuz olan coban haykırdı: keli bir Engerek yılanı idi.»

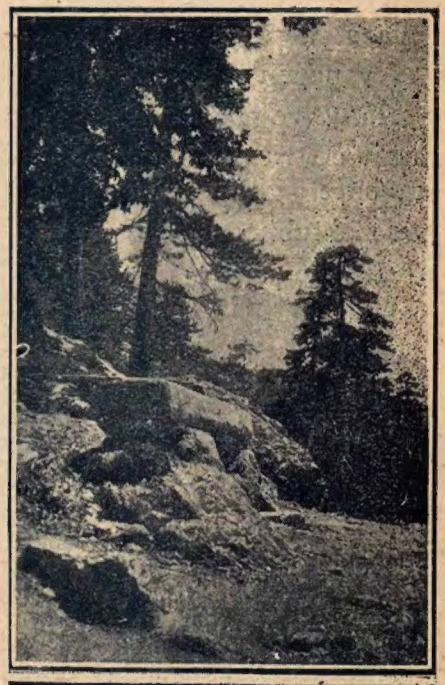

Seyahat programım basitti. Vaporla Alaiyeye gidecek, oradan da 3200 metre yükseklikteki *Giyi* dağına çıkacaktım. *Giyi* dağı taşlık, sarp kayalıklarla örtülü bir dağdır. Burada yaşayan hayvan ve böcekleri toplayıp onları *Ulu* dağda topladıklarımla mukayese edecektim.

Tetkîk seyahatimin istinat ettiği ikinci *Fon* da *Çakıllıca* dağı idi. Bu dağ, *Giyi* dağına yakındır. Ancak hem onun kadar yüksek değil (1200 metre) hem de onun gibi sarp, taşlı ve kayalık değil... Bilakis ağaçlar, ormanlarla mestur.

Şu halde programım iki kelime ile hülasa edilebilir:

Biri taşlık yüksek irtifâlarda, diğeri ormanlık ve yeşillik orta irtifâlarda yaşayan hayvanları toplamak..

Seyahat programım bu...

Seyahat hazırlığına gelince, bu öyle basit bir hazırlık değildi. Yola yalınız çıkıyordum. Gideceğim yer, tâbirin tam mânası ile bir dağ başı idi. Burada otel, han odası gibi yerler değil aramak, düşünmek bile abes.. Bunun için evela bir çadır têmin ettim.

Sonra toplayacağım hayvan ve böcekleri koymak için şişeler, koleksiyon kutuları, eczalar, bir av tüfeği, bir balık ağı ve buna benzer lüzumlu eşyayı bir sandığa yerleştirdim. Artık her şeyim hazırdı.

Cebimde, gideceğim yerlerin hükûmet mêmurlarına yardım etmeleri için yazılmış tavsiye mektupları, hamalın sırtında iki kişilik çadırımla seyahat sandığım, Seyirsefainin *Cumhuriyet* vaporuna bindim.

Alaiye ye çıktığım zaman doğru kaymakam beye gidip tavsiye mektubunu verdim.

Giyi dağında geyik, kartal ve kaplan olduğunu söylediler. Ancak bunlar benim İstanbuldan beraber getirdiğim av tüfeği ile vurulamazdı. Evela bir mavzer sonra da usta bir atıcı, bir avcı lâzımdı. Bunları kaymakama söyledim. Mavzer yasaktı. Fakat kaymakam bey bana sureti hususiyede müsaade ettiler.

Giyi dağının tepesinde çadır kurduk.

Alaiye de eski meşhur avcılardan bir Mehmet ağa varmış. *Bükülü Mehmet ağa* diye mârufmuş. Bulup yanıma getirdiler.

— Mehmet aga!

— Buyur beyim.

— *Giyi* dağına gideceğim. Benimle gelir misin?.

— Ne yapmıya gideceksiniz?

— Orada geyik, kaplan varmış.

— Var ama her vakît rastlanmaz.

— Bizde rastlarsak vururuz.

— Mavzer lâzım.

— Onu da buldum. Sen yalınız benimle beraber şöyle kırk, kırk beş gün kadar dolaşabilirmisin.

— Beyim, sen bu işi yalınız geyik vurmak için mi yapıyorsun?

— Hayır. Dağlarda böcek toplayacağım.

Adamcağız yüzüme şaşkın şaşkın baktı ve ihtimal de içinden *"Böcek avcılığına"* çıkan beni bir deli sandı.

Niçin böcek toplamıya gittiğimi ona anlayacağı bir lisanla iyzah ettim.

Zeki bir adam. Sözlerimin mânasını kavradı:

— Peki Beyim, dedi, senin istediğin yere seninle beraber giderim. Dağda kaç gün kalacagız?

— Yalınız Giyi dağına değil, civar başka dağlara da gideceğiz. Şöyle böyle bir bucuk ay sürer.

— O halde erzak filan alalım.

— O işi sana bırakıyorum istediğini al.

— Merak itmeyin.

Ertesi sabah şafakla beraber yola çıktık.

Yanımda benim avcım Bükülü Mehmet ağa, bir ahçı ve bir de kira ile tuttuğumuz iki esterin sahibi vardı.

Esterlerden birine çadır, sandık yükümü yüklettik. Diğerine de iki heğbe ortasında ben bindim. Heğbelerde pirinç, kahve, şeker, fasulya, peksimet, yağ, un, bir lamba, yarım okka kadar gaz, velhasıl dağ başında yemek pişirmek için ne lâzımsa onlar vardı. Avcı, ahçı, esterci yayan yürüyorlardı. Alaiye ile Giyi dağının arası üç günlük yoldu. İlk günü akşamı açıkta, ikinci günü de yolumuzun üstünde olan (Bedan) köyünde Müstafa ağanın odasında misafirledik.

Bedana gelmek için sarp yerlerden, ormanlardan geçmiş, derelerden aşmıştık. *Bedan*, bahçelikli güzel bir yer. Suyu bol, ahalisi çalışkan ve zıraatle meşgul, Üçüncü günü sabah yola çıktık. Ve akşam *Söbü çemen* denilen *Giyi* dağının eteğine vardık. Geceyi burada, çadırımızda geçirdik. Dördüncü günü alessabah dağa tırmanmıya başladık; bize yol göstermek için Söbüçemenden bir de çoban kılavuz almıştık. Ben katırdan inmedim.

Yolu olmıyan bu sarp dağın kayalıkları

Mensur Şiir:

Yaşamak Haykırmaktır

Yaşar Nabi

Köstebeklerden nefret ederim. Yarasalar ve baykuşlar bana uzun mezarlık selvileri kadar soğuk görünürler.

Dünyada köstebeklerle yarasalara bayılan, onlar gibi güneşten ve zıyadan nefret eden ne kadar insan var.

Ne ben onları anlıyacağım, ne onlar beni. Aramızda Bahrımuhitlerden daha geniş bir his ayrılığı var.

Ben fırtınayı, şimşeği, gök gürültüsünü seviyorum.

Ovada sakin akan bir dereye kayalarda çağlıyan bir şelâleyi, yavaşça mırıldanan bir duaya göklere ısyan eden fırtınalı sesi tercih ediyorum. Birinin köpüren sularında, diğerinin coşkun gururunda hayatı sezdiğim için.

Damarlarımda eski ateşperestlerin kanı mı vuruyor nedir? Güzbebeklerim yanmasa gözlerimi güneşten ayırmak istemiyeceğim.

Elektriğin binlerce voltluk, güneşten bile kuvetli zıyasına bayılıyorum. Bir yangının bulutları tutuşturan alevlerini, volkanların göklere savurduğu lâv yığınlarını seyretmek içimi zevkle ürpertiyor.

Kulaklarımı sağır edecek kadar gürültü istiyorum.

Parke caddelerde yuvarlanan demir tekerleklerin gürültüsü, saniyede birkaç bin devir yapan makinelerin cehennemî sesi bana haykırmak ihtiyacı veriyor.

Ve ben,

içimde bu haykırmak ihtiyacını duyduğum zaman yaşadığımı hissediyorum.

Yaşamak haykırmaktır...

KÂNUNUSANİ

Diyorum şöyle kendikendime ben:
Ne dikenden, ne gülden imdat um,
Nasıl ağlarsa kendi kendine mum
Öyle yalnız ve münzevi dur sen...

Elden, oğlum, bir alkış aldın da
Sanki noldun? İkinci kânun en
Muhterem, yaşlı bir beyaz başken
Bak muhakkar, ayaklar altında...

C. K.

---

arasından ester üstünde geçtim. Birde dağın tepesi çıplak ve yüksek olduğu için yanımıza bir az da odun almıştık.

2000 metre irtifâda kar başladı. Temmuz ayının kızgın güneşi altında. Yer yer beyaz öbekler teşkil eden kar sahalarını geçerek yükseliyorduk. Bu dağda kar var fakat glasyeler yok. Avropa da bazı yerlerde glasyeler 1000 metrede bile başlar. Ben bizim memleketimizde daha glasye görmedim.

2200 metreye gelmiştik ki kılavuz çoban haykırdı:

— **Yılan**!

Hemen esterden aşağı atladım. Yılan, bir engerek yılanı idi.

Bu benim için ilk ve kıymetli bir av oldu.

Yılan yetmiş seksen santim uzunluğunda ve kısa kuyruklu idi.

Engerek yılanları esasen büyük olmazlar, fakat kocaman yılanlardan daha zehirli ve tehlikelidirler.

Hayvanı yaraladık ve daha iyice ölmeden ispirto dolu şişeye koydum. Bu avın benim için mühim olduğunu söylemiştim.

Çünkü engerek yılanları ekseriya ormanlarda ve alçak irtifâlarda yaşarlar.

Avın ehemiyeti onun 2200 metre de ve sarp, kayalıklar, karlar arasında bulunmasında idi.

Tam öğle üstü *Giyi* dağının tepesine vasıl olduk ve çadırımızı kurduk.

(Bitmedi)

"Musolini" nin bir Makalesi

İtalyan Başvekili Diyorki:

"Türkiye, Mustafa Kemal idaresinde hiç şüphesiz harpten beri diğer demoktrat idarelerden hiç birinin elde edemediği bir terakkiye mazhar oldu.."

Sunday Expres gazetesinin son nüshasında İtalya başvekili Sinyor Benito Mussolininin mühim bir makalesi intişar etti. Bilhassa Büyük Gaziden de sitayişle bahseden bu makalenin en şayanıdikkat kısımlarını bu sahifelere geçiriyoruz:

"Tecrübe ile tahakkuk etti ki bir milletin refah ve saadetini têmin için en müessir şekli hükûmet *kuvetli ve hayırhah bir merkeziyet sistemidir.*

Bir hükûmet müstekîr, âdil ve müsmir olmalıdır; her hükûmetin iyiliğinin derecesi ancak elde ettiği istikrar, adalet ve icraat ile ölçülebilir.

Ben iddia ediyorum ki vâsi salahiyete mâlik hayırhah bir hükûmet bu neticeleri en müessir surette têmin eder. Fakat böyle bir icra kuveti eğer *hayırhah değilse* hedefini çabuk kaybeder *hodgâm bir takım emellere saplanarak zalim bir idare şeklini alır.* Binaenaleyh en esaslı nokta hayırhahlıktır. İktidar mevkiinde olan bir adam *bütün halka karşı* ancak *hakkaniyet ve bitaraflıkla* muamele etmeli ve yalnız umumun nef'ine hadım icraatta bulunmalı. *Ailevî menfaatler, şahsi servet iddiharı endişesi yahut keyfî icraat ile hedefinden inhiraf etmemeli.*

Mevzuubahsolan şekli hükûmet iptidalarda cihan efkârı umumiyesinde hüsnü kabul görmemişti. Fakat bugün bu nevi hükûmetlerden her hangi birinin fena netice verdiği iddia edilebilir mi?

Türkiye, Mustafa Kemal idaresinde hiç şüphesiz harpten beri diğer demokrati idarelerinden hiç birinin elde edemediği terakkîye mazhar oldu. Türk lideri (leader) *kuvveti ve hayırhah bir şahsiyettir* ve milletinin mukadderatını onun hayrına olarak idare etmektedir.

İspanya, Ceneral Primo de Rivera idaresiude evelki karışık sistemden çok daha ziyade muvaffak oldu.

Macaristan, Amiral Horthz idaresinde, çetin bir vaziyete rağmen, kendini toplıyor.

İşte böyle kuvetli idarelerle mücehhez bütün memleketlerde bariz bir terakkî görülmektedir.

Eğer bizden iş bekleniyorsa ve bundan millete karşı mes'ul tutulacaksak elimizle bunun iycap ettirdiği kuvet ve salâhiyet de olmalıdır. Tam mes'uliyet, tam salâhiyetle olur. Yâni salâhiyet, mes'uliyet nisbetinde olmalıdır.

Biz iktidar mevkîine geçtiğimizden beri memleketin maliyesini islah, bütcesini tevzin, sanayiini tanzim, buğday mahsulâtını tezyit, ve yeniden tüccar gemileri inşa ettik, ve daha bir çok nafi' icraatta bulunduk. Ez cümle *su kuvvetinden istifade için* yaptığımız têsisat ile memleketi hariçten satın almak mecburiyetinde bulunduğu kömür yükünün üçte ikisinden kurtarmış olacağız.

Zengin memleketlerde şeklihükûmet ne olursa olsun işler yine yolunda gidebilir. Fakat İtalya *bu çelik asrı* için lâzım olan tabiî servet menbâlarından mahrum fakîr bir memlekettir ve burada gayet teyakkuzla ve en küçük bir kuvet israfına meydan vermiyerek idareye ihtiyaç vardır. Bunu, ancak mes'uliyetiyle mütenasip salâhiyete mâlik bir hükûmet başarabilir.

"VEDA'"

Henüz şefaklı bir sabahın
Sükun içinde sokaklarından
Velvelesiz ve hiç konuşmadan
Uzakda bir noktaya dalgın
Belki bin hatıranın
Düşüncesiyle geçtik...

Hatırlarsınki sen
Elinde mendilinle
Gözlerindeki yaştan
Bu günkü ayrılığın
İztırabını sildin...

Ve bilmedinki ben
Bu veda' gününden
Teessürlerle değil
Teselli götürmeyen
Öksüz gönülle döndüm...

MUZAFFER HAMDİ

(Geçen nushadan devam)

Hafız hanımın hakiykaten hafız olduğu şüpheliydi. Fakat ona kalsaydı kimyaker Celil bey şimdi şüphesiz «Hafız Celil efendi» olacaktı; bereket versin nüfuzlu bir komşu, çocuğu büyük teyzenin pençesinden kurtararak mektebe vermiş, memlekete ehemmiyetli bir ilim adamı kazandırmıştı.

Hafız hanım Celili elindem kaptırdıktan sonra aylarca:

— Dilerim iki gözüm Allahtan, yavrumu benden ayıranlar tatlı canlarından ayrılsın.

Diye bağırmıştı. Fakat bu ayrılık büyük hanımın korktuğu kadar uzun ve derin olmamıştı. Celil, mektepten çıktığı zaman fikir cihetinden şüphesiz çok başka bir adam olmuştu. Fakat zevk ve ruh itibariyle eskiden ne ise yine o idi. Genç kimyaker evine döndüğü zaman yine arkasına pamuklu hırkasını, başına arakiyesini giyiyor, yine mutfakta Hafız hanımla beraber sütlü tarhana yapıyor, erişte kesiyor, yahut kış odasındaki mangalın külleriyle beraber hacı Malik efendi ile Felek bacının hatıraların eşeliyordu.

Yalınız eskisi gibi teyzesinin arkasında namaza durmuyordu. Fark bundan ibaretti. Hafız hanımın büyük bir emeli vardı: Celili evlendirmek, eve bir gelin getirmek...

İkide birde:

— Celil, bir ayağım çukurda sayılır... ben gözümü kaparsam evde bir başına kalacaksın... gel inat etme de seni evlendireyim... diye yalvarırdı.

Kimyaker sekiz on sene bu ricalara kulak asmadı. Bu müddet içinde Hafız Hanım daha ziyade ihtiyarladı, kuvetten düştü. Nihayet bir gün öksüre aksıra ölüm döşeğine yattı; ara sıra gözünü açtıkca:

— Celil sana hakkım haram olsun... bana bir gelin yüzü göstermedin. Bir gelinim olsaydıda pamuk gibi elleriyle dizlerimi oğsaydı... emelimi kursagımda koydun, diye ağlayordu.

Bu hal kimyakerin rikkatine dokundu. Darülfünundaki arkadaşlardan birinin anası vasıtasıyla helal süt emmiş bir kız arattı. Bu kadın bir hafta görücü gezdikten sonra Fındıklıda bir tekaüt gümrük müdürü kızı olan bir hanımı buldu. Alelacele yapılan sade bir düyünden sonra Hafız hanım bir nöbet daha canlandı, ayağa kalktı.

Allah yazdığını bozmaz... Kadıncağızın daha dünyadan rızkı, kısmeti kesilmemiş... içilecek suyu, yenecek dayağı varmış... Hafız Hanım düyünden üç ay sonra gelininin dizlerini oğdurmayı ümit ettiği pamuk ellerinden temiz bir dayak yedi, altı ay sonrada fani dünyadan göçüp gitti.

***

Kimyakerin evlenmesi büsbütün de hesapsız bir hareket olmamıştı.

O, karısından aşk beklemiyordu. Yalnız bu renksiz, kokusuz, tatsız hayatın terkibini değiştirmek isteyordu. Yaşı otuzu geçmişti. Bu kapalı evi biraz havalandırmak lüzumunu bir parça geç olmakla beraber, gayet iyi anlayordu. Ancak şu oldu ki evin terkibine katılan bu yeni madde Celil beyin kendi tâbiri üzere — asit sülfüdrik — gibi Allahın belası bir şey çıktı ve ilk hamlede zavallı Hafız hanımı kaynatıp yok etti.

Büyük hanımın ölümünden sonra Celil bey karısıyla baş başa kaldığı zaman şöyle düşünmüştü: «ben ölü hatıraları içinde büyümüş bir adamım. Karım gençtir, kumandayı ona vermeli ve kendimi zor, sıkı yeni hayata alıştırmalıyım; benim tesirim yalnız karımla aramda sık bir kaynaşma vücude getirmekten ibaret kalmalı.»

Adamcağız bu düşünce ile kendini bir misafir vaziyetine sokmuştu. Sadiye hanım bir zaman evin içinde har vurup harman savurdu. Eşya baştan başa değişti. Eve girip çıkan belli olmamağa başladı.

Celil bey her gün karısıyla eğlencelere, gezmelere gidiyor, yahut evinde misafir kabul ediyordu. Adamcağız ilk zamanlarda çok hüsnü niyet göstermiş, bu hayattan bir zevk duymak için bütün kuvetini sarf etmişti. Fakat nafile... Katı gömlegi, ütülü elbiseleri ile oturur veya dolaşırken mutemadiyen pamuklu hırkasını, arakiyesini, şıp şıp terliklerini, mutfağını, kitaplarını bir türlü aklından çıkaramıyordu. Nihayet bu hasret arta arta bir daüssıla halini aldı ve adamcağız açıkca kendine iytiraf etti ki bu hayata hiç bir zaman uyup alışmasına imkân yoktur.

Karısıyla sıkı bir kaynaşma meselesine gelince, onunda bir ham hayal olduğunu anlamakta gecikmemişti. Sadiye hanım öyle bir kadındı ki kırk yıl bir kazanda kaynasalar nafileydi.

Celil bey bu kanaati edindikten sonra tere yağından kıl çeker gibi kendini bu âlemden ve Sadiye hanımdan ayırdı, kitaplarıyle beraber mutfağına çekildi, karısıyle arasında bir nevi' komşuluk münasibetinden başka bir bağ bırakmamağa gayret etti.

Mamafi Rıfkıyida unutmamak lâzım gelirdi. Bu çocuk da öyle bir bağdı ki Celil beye kıyamete kadar kadının kahrını çektirecekti.

Kocasının her sevdiği şeye musallat olmak Sadiye hanım için en ehemmiyetli bir düstur-

du. Bu sebepten bir zaman baba ile oğlu bir birinden ayrı tutmağa olanca gayretini sarfetmişti. Fakat bunun için mütemadiyen çocuğunu nezaret altında bulundurmak, bir çok zevklerinden, eğlencelerinden kalmak lâzımdı. Sadiye hanım tabiî bunu yapamadı, böyle olunca Rıfkı da serbest kalarak kendini babasının kucağına attı.

***

— Baba.

— Ne o Rıfkı.

— Hani sen bana Berlinden bir ahçı takımı getirdindi...

— Ha... evet...

— Ne olur baba... annem yokken onları verde bir parça oynayım...

Çocuk boynunu büküyor, dilenci gibi elini açarak yalvarıyordu.

Celil bey üç sene evel Almanyada bir kimya konferansına gitmiş, gelirken Rıfkıya bir ahçı takımı getirmişti. Bu gayet güzel bir oyuncaktı. Fakat ne çareki Sadiye Hanım «iki günde bu da kırılıp ötekilerinin yanına atılır» bahanesiyle oyuncağı sarıp sarmalayarak bir sandığa atmış, Rıfkıya el sürdürmemişti. Mamafi asıl sebep bu değildi. Kendine gelen hediyeleri pek az ve kıymetsiz bulan Sadiye Hanım çocuk için böyle lüzumsuz bir masrafa girilmesine kızmıştı. Sonr bu, kocasını üzmek için kaçırılmaz bir fırsattı. Çünkü oyuncağın kaldırılmasına çocuktan ziyade onun kederleneceği muhakkaktı.

Ara sıra bu ahçı takımının lakırdısı geçtikce Sadiye Hanım yoluk ince kaşlarından birini kaldırır, gözlerini istihfafla büzer: «koca karının mutfakta büyüttüğü heriften ne olacak, zavallı çocuğa koca Alamanyada bundan başka alacak hediye bulamamış» derdi.

Celil bey bu meseleye çok içerler, fakat hiç yoktan başına bir bela açmak korkusuyla sesini çıkaramazdı. Rıfkı bu oyuncakla şimdi oynamazsa ne zaman oynayacaktı? Onun, ahçı takımını kırmayacak bir yaşa gelmesi demek oyuncak oynamak zamanının geçmesi demek değilmiydi?

Kimyaker, azimkâr bir tavurla yerinden kalkarak:

— Haydi, tavan arasına çıkalım da oyuncağını alalım... dedi.

Rıfkı şaşırdı. Babasına yana yana yalvarmasına rağmen bu neticeyi kendi de beklemiyordu.

Çocuk, korkak bir sesle:

— Ya annem darılırsa... dedi, ya benim yüzümden bir kavga çıkarsa...

Celil bey kaşlarını çatarak:

— Çocuk kısmı böyle şeylere karışmaz, dedi, haydi düş önüme...

Zaten kimyakerin arzusu da karısına bir kavga bahanesi hazırlamaktan başka bir şey değildi.

Sadiye hanım:

— Benden izinsiz bu oyuncağa nasıl el sürdün?

Diye üstüne yürüdüğü zaman Celil Bey:

— Sen ne diye evladımı viyranelerde dilenci çocuklarının yanına salıverip sokak sokak sürtüyorsun?

Diye bağırmıya başlayacak, karısına dehşetli bir göz dağı verecekti.

Ahçı takımı, tavan arasında kocaman bir hırdavat sandığının içinde duruyordu.

Rıfkı oyuncağı eline geçirir geçirmez hemen aşağı kaçtı.

Celil bey ise içi dışına çıkmış kırık ayaklı bir eski koltuğu sandığın kenarına çekip oturdu. Bir kaç senede bir bu sandığı karıştırmak çok meraklı ve istifadeli bir şeydi. Bir kere, evin içinde kaybolmuş makas, tirbuşun, havaneli, fırça ve saire gibi ufak tefek eşyadan bir kısmı, ne hikmetse, bir kaç sene sonra bu sandıktan çıkardı.

Sonra burası bir nevi' aile hatıraları müzesi idi. Moskof muharebesinde Zülkadir paşanın kaba etine saplanan kurşun, Haci Malik efendinin tesbihi, Felek bacının bohurdanı, Nasıra hanımın nikâh kâadı gibi bir çok kıymetli eşya orada dururdu.

Celil beyin eline mürekkep hokkaları büyüklüğünde ağzı möhürlü bir toprak testi geçti; bu, zavallı Hafız hanımın son nefeste ağzına akıtılmak için Mekkeden getirttiği zemzemdi'

Fakat biçare öyle telaşlı bir zamanda öyle ansızın gitmişti ki sandıktaki zemzem kimsenin aklına gelmemişti. Celil bey, ağlayacağım hissederek testiyi elinden attı ve sandığı karıştırmağa devam etti.

Tesadüf bir az sonra Celil Beyin eline bir tahta kutu geçiriyordu. Bunun mutfakta bir işe yarayabileceğini düşünerek kapağını açtı.

Hayret!...

Kutuda bir kaç küflenmiş leblebi ile bir sararmış mektup vardı. Kâadı atacağı vakît başında karısının ismi gözüne çarptı: «Ruhum Sadiyeciğime mahsustur».

Celil bey birdenbire ayağa kalktı. Sararmış satırları seçebilmek için mektubu tepe camından gelen aydınlığa tutarak okumıya başladı:

"Ruhum Sadiye: "Dün salimen Mersine vasıl oldum. Vücudum hamdolsun iyidir. Fakat kalben çok muztaribim. Mersin çok güzel bir yerdir. Hamdolsun mêmuriyetim de iyi. Ancak senin ayrılığına nasıl tahammül edeceğim. Hele Rıfkımızı o kadar göreceğim geldi ki... Çocuğu hasta bırakmıştım. Nasıl oldu? Fevkalade merak içindeyim. Aman beni mektupsuz bırakma! Kararlaştırmış olduğumuz üzere ben bu mektubumu Rasime molla vasıtasıyla gönderiyorum. Sen de cevaplarını o vasıta ile yaz. Senin cennet öküzü ne âlemde?..."

Celil bey, elinde mektüp yere çömelivermişti.

— Kaderde bu da mı varmış? Vah benim başıma gelen...

diye söyleniyordu.

Kimyaker, Sadiye hanımdan her türlü fenalığı, pisliği beklerdi. Fakat kendini aldatmış olmasını nedense hiç aklına getirmemişti.

Celil bey başındaki sersemliğe rağmen satırların arasını çabucak doldurdu ve hakîkat şu şekilde meydana çıktı: «Sadiyenin Zarif isminde bir amcazadesi vardı. İsminin tamâmiyle aksine olarak fevkalade salak, beyinsiz, mendebur bir oğlan...

Tavla, domino ve muhtelif kâat oyunu çeşitlerinden başka bir sey bilmediği için bir baltaya sap olamamıştı.

Celil bey, iki de bir de ötekine berikine yüz suyu döker, onu kantar mêmurlugu, tanzifat müffettişliği, rüsumat kolculuğu gibi işlere yerleştirirdi. Ancak bu Zarif. kendinde bir çok şeyler bulunduğuna inanan bir gençti.

Yalınız elinde diploması olmadığı için kimseye meziyetlerini takdir ettiremiyordu.

Kendine hiç bir suretle lâyık olmıyan bu süfli işlere, kendinden milyon kere eheliyetsiz adamların emri altında nihayet üç beş ay tahammül ettikten sonra ya istifa eder, yahut da devamsızlık, tenbellik, amire akıl öğretmekte ısrar gibi bir sebeple kendini kovdurur ve Celil Beyin evine postu sererdi.

Eniştesinin evi değilmi? O dururken otele gidecek hali yok ya!...

Kimyaker, bu istifa ve azillerin her birinde fena halde kızar, «artık benden bir şey bekleme... kimseye yalvaracak yüzüm yok...» diye köpürürdü. Fakat, aradan on beş yirmi gün geçince hiddeti bir az yatışır, hem enişteliк vazifesini yapmak, hem de bu kazık kadar herifi daha uzun zaman beslemiye mecbur kalmamak için yeniden paçaları sıvar ve iş aramıya çıkardı.

Zarif, anlaşılan eniştesinin bu hizmetlerini mükâfatsız bırakmak istememiş, senenin altı ayında Celil Beyin evinde yiyip, içip yan gelmesine, fazla olarak da hafta başlarında kahve, hamam, tıraş parası almasına mukabil de eniştesini altın topu gibi bir evlat sahibi etmişti.

(Bitmedi)

Sahnenin İç Yüzü

Darülbedayide son yenilikler

Eski Sahne ile yeni Sahnemiz arasındaki farklar.

Yazan: REFİK AHMET

Refik Ahmet Bey Foto Kanzler

Tiyatroya meraklı mısınız? Şu halde Darülbedayi temsillerini takip ediyorsunuz, demektir. İstanbulda değilseniz mutlaka gazetelerde tiyatro için yazılanları okuyorsunuz. Fakat İstanbulda olsanız da, olmasanız da tiyatronun bilmediğiniz bir tarafı vardır ki o da sahnenin içidir. Ben bugün size orayı gezdireceğim.

Kapısının üstünde büyük harflerle: "*İçeriye girilemez*" levhası asılıdır. Demek ki merak verici, esrarlı bir yer. Her birini başka bir eserde beğenip alkışladığınız, belki de hususî hayatlarına merak ve alâka gösterdiğiniz san'atkârların ömrü Kulis denilen bu labirentin içinde geçer.

Uzun ve dar koridorda yanyana sıralanan mini mini odacıklar vapur kamaralarına benzer. Her birinin kapısında, küçük bir cam tabela üstünde artistlerin isimleri yazılıdır. Bu küçük odacıkların her biri üç san'atkâra mahsustur. İçerileri, sakinlerinin zevklerine göre döşenmiştir, her odada mutlaka bulunan müşterek eşya küçük makiyaj masa ve aynasıdır.

Bu odalar, Tepebaşı tiyatrosunun arkasındaki bahçeye bakarlar, kapılarının açıldığı koridor sahnenin etrafını çepçevre dolaşır. Bu koridorda tebliğat tahtası asılıdır; san'atkârlar hangi piyesin ne zaman oynanacağını, kimin hangi eserde rolü olduğunu buradan öğrenirler. Yine bu koridorun üstünde ve sahnenin tam karşısında eşya anbarı vardır. Masa, koltuk, kanepe ve saire gibi şeyler perde aralarında dekor değiştirirken buradan tam karşısındaki sahneye kolâylıkla nakledilir. İsterseniz biz de bu kapıdan geçerek içeriye girebiliriz. Şimdi artık sahnedeyiz demek.

Burası eskiden avuç içi kadar bir yerdi; darlık meğer senelerce biriken, üstüste yığılan dekorların kalabalığından ileri geliyormuş; bunlar kaldırılıp ortalık temizlendikten sonra sahnemiz hayli genişledi. Sahnemiz derinliğine geniş, tavanı yüksek, hatta tavansız bir yerdir. Tavansız, dedim, ziyra tavan yerinde kat kat perdeler, dekorlar, asılıdır. Şu sağda, yukarıda katlanmış, dürülmüş, asılı duran *Müdevver sema* dır. Katlanmış büyük bir perde ki bir ray üstünde hareket ederek açılır, açıldıkça sahneyi bir daire şeklinde kaplar; sahne ile seyircileri ayıran büyük perdenin iç tarafında yukarıya yerleştirilmiş olan beş renkli elektrik lambaları bu müdevver semayı aydınlatmak içindir; bunlar yavaş yavaş açılır ve gökyüzünün muhtelif zamanlardaki renkleri sahneyi kaplamış olan müdevver semanın üstüne akseder.

Sahnenin bir tarafında küçük makine dairesi vardır; tiyatronun bütün elektrikleri buradan idare olunur. Yağmur yağdıran, bulut, deniz gösteren makine de buradadır.

Sahnenin alt katına inen bir merdiven sizi aksesuvar odasına götürür: seksen türlü eserde lâzım olan seksen türlü küçük eşya burada mu-

hafaza olunur. Bir merdivenle bir kat daha inerseniz marangozhaneye dahil olursunuz. Bütün dekorlar burada yapılır, Darülbedayiin hususî ressamı M. Piyerof tarafından boyanır.

Sahnenin en üst katında da terzihane vardır, san'atkârların temsil esnasında giydikleri —eserin iycabına göre yapılmış— elbiseler de burada dikilir.

Tiyatromuzda bu gezip gördüklerimizden başka bir de kütüpane, rejisör, müdür, muhasebeci, kâtip odaları vardır, bunlar sahnenin haricinde, salonun arka tarafındadır.

* * *

Sahnemizde eskiden dekorlar bezden yapılır, gelişi güzel kimseler tarafından gelişi güzel boyanırdı. Bugün umumiyetle tahtadan yapılıyor. Tahtadan, kontr plakeden yapılan dekor sağlam, hakîkîye daha yakın oluyor, kımıldamıyor, boyayı daha iyi tutuyor, iyi aksettiriyor.

Darülbedayi sen'atkârları prova esnasında

Eskiden sahnenin zemini önünde üstü teneke ile örtülü boydan boya bir elektrik rampı durur, sahne buradan, artistlerin ayakları altından aydınlatılırdı. Ramp kaldırılmış, eski tarz elektrik sistemi tamâmen değiştirilmiştir. Sahnemiz bugün hariçten projektörler vasıtasiyle tenvir ediliyor. Eskiden sahnemizde hâkim olan ziya beyazdı, bugün beyaz ziya mütekâmil sahnelerden kalkmıştır, sarı ziya kullanılıyor. Bizde de bugün sarı, mavi, kırmızı ziyalar veren iki projektör var ki salona, sahnenin iki tarafına konulmuştur; bir de yardımcı projöktürümüz vardır.

Eskiden dekorda fon, muşamba perdelerle yapılırdı; bugün Almanyadan 1000 liraya satın alınmış olan müdevver sema ile, 800 liraya alınan rüzgâr, yağmur, deniz, yangın makinesiyle, elektrikle, tabiiye yakın bir şekilde yapılıyor. Eskiden kır, bahçe manzarası gösterilmek istenilince sahneye ot, toprak, çiçek getirilirdi, şimdi kimyevî çimenden yapılmış halı seriliyor.

Eskiden perde aralarında sahne değiştirilmesi uzun gürültüleri mucip olur, seyirciler çekiç seslerinden salonda duramazlardı. Bugün dekorlar tahtadan yapıldığı için vida ve burgularla sahneler tamâmen gürültüsüz ve nihayet on dakîkada değiştirilmektedir.

Eskiden sahnenin önünde bir kapak durur, suflör bunun içine yerleşir, oradan bağıra, bağıra aktörlere seslenirdi. Şimdi bu kapak kaldırılmış, suflör yan tarafa alınmıştır.

* * *

Darülbedayi san'atkârları usul ve intizam altında çalışırlar, provalar saat onüçte başlar, ondokuza kadar sürer. Prova esnasında hariçten kimse bulunamaz, prova saatlerinde san'atkârlar ziyaretçi kabul edemezler. Ondokuzdan yirmi bire kadar tâtildir, yirmibirbuçukta temsil başlar.

Sahneye hariçten kimsenin kabul edilmemesi mesainin selâmet ve intizamını têmin etti; bir aralık gece temsilleri esnasında san'atkârların odaları vestiyere dönerdi; fesini, külâhını bırakmak için artistlerin odalarına gelen ahpapları artistlerle tatlı sohbetlere dalarlar, temsil zamânı, artıstin rol sırası gelip geçer, fakat sohbet tatlı sohbet bitip tükenmezdi...

Beden Terbiyesi üstadı SELİM SIRRI Bey. Foto Febüs

Kurunu Vustada

Spor Hayatı

Yazan: Selim Sırrı

«Önceleri vücut idmanı mahiyetinde olan turnuvalar hırs, rekabet ve sui istiymal yüzünden gayesinden ayrıldı ve oyun sahaları kanlı bir muharebe meydanı şeklini aldı.»

Evelce yalnız şan ve şeref için mübareze eden şövalyeler sonradan menfaat peşine düştüler.

Barbar Kıralların eski Yunanistanın muhteşem mazisinden haberleri yoktu. Bunu öğrenmeyi merak bile etmemişlerdi. Théodoric, Romalılara hoş görünmek için 509 da (Cirque) oyunları tertip ettiriyordu isede bu eğlencelerin Yunan sporları ile hiç bir münasebeti yoktu. Eski Yunanlılar sporda sıhhat ve güzellik arıyor, barbar Kıralları ise yalnız hoş vakît geçirmeği düşünüyorlardı. Charlemagne ya gelince, o, eski muhteşem hamamları ihya etmek arzusunda idi. Kendi esasen pek güzel yüzdüğünden (Aix-la-Chapelle) de inşa ettirdiği muazzam hamamın yüzme havuzunda çok kere yüze yakın dâvetli bulunurdu. Bu dâvetliler yalnız büyük mevkî işgal edenlerden ibaret değil, içlerinde maiyet alayına mensup yüzgeç neferlerde vardı. Charlemagne ın bu eğlenceleri de spor zevkinin uyanmasını têmin edemedi. Hayatları daimi bir cidalden ibaret olan Golvalar ve Franklarda suvarilik bir zaruret, avcılık ise bir eğlence idi. Barbarların dört asır kadar süren istiylacı hayatı geçtikleri yerleri yakıp yıkmaktan ibaretti denebilir. Spor zevkî şövalyelikten doğmuştur.

Şövalyelik

(Tacide) in naklettiği gibi şövalyeliğin menşei hiç şüphe yok ki genç Cermenlerin silah takınma merasimi ile başlamıştır. Silah, onu kullanmasını bildiğini ispat edenlere tevdi' edilirdi. Silah taşımak asalet ve mertlik alameti olduğundan deli kanlılar böyle bir imtiyaz kazanmak için eskrime ve mızrak kullanmağa heves ediyorlardı. Şövalye olmadan evel her genç bir derebeyin maiyetine nefer kaydolunur, atını tımar eder, silahlarını temizler ona bir esir gibi hizmet ederdi. Şövalyelikte bu bir an'ana idi. Bir adam hayatının muhafazasına mukabil kendinden daha muktedir birine kapılanırdı. Gariptirki eski atletizmi hıristiyanlığın zuhurunda men eden, ve vücuda bakmayı hıristiyanlık akidelerine muhalif bulan papazlar, şövalyelerin vazifelerini tanzim ederken vücut idmanlarına karşı müsamihakâr bulunmak mecburiyetinde kalmışlardı.

Hak ve adaletin muhafazası için şövalye müsellah gezmeğe mecburdu. Zaifin, dul ve yetimin himayesi ona mevdu'du. Kaba ve sert bir cemaatın şövalyeler bir nevi' atlı polisi gibi idi.

Şövalyelere verilen silahları papazlar dualar okuyarak takdis ederlerdi. Tepeden tırnağa zırhlar içinde olan şövalyelerin kullandıkları silahlar da hayli ağırdı, o sebeple ata binmek ve silah kullanmakta mahir olmak için çok zaman idman etmek lâzım geliyordu. İşte bu zorlu idmanlardan yavaş, yavaş spor zevkî doğmuş ve Garbi Avropanın her tarafına şövalyelikle beraber yayılmıştır.

Tournois ve joutes lar

Şövalyeler mukavemet ve meharelerini kaybetmemek için aralarında bazan ferdi, bazan da toplu mübarezeler yaparlardı. Kendileri gibi hayvanları da zırhla örtülü suvariler birbirlerine hücum ederek ellerindeki mızrakla birbirini attan düşürmeğe çalışırlardı. Hem atını kullanmak, hem hasmın hücumlarına karşı koymak hayli güçtü. Bir düelloyu andıran bu mücadelerde ölenler sakatlananlar olurdu. İki müfreze halinde birbirine hücum eden şövalyelerin bu mübarezelerine (turnua) denirdi. Eğer yekbaşına iki şövalye dövüşürse ona (jut) namı verilirdi. Önceleri vücut idmanı mahiyetinde olan turnualar *hırs* ve *rekabet*in sui istiymal edilmesi yüzünden gayesinden ayrıldı ve oyun sahaları kanlı bir muharebe meydanı şeklini aldı. 1140 tarihinde Kolonya civarında tertibedilen bir turnuada binlerce seyircinin huzurunda mübarezeye iştirak eden 200 suvariden 60 şı ölmüş, bir o kadarı da ağır yaralanmıştır.

Evvelleri yalnız şan ve şeref ve idmanlarını kaybetmemek için mübareze eden şövalyeler sonra bu yüzden hususî menfaat têmin etmek havesine düştüler. Mübarezeler başlamadan şöyle bir mukavele imzalanırdı: Galipler yere yuvarladıkları suvarinin hem atına, hem de eğer takımlarına sahip olacak, mağlup sonra parasını verip kendi malı olan hayvanı tekrar satın alabilecektir. Turnuaların hitamında mübareze meydanı çirkin bir hayvan pazarı halini alıyor, müzayede ile eğer takımları, mızraklar, hayvanlar mezata çıkıyordu. Onuncu asırda merdane bir feragatla başlayan bu mücadele sporu yarım asır geçmeden hasis menfaatlere kurban edilmiştir.

Bu kanlı mübarezeler seyircileri de galeyane getiriyor, mübareze eden takımların tarafdarları da çok kerre birbirlerine giriyor, dövüşüyorlardı. Artık her keste, tadı kaçan ve cıvıyan bu sporun zararlarını tahdit etmek kaygusu başlamıştı, Papa İkinci Innocent sonra Üçüncü Alexandre daha sonra Kıral Philippe de Valois mütemadi beyannameler, iradelerle bu iptiladan halkı geçirmeğe çalışıyor ve muvaffak olamıyorlardı. Çünkü turnualar bir nevi' kumar gibi her tarafta iptila halini almıştı. Ondördüncü ve onbeşinci asırda turnualar hayli tâdilata uğradı. İngiltere Kralı Birinci Edvar turnualarda riayet edilmesi lâzım gelen şeyleri bir kanun haline koydu; bu maddelerden biri mağlupların eşyası gaspedilmeyecek, diğeri seyirciler, üstlerinde silah taşımayacaklardı!

On dördüncü ve on beşinci asırda turnualar hayli tekamül etti, şiddeti tâdil edildi, bazı tehlikeli hücumlar men' olundu ve bilhassa seyirciler nizam altına alındı. Günden güne nezahet peyda eden turnualar pek aristokratik bir spor olan ve Carrussel tâbir edilen yeni bir mübarezenin zuhuruna sebep oldu. Bu mübarezede hem iyi binici olup hayvanı meharetle idare etmek, hem de kılıcını güzel kullanmak iktiza ediyordu. Fransada bütün zadeğan karusele merak sardırmıştı. On dördüncü Louis bu mübarezelere pek alaka gösteriyor ve ekseriya Louvre sarayının önündeki meydanda tertibedilen Karusel oyunlarını balkondan seyrediyordu. O meydanın ismi hala Plasse de carroussel dir.

Jeux de paume

On beşinci asrın ortasında Avropada ve bilhassa Fransada Paume denilen oyun merakı da başlamıştı; bu oyun raketle oynanan bir nevi' top oyunudur ki kısa ve uzun paume namı ile iki nevi' vardır; uzun paume açıkta filesiz kısa paume salonlarda file ile oynanırdı. Paume oyunları da iptila halini almıştı. Krallar ve tevabii ona çok merak sardırmışlardı, fakat bu oyunun tehlikesi yoktu. Üç asır sonra Wingfield isminde bir İngiliz binbaşısı uzun ve kısa paumı birleştirmek suretiyle (Lawn-tennis) oyununu iycad etmiştir.

Sporun sukutu

Beş asırlık bir mevcudiyetten sonra spor hareketi birden sukuta meyletmiştir ve az zaman içinde sönmüştür. Bunun başlıca sebeplerinden biri Renaissance devri, mahafili âliye denen yüksek tabakanın bir kısmını fikrin i'tilasına taalluk eden mesaiye ve bir kısmında saltanat sevdasına düşürmüştür. Ondan başka iptila halini alan Turnuaların, karusellerin bir aksülamel husule getirmesi tabii idi.

1800 tarihine kadar bedene ait faaliyetler büsbütün gözden düşmüş, ne mekteplerde ne hariçte spor mahiyetinde olan vücut idmanlarına kıymet verilmemişti. Avropa ve Amerikada bu gün fevkalade chemmiyet kespeden terbiyei bedeniye hareketinin nihayet bir 130 senelik mazisi vardır. Bu yeni beden hareketinin gayesini ve vasfı farikını bir başka müsahibemize bırakıyorum.

Yazan: **MEBRURE HURŞİT**

Geçen nushadan devam

Haziran sonu

Artık sahibine bayağı acıyorsun değil mi defterciğim? Artık eskisi gibi, değil avucumdan kaçmak için fırsatlar gözlemek, hattâ koynumda iken beni fazla mahzun gördüğün vakîtler sanki «üzülme, ben buradayım..... dertlerini dök... beni cansız sanma... seni, senin benzerlerinden daha çok, ve daha iyi anlamasını bilirim!» dermiş gibi kendini hatırlatıyorsun. Sonra da eğer bir kaç zaman elime almıyacak olsam yüzünü buruşturuyor, bana gücendiğini anlatıyorsun.

Bak şimdi de yine görünmiyen, fakat benim görmesini bildiğim gözlerin merakla büyüyor, «Hadisene.... Söylesene, Muhsinciğin masalını!» diyor.

Ama acaba düşünüyormusun ki sen sadece meraklı gözlerle hikâyemi dinlerken benim içimde ne sızlatıcı, ne bağırtacak kadar azap verici yaralar açılıyor?... Şu gözlerimi karartan, önüme dumanlar çeken derdin ne işidilmedik derecede büyük ve derin olduğunu anlıyor musun? Güneşi seven, Güneşe irişmek istiyen ve ona irişemeden bu yolda gebereceğini bildiği halde bir türlü de Güneşten kaçamıyan zavallı yarasının bütün çirkinliğine, bütün karalığına, bütün sersemliğine rağmen ne kadar acımağa lâyık olduğunu sen de hissedebiliyor musun?

Hissedemiyor, anlıyamıyorsan bile, bırak ben seni anlıyor sanayım, aldanayım ve teselli bulayım.

***

Gözlerimde üvey babamın korkunç hayali ile kendimi kaybettikten ne kadar sonra uyandım, bilmiyorum.

Yalnız aklımda, annemin deli gibi bakan şaşkın ve mânasız gözleri ile kendime geldiğim vakît baş ucumda bulduğum ve sonradan doktor olduğunu öğrendiğim şişman adamın iyi yüzü kalmış.

Annemin ağzından işittiğim ilk lakırdı:

— Yavrum, saklama benden, seni baban vurdu değil mi? suali oldu. Bütün ıstırap ve halsizliğime rağmen annemin bu şüphe ile çekmiş olduğu azabın büyüklüğünü kavradım ve deli gibi haykırdım:

— Billâhi değil anneciğim! Ben kendi kendimi vurdum.

Kulaklarımda doktorun:

— Çocuğu heycanlandırmayınız, ateş yükselir... diyen sesi ve annemin hıçkırıkları ile tekrar kendimden geçtim. Arada sık sık ayıldıklarım oldu, fakat bunlar öyle müphem ki, aklımda silik bir hayal halinde bile kalmamış. Hakîkatle kâbusları birbirinden ayıramıyorum. Annemi düşündüğüm zaman hep o:

— Yavrum, saklama benden, seni baban vurdu değil mi? diye inliyen sesi, büyük bir korku ile dolu gözleri, çarpıntıdan tutulan titrek nefesi ile görüyorum. Kafamdan bu hayali silecek daha sonraki günlere ait hiç bir tatlı ana hatırası yok.

Nihayet hatırlıyorum, bir gün, divarları

sarı, tavanı yüksek uzun bir koğuşta, sade gözlerimi değil, şuurumun da gözlerini açabildim.

Yanımda ve etrafımda boş ve dolu bir çok yataklar, ortada dolaşan beyazlı kadınlar ve erkekler vardı.

Doğrulmak istedim, doğrulamadım. Güç halle başımı çevirdim, bakındım, bakındım, düşündüm ve hatırladım. Yavaş, yavaş bütün olanları hatırladım.

— Anne.... anneciğim... gel yanıma! diye haykırdım.

Hiç bir ses çıkmadı.

Sade mandalı konmamış camlardan biri hazin, hazin vurdu.

İçeri dolan rüzgâr uzun beyaz perdeyi şişirdi, şişirdi, üzerime doğru uçurdu.

Yine günler.... ve günler geçti. Artık yorganın sağ bacağımın üzerinde niçin öyle hafifçesine çukurlaştığını öğrenmiştim.

Artık anneciğimin: «Benim kız gibi güzel evlâdım, şahin gözlü yavrum!» diye sevdiği küçük Muhsin tek bacak Muhsin olmuştu.

Beyazlı kadınlardan birine sordum:

—Annem neden gelip beni görmiyor?

Dudağını bükerek:

— Bilir miyim ben? dedi.

— Bacağımı neden kestiler? diye sordum.

— Evde bakılamamışsın. Yara kankren olduktan sonra buraya getirildin. Çare kalmamış. Doktor bey de kesti, dedi.

Bu «kesti»yi söylerken sesi değişmedi bile! «kesti» dedi. Sanki «Bugün hava güzel değil!» dermiş gibi «kesti!» dedi ve yürüdü, gitti.

Bir başkasına sordum:

— Annem beni hiç aramadı mı?

— Annen olduğundan bile haberimiz yok. dedi.

— Peki beni buraya kim getirdi?

— Askerlik şubesinden yaşlıca bir kâtip. Üvey babanmış.

— Bir daha gelmedi mi hiç?

— Bacağının kesildiği günün akşamında geldi.

Ben kendi kendime: «Bacağımın kesildiği gün...» diye tekrarlarken o da çekildi gitti.

Doktorlara yalvardım. Hasta bakıcılara yalvardım. Hademelere yalvardım.

— Anneme söyleyin, oğlun seni istiyor! diyin, diye yalvardım. Hepsi bir bahane bulup yanımdan kaçtılar. Hiç biri bana acımıyor sanırdım. Daha o zamanlar «susmanın»da bir nevi «Acımak» olduğunu bilmezdim.

Nihayet yorganın o garip çukurlanışındaki sebebi öğrenişimden daha acı bir gün doğdu.

Üç ay, bir defa bile aranıp sorulmadan yattığım hastaneden koltuğumda, yolda herkesin başını çevirten çirkin biçareliğimin canlı şahitleriyle çıktığım gün bütün zavallılığıma, bütün eksikliğime rağmen ben sadece tek bacak Mehmet veya sarhoş dilenci olabileceğimi düşünmekten bile çok uzaktım.

Sokağımıza sapar sapmaz, ilk rastgeldiğim adam, komşumuz çember sakallı şekerci Ali efendi oldu. Beni görünce birdenbire şaşırdı ve ben annemi sorduğum halde cevap vermeden:

— Demek sen burada hastanede yatıyordun ha? Biz baban seni İstanbula iyi etmeğe gönderdi diye biliyorduk. Yoksa bir kere gelip de mahallemizin çocuğunu hiç yoklamaz olur mu idik? dedi.

Baktım ki o da istediğime cevap verecek gibi değil, zaten içimde de çoktandır kendime bile iytiraftan çekindiğim korkulu bir şüphe var, dayanamadım, koltuk değneklerimin üzerinde sıçrıya, sıçrıya evimize vardım.

Kapı açıldı. Karşıma, sırtında annemin göğsü tenteneli, beli kordeleli, uzun etekli nefti dallı canfes elbisesi ile senelerdir yanımızda yaşayan besleme Zeynep çıktı.

Alaylı bir bakışla beni süzdükten sonra:

— Buyurun küçük bey, dedi, geri çekildi.

İlk sözüm annemi sormak oldu.

Başını yere eğdi.

— Haberiniz yok mu? dedi.

— Neden? diye öyle bir bağırmışım ki, iki adım gerileldi, birden yapmacıklı bir tavurla askıdan bir başörtü çekerek saçlarına attı.

— Sahi bundan sonra sizden kaçmalıyım... Koskocaman delikanlı oldunuz. Dedi.

Sol kolumun altındaki koltuk değneğini yerdeki taşlara vurarak bağırdım:

— Böyle edepsizce nağmeler istemiyorum... Sana annemi soruyorum...

Hemen sözümü kesti:

— Yooo.... artık o günler geçti.... Burası senin değil, benim evim, dedi.

Ağzını yayarak:

— O eski çamlar, bardak oldu, diye ilâve etti.

Ve bilmem lakırdıya neresinden başlayıp, annemin daha hastaneye götürüldüğümün ertesi akşamı tıkanıp öldüğünü, üvey babamın haftasında kendisini nikâhlıyıp aldığını anlattı ve istıraptan büyüyen gözlerle bir şey diyemeden hemen oraya, merdiven basamaklarına çöküşümü görerek, hain bakışlarını aşağı doğru sallanan boş pantolon paçasına dikerek söyledi... zalimcesine, alçakçasına söyledi.

Duyduğum o çıldırtıcı acıya rağmen nasıl oldu da tabancanın kurşunu ile bayıldığım gibi kendimden geçmedim? Nasıl oldu da bu bütün kurşunlardan daha zalim haberleri dinlemeğe dayandım? Nasıl oldu da maddi acının altında muvakkat bile olsa ölmeği bilen benliğim bu kadar büyük bir istırabın elinde sırf mânevi olduğu için sağ kurtulabildi?

Mebrure Hurşit Hanım Foto Kanzler

Sade tepeme bir sancı girdi. Kulaklarım oğuldamağa başladı. Gözlerimin önü kararadı ve ne yaptığımı bilmeden o canavar kızın üzerine atıldım. İkimiz birden yere yuvarlandık. O benden dört yaş büyüktü ve çok ta daha kuvetli idi. Fakat öyle sanıyorum ki o esnada kollarıma bir kaç kişi ile birden çarpışacak kadar yılmaz bir kuvet gelmişti.

Korkudan bağırmağı bile akıl edemiyordu. Ben de neresi rasgelirse ısırıyor, yoluyor, koparıyor, yumrukluyordum. Bir aralık başı çeşmenin mermer yalağına çarptı, kesik bir hırıltı ile gözleri kapandı.

Hırsım biraz yatışır gibi olmuştu. Merdivenleri yüzü koyun tırmanıp, annemin yatak odasına atıldığımı biliyorum. Tırmıklı, kanlı, yaşlı yüzümü onun o küçücükken yatışını seyrettiğim ince karyola tentenelerine sürerek kim bilir kaç saat ağladım!

Her şey tıpkı onun zamanındaki gibiydi. Renk renk, minimini çuha parçalarından yaptığı işlemeli mütevazî divar halıcığına varıncaya kadar her şey yerinde idi. Yalnız o, dünyada beni okşayabilecek, gözyaşımı silip dindirebilecek o biricik şefkat kucağı yoktu. Hem de bir daha olmamak üzere yok olmuştu.

Sanki gezindiği, dolaştığı yerlerde ayaklarının izlerine varıncıya kadar bıraktığı bu odadan deli gibi kaçarken, minderin yanındaki sigara iskemlesinin üzerinde gümüş ağızlığını gördüm. Şuursuz bir hareketle cebime soktum. Merdivenlerden yuvarlanarak indim. Taşlıkta atılı duran değnekleri kaptım. Kıpırdanmağa başlıyan mel'un kıza başımı çevirip bir daha bakamadan ağlıyarak bahçeye geçtim, arkadaki tenha kırlara daldım.

Temmuz

Benim duygulu deferciğim, hüznüm seni de sardı değil mi? Yaprakların nasıl da yorgun yorgun açılıyor... hem bilmem ki bu üzerinden süzülen, kâğıtcıklarını yer yer kabartan kederin minimini canlı parçaları senden mi yoksa benden mi akıyor?

Koynunda velev kısa ve geçici bir hayatla da olsa yeniden yaşamağa başlıyan şu zavallı tek bacaklı yavrucak seni bile o sonu gelmiyecek sanılan uykudan uyandırıyor.

Kimsesizlik ve biçareliğin akıttığı yaşlarla artık eski nurunu kaybeden, donuklaşan zavallı gözlerim senin yapraklarının arasından o çok

sevdiği yeisli, ürkek ana yüzünü görür gibi oluyor.

Bilsen defterim, o zaman sanki nefes bile almakla kaçıracağımı sandığım bu güzel, müphem gölgeyi biraz, birazcık daha seyredebilmek için nasıl göğsüm havasızlıktan ağrıyıp daralıncaya kadar vecd içinde hiç kıpırdanmadan kalıyorum.

Gönlümün dili ile ona bu şimdiki halimden utanmaması, beni affetmesi için neler söyliyor, ne gizli yaralarımı anlatıyorum.

«Anneciğim! diyorum ona. Neden, neden beni bırakıp ta gittin? Neden oğlunu bu kötü, karanlık yüzlü dünyada tek başına yalnız bırakıp gittin?

Eğer sen yanımda olmuş olsaydın, eğer şu nice bin zulüm ile bükülen başım, akşamdan akşama bağrında dinlenebilmiş, her gün ümidi biraz daha kırılan benliğim, o küçükten beri bütün acılarımı dindiren kucağında yeni bir cidale hazırlandıracak şifa ve azmi bulabilmiş olsaydı bugün oğluna sarhoş dilenci, tek bacak Mehmet demezler, yüzüne bakmaktan tiksinmezlerdi.»

Ağustos

Üvey babamın evinden kaçtıktan sonra aylarca deli gibi kırlarda, korularda dolaştım.

Aylarca koltuk değneklerimin her an için sakatlığımı, bicareliğimi yüzüme acı bir tokat gibi vuran takırdılarından başka bir can yoldaşım olmadan kâh yemiş, kâh ot yiyerek, hep insanlardan kaçarak dolaştım.

Fakat soğuklar, yağmurlar başladı, ve nihayet içimin hınzı tabiatın önünde yenildi.

Uzun, uzun kararsızlıklardan sonra bir gün 16 yaşındaki yanık yüzlü, patlak kunduralı fakîrin çocuğu tek bacak Muhsin korka korka Mudanya kahvelerinden birine girdi.

Daha lakırdıya başlar başlamaz kahveci sözünü gürültülü bir kahkaha ile kesti:

— Çıraklık edeceksin ha? Alay mı ediyorsun ulan? Sen git boyuna bosuna göre bir iş bul. Burası Darül'aceze değil.

— Ne dedin? Boğaz tokluğuna mı? Bir kere tecrübe mi edeyim? İşten yılmaz mısın? Canım efendim, dedik a... ne sulu şeysin sen! Burası kahve... anlıyor musun... kahve... Sırasına göre ta bilmem nereye kadar bir solukta gitmeli, pervane gibi çalışmalı... senin halinse meydanda...

Korkak tirek ses yalvardı:

— Tecrübe edin efendim... İstemezseniz, işimi beğenmezseniz giderim... Siz benim topallığıma bakmayın... Bu değneklerle ben dünyayı dolaşırım... Hem gayet te hızlı koşarım.

— E, doğrusu bu türlüsünü de hiç görmemiştim... Demek hızlı da koşarsın ha? Dur öyle ise...

Şişman kahveci, akşam keyfi yapan müşterilerine dönerek:

— Beyler, diye seslendi, bu oğlan çıldırmış galiba,... haline bakmadan «İlle beni buraya al, istediğin hizmeti görürüm!» diye tutturuyor... Gelin bari siz de seyredin... Akşam, akşam hepimize eğlence çıktı. Hadi, tâ şu ilerdeki asmaya kadar koş ta beyler de mârifetini görsün. Bakalım becerebilecek misin!

Sadece uğursuz bir tesadüfün kurbanı olduğu için insanlıktan çıkmış gözü ile bakılan zavallı çocuk, yüzünde, o eski Roma arenlerinde sırf halk eğlensin diye ölünceye, öldürünceye kadar çarpışmağa mecbur tutulan gladiyatörlerin elemli azmi, kulaklarını etraftakilerin kahkahalarına tıkayarak değneğine abandı, ilk hızı aldı.

Sol omuzunu fırlatıp, vücudünü çarpıtarak her sıçrayışta iki üç adım kadar ilerliyebiliyordu.

Kahvecinin gösterdiği asmaya epiy yaklaşmıştı ki, yere atılmış yemiş kabuklarının üzerine basan koltuk değnegi kaydı ve Muhsin, muvazenesini bulamadan yere yuvarlandı. Kahvenin önündekiler kaba kaba gülüşürlerken o da üzerini silkeleyerek kalktı. Fakat bu düşüş, saf temiz Muhsini öldürmüştü. Yerden kalkıp, deli bakışlı gözlerle kahveye doğru yürüyen, korkunç yüzlü adam artık tek bacak Mehmedin kirli, çirkin hayatına ilk acıklı adımı atmış bulunuyordu.

Kahvenin önüne çıkanlar o yaklaşırken bayağı garip bir korku ile geriler gibi oldular. Şişman kahveci hiç aldırış etmeden, göbeğini çıkaracak, ayni küstah, zalim gülüşü ile:

— Nasılmış paşam? Boyunun ölçüsünü aldın mı? dedi.

Belki bir şeyler daha söyliyecekti. Gözleri büyüdü. Ellerini başına doğru kaldırdı, fakat korunamadı. Koltuk değneğinin kalın tarafı arka arkaya iki üç defa beynine indi.

Sonu gelecek nushada

NİÇİN HASTALANIYORUZ?

Fena tegaddinin neticeleri — Neler yemeliyiz? — Gıdasızlıktan hasta düşen zengin çocukları — Kanser tehlikesinden nasıl tahaffuz olunur? — Kadınlarda moda iptilâsının sıhhatlerine mazarratları Esmer ekmek — Süt — Beşeriyetin âtisi

Mühim bir İngiliz gazetesi, sıhhat mesailindeki ihtisasiyle mâruf Sir Arbuthnot Lane ile yeptığı bir mülâkatı neşretmiştir. İngilterede yüksek bir «autorité» addedilen bu doktorun şayanı dikkat olan vasayasını atiye naklediyoruz:

«Kanaatimce, tegaddi sistemimizde esaslı bir inkılap yapmak zaruretindeyiz. Bu gün görülen hastalıkların ekserisi hep yanlış tegaddiden ileri geliyor. Sinir hastalıklarının da kısmen sebebi budur. Hattâ daha ileri giderek diyebilirim ki bazı ahvalde cinayetler bile fena tegaddinin tesiratı neticesi oluyor!

Gıda esasen bir zevk, bir çeşni mes'elesi değil, bir itiyat mes'elesidir. İnsanlar sevdikleri gıdaları alıştıkları için severler.

Müayenehaneme getirilen bir çok zengin çocuklarına tesadüf ettim ki bunlar iki üç saatte bir muntazaman beslenmiş olmalarına rağmen gıdasızlıktan tehlikeli surette hastalanmışlardı; çünkü çok hafif, nazik gıdaların uzviyete faidesi dokunmaz.

Et bahsine gelince: eti besleyici bir gıda telekkî ederek çocuklarımıza et yedirmek çok yanlış bir harekettir. Vakıa ben etin hiç yenmemesini iltizam edecek derecede aleyhdarı değilim ve az mıkdarda yenmesine iytiraz etmem; ancak etin vücuda faideden ziyade mazarratı olduğuna şüphe etmemelidir. Tecrübelerimle gördüm ki etten pek az kimseler sıhhatce bir istifade edebilmişlerdir.

Vücut için hakîkî gıda: sebze, yemiş ve bir de yulaftan yapılmış yemeklerdir. Değişiklik olmak üzre ara sıra et, balık yahut tavuk ve emsali de yenebilir.

Esmer ekmek, çiğ meyve, iyi pişmiş sebze, süt ve yumurta başlıca sıhhî gıdalarımızı teşkil etmelidir. Böyle bir tegaddi programı tâkibi sayesinde en büyük düşmanımız olan kanser tehlikesinden tahaffuz etmiş oluruz.

Kadınların vücut modasına uymak için sıhhatlerine açtıkları rahneler de düşünülecek bir noktadır. Kadın güzelliği bir zevk mes'elesi olduğu için bazı erkeklerin düz göğüslü, erkek biçiminde kadınlardan hoşlanmalarını mâzur görebilirim. Ancak, hilâfı tabiat olan bu nevi güzelliği ben şahsan tasvip etmediğim gibi tabiî sikletinin dununda olan bir kadın da hâli sıhhatte sayılmaz. Nasıl ki şişman bir kadın yahut şişman bir erkek de ayni veçhile hâli sıhhatte değildir.

Kadınların bu hususlaki vaziyetleri erkeklerden ziyade nazarı ehemmiyete alınmak iycap eder; çünkü neslin anaları onlardır.

Bilâ mubalega iddia edebilirim ki fena tegaddi neticesi olan sui hazımdan vücude gelen mazarrat içki veya sair mükeyyifatın vereceği mazarrattan aşağı değildir. Ben meselâ kokain kullanmakla, sıhhatimize zararlı olduğunu bildiğimiz bir yemeği yemek arasında bir fark görmem.

Bir de öteden beri hararetle müdafaa ettiğim bir mes'ele var: esmer, tabiî ekmek yemek mes'elesi.. Dostlarımdan Doktor Rowlands bu iddiamın isabetini, yaptığı fennî bir tecrübe ile ispat etti.

Sofranızda yediğiniz mâlum beyaz ekmek ile benim iltizam ettiğim esmer âdi ekmeğin gıda hassalarını mukayese için mumaileyh müşahede altına aldığı fareleri iptida esmer ekmek ile besliyerek sikletlerinin hayli arttığını, sonra aynı farelere aynı müddet zarfında aynı miktarda beyaz ekmek yedirmek suretiyle tecrübesine devam ederek bu sefer gıdanın kifayetsizliğinden hayvanların felce tutulduklarını tespit etmiştir. Bu hal beyaz ekmekte pek az miktarda vitamin bulunmasından ve bir de uzviyeti dahiliyeyi tabiî faaliyete getirecek katmevaddın fıkdanından ileri gelmektedir. İhmâl ettiğimiz diğer faideli bir gıda da süttürî Süt, hemen her şeye tefevvuk eden mükemmel bir gıdadır ve çocukların hayatı ile alâkadar olması itibariyle bilhassa ehemmiyeti haizdir. Fennin son keşfiyatından olarak bu gün güneş ziyasıyle süte vitamin verilebildiğinden ehemiyeti bir kat daha artmıştır. Bu sayede kışın ineklerin kâfi miktarda yeşillik yiyemediklerinden dolayı sütlerinde görülen vitamiu noksanı telâfi edilmiş oluyor.

Ben medeni memleketler arasında garbî İrlanda kadar hâli sıhhatte bir memleket görmedim. Burada kat'iyen kansere tesadüf edilmez. Bunun sebebini merak ederek yaptığım tetkîkatta bura ehalisinin başlıca gıdası sebze olduğunu öğrendim. Benim kanaatime göre kanser ancak fena tegaddiden tevellüt etmektedir.

Halkiyat tetkiklerinden:

Sinop ve Muhitinde Çocuğa Ait Adet ve İtikatlar

Çocuk doğmadan evel — Doğarken — Ebe hanım ve loğusa — Meryemana yemeği — İlk meme vermek merasimi — Ağız açma — Ad nasıl konur? — Has ve göbek adları — Loğusa döşeği — Hatır sormak — Beşiğe yatırma merasimi — Beşik günü — Kırk hamamı

Yazan: MEHMET ŞAKİR

Halk adet ve i'tikatları arasında çocuğa ait olanlar mustakil bir tetkik zemini teşkil edecek kadar zengindir. Bu saha içinde meselâ, münhasıran çocuk terbiyesine dair halk arasındaki bütün telakkileri ve bu telakkilerin tatbikatına ait an'aneleri ince noktalarına kadar araştırmak aynı zamanda dünkü terbiye tarzının da ruhî, fikrî esaslarını daha yakından öğrenmek için ne mühim bir mesaidir.

Biz, vaktiyle (halkîyat) a dair yaptığımız tetkikler esnasında çocuğa ait de bir çok mâlûmat toplamıştık. Binaenaleyh, bu defa o notlarımızı —bazı kısımları hülasa edilmiş olduğu halde— doğumdan evel ve doğumdan yedi yaşına kadar geçen devre esnasında mevcut adetlere göre sıra tertibine alarak "Muhit"in aziz okuyucularına arzediyoruz.

* * *

Hamile bir kadının bilhassa son üç ay zarfındaki vaziyeti sıhhiyesine göre çocuğun doğmadan evel cinsiyetinin tâyinine çalışılır. Doğacak çocuk eğer kız ise valdesi bu müddet esnasında zayıflar, yüzünde, bilhassa yanaklarında lekeler hasıl olur; şayet oğlansa bu taktirde kadın sıhhatini muhafaza edermiş.

Vazı hamli yaklaşan bir kadın yakın akraba ve münasip komşulara götürülür. Vücudu gevşesin diye sık sık hamama gönderilir. İlk sancıların zuhurundan bir müddet evel de ebe hanım dâvet edilir. Yakın zamana kadar aile ebeleri mevcuttu. Bunların kendilerine mahsus birer sandalye ve ebe çantaları vardı. Bu çantalar içinde iplik, makas, tuz, Meryemana eli ve hamilin beline bağlanmak üzere bir de muska bulunurdu.

Doğüm odasında lôğusanın akraba ve bir çok komşuları toplanır. Her gelen kadın ağrı üzerinde bulunan hamilenin sırtını sıvayarak veya elini omzuna koyarak:

— Ben geldim, sen de gel.

veya:

— Ben geldim, o da gelir, Allah kolaylık verir kızım, Allahın birliği yavrunun dirliği!

Der ve bir tarafa rahatsız ve telaşlı bir vaziyette oturur. Odada rahatca oturmak ayıp ve hele el bağlamak fena imiş.

Ebehanım, çantasındaki (Meryemana elini) bir bardak sü içine koyar ve bu suyu hamileye içirir. Beline de muska bağlanır. Bunlar, doğumun çabuk ve kolay olmasına yararmış.

Vazı hamlin teahhuru bir çok müdahalatı intaç eder. Bu esnada *kadına şerbet içirilmesi, evde nakadar kilitli sandık varsa bizzat hamilenin bunları elile açması, dolu tüfek varsa boşaltılması, zevcinin avucundan su içmesi* gibi bir çok tavsiyelerde bulunulur. Usreti vilade vukuu ise *(nazar değmesi, çocuğun dünyaya geleceğine pişman olarak geriye çekilmesi, doğum odasındaki hazırun arasında ugursuz bir kadının bulunması)* gibi sebeplere atfolunur.

Doğum vuku bulunca çocuk ebesi tarafından derhal yıkanır, tuzlanır. Muvakkaten bir kundağa sarılır. Herkes, bilhassa aile efradı nihayetsiz bir sevinç içindedir. İşlerin kısmen hitamını müteakip yemek yenilir. Buna *(Meryemana yemeği)* derler.

İlk doğan çocuğun oğlan olması daha çok memnuniyeti baistir. Veladetten bir hafta on gün sonra veya *(kırk hamamı)* nı müteakip ebe hanıma, bir bohça içinde, ücretiyle beraber sabun, mum, ekmek, kahve ve şeker gibi ayrıca hediye takdim edilir.

Yakın zamana kadar ebelerin ocaktan olmasına çok iytina edilirdi. Bunların, hamilelerin başlarına örttükleri yeşil veya beyaz renkli, kenarları ayetle menkuş çevrelerde keramet görülür ve *(Ayşe ebe hanımın atılışı çok mücerreptir)* diye tavsiye olunurdu.

Çocuk, ilk günlerinde -hatta kırkı çıkıncaya kadar- yalnız bırakılmaz. Eğer bırakılmak mecburiyeti hasıl olursa bu takdirde yanına su, süpürge, musaf veya pıcak konulur. Bu da çocuğu cın, perilerin taarruzundan vikayeye müstenit bir i'tikat mahsulüdür.

İlk memeyi vermek de ayrıca bir merasime tâbidir. Çocuğa meme vermek için aradan üç ezan vakti geçmesi şarttır. Bununla beraber, meme de gelişi güzel verilmez. Ailece müntahap bir hanım tarafından çocuğun *ağız açma* adeti yapılır; bu adeti her kadına yaptırmazlar. Ziyra çocuğun ağzını kim açarsa, çocuk büyüdüğü zaman ona çekermiş. Bu hanım, kuran sahifeleri arasındaki tozdan ve yahut evelce ihzaredilmiş tatlı bir maddeden parmağıyle alarak çocuğun dudaklarına sürer. Ondan sonra memesi verilir. Birincisi çocuğun *(okumuş)* ikincisi ise büyüdüğü zaman *(tatlı dilli)* olmasını temennidir.

Veladetten bir, veya yirmi dört saat sonra çocuğun *(kundak)* merasimi yapılır. Ebe hanım tarafından kundak ve gömlek, zıbın, apış ve bacak bezleri gibi kundak levazımı da hazırlanarak çocuk usuliyle kundaklanır. Şala veya pamuklu çocuk yorganına sarılır, yüzü mavi bir yemeni ile örtülür. Şu suretle belenmiş olan çocuk pederine verilir. Biraz sonra, babası da bahşişi ile beraber çocuğu ebe hanıma tevdi eder. Ebe, bu defa çocuk kolları arasında olduğu halde löğusa hanıma dönerek:

— Sen mi yeğin *(hafif)*, ben mi yeğin?

diye üç defa sorar. Ve derhal *ben yeğin*! cevabını da kendisi verir ve kundaklı çocuğu valdesinin koynuna koyar.

Çocuk doğduktan yirmi dört saat sonra babası, veya akrabasından müntahap bir zat tarafından kulağına *ezan* okunur, ezanı müteakîp de adı konulur. Bu *(has ad)*ı teşkileder. Bir de, ebe hanım tarafından çocuğun -alelekser Mehmet veya Fatma gibi bir isim ile- göbeği kesilir ki buna da *(göbek adı)* dinilmekte dir.

Doğumun ikinci günü, löğusa hanım mükellef bir yatağa yatırılır. Buna *löğusa döşeği* derler. Kadının ilk löğusalığı, hele erkek çocuğu ise, tezyinat fevkalade bir şekil alır. *Löğusa döşeği* karyola olduğu taktirde demiri üzerine, yere serilmiş ise yatağın başı ucundaki duvara yumurta, soğan, üzerlik ve çörekotundan ibaret nazarlık ipekli bir mendile al bir kordela ile boğum boğum bağlanarak asılır. Bunun yanına bir de musaf ilave edilir. Bu, löğusa ve çocuğu nazardan, albastıdan, cin ve perilerden vikayeye müstenittir. Bu esnada, löğusa ve çocuğun yalnız kalmamasına da bilhassa dikkat edilir.

Löğusa döşeği kalkıncaya kadar *Löğusa cemiyeti* yapılır. Ve gelen misafirlere şerbet, kahve veya lokum gibi şeyler ikram edilir. Misafirler içinde *emzikli* bir hanım varsa bunun, löğusanın ayak ucuna oturması muvafık görülmez. Bu takdirde löğusanın sütü kaçarmış.

Akraba ve yakın komşular löğusa evine yemek, tatlı, şeker, entarilik gönderirler. Bazan, bizzat gelinerek çocuğa altın takılır. Buna *hatır sormak* derler. Hatır soranlar arasındaki bir hanım bilahara çocuk doğurursa o zaman löğusanın da ona, münasip bir hediye ile, hatır sorması adet iycabatındandır.

Löğusa döşeği kalkmadan, yâni doğumdan bir hafta sonra *beşiğe yatırmak* merasimi yapılır. Bu merasim, kundak merasimine nazaran alelekser daha masraflı ve tantanalıdır.

Bunun için hısım akraba ve ehibbası dâvet edilir. Buna *(beşik günü)* de derler. Zengin olanlar bu gün için mükellef yemek hazırlarlar. Beşik günü çocuk, valdesi ve ebe tarafından yıkanır, löğusanın *(yanı başı)* çekilir.

Çocuk yatırılmazdan evel beşik içinde -üç defa- bir *(havaneli)* yuvarlanır. Bu, çocuğun gürbüz olmasını temenni imiş. Nevzat, beşiğe yatırıldıktan sonra ebe hanım beşiği gezdirir. Bu esnada hazırundan bir hanım sorar:

H— Ebe hanım nereye?

E— Kâbeye!

H— Var git yolun açık olsun!

E— Allah, babasına ve yedi silsilesine kâbeye gitmekler, çocuğa da yürüyüp içinden çıkmalar nasip eylesin! der.

Bu esnada ebe hanım eline bir yumurta alarak, üç defa, beşiğin etrafında dolaştırır. sonra, yumurtayı hazırundan en uzun boylu bir hanıma verir. Bu hanım da yüksek bir yere, mesela rafa koyar. Mezkûr yumurtayı *kırkhamamı* için saklarlar.

Beşik içine evela löğusa bahşiş koyar. Sonra, ebe hanım beşiği sıra ile hazırunun önüne getirir, sallar, kezalik bahşiş alır. Ayancık taraflarında, çocuk beşiğe yatırıldıktan sonra ilk ninnisini bizzat ebe hanımı söyler. Ninni hitamında bazan mevlut okutulur.

Macar edebiyatı :

Bir Budapeşte Hikâyesi

Dezsö Szomory den *Tercüme eden : YAŞAR NABİ*

Dezsö Szomory

Dezsö Szomory, 1869 da doğmuş, meşhur bir Macar hikâye ve temaşa muharriridir. Daha başlangıcında ateşin ruhu ve şekle verdiği mükemmeliyetle derhal nazarı dikkati celbetti.

Kendi analisanı kadar iyi bildiği fransızcayla yazdığı hikâyeler "Küçük ve büyük serçeler" ismi altında Paris'te neşredilmiştir. Hikâyeleri bize daima buhranlı, heyecanlı ruhları gösterir. Eserlerinin kahramanları daima bir nevi' ruh sıtması içinde yaşar sever ve ölürler. Gayri tabiî halleri, harikulâde vaka'ları sever; bu itibarla biraz romantik sayılabilir.

Onun hayalinde herşey haddinden fazla hararetlidir: eşhas, dekor ve maceralar. Fakat bütün bu harikulâdelikler ve gayri tabiî sayılacak kadar hummalı muhitte hisleri çok hakikî ve çok insanî kalır.

Çok vak'alı ve hareketli olan faciaları, bilhassa Habsbourg hanedanının tarihinden mülhem dramları kendi fikir ve hislerini yaşatır.

Aşağıda okuyacağınız hikâye onun en az hareketli fakat en kuvetli eserlerinden biridir.

Bir Budapeşte hikâyesi

Küçük odanın, mini mini odanın en ucunda, kestane rengi saçları dağınık, ufak tefek bir kadın oturuyor, yavaşça ağlıyordu; bâzan kısa bir çığlık atıyor, sonra duvarın dış tarafında, gecenin karanlığı içinde tırmanan çürük merdivenlerde bir gürültü olduğu zaman korkuyle dinliyordu.

Gece olmuştu, ve pencereden ayın parıltısı farkediliyordu. Ve kestane rengi saçları perişan kadın daima merdiverlerde büyük bir gürültü yapan kocasının dönüşünü bekliyordu, çünkü o pek haşin tabiatlı bir adamdı.

Ay, gergin ve tannan gümüş bir arganun gibi titriyordu. Pencerenin önünde, zemin tahtalarında gümüş teller, helezonî çizgilerle ziya ihtizazları vücude getiriyordu. Bununla beraber odada derin bir sükûn vardı, bu sükûnu yalnız büyük iztirabı içinde kestane rengi saçlarını avuçlarında bükerek büsbütün perişan ederek ağlıyan ve bâzan haykıran kadın ihlal ediyordu.

Bu eve büyük bir keder hâkimdi. Kadının önünde bir beşik vardı. Ve beşiğin içinde, kırılmış bir oyuncağın yanında bir çocuk, ölmüş mini mini bir yavrucuk yatıyordu.

Henüz ölmüştü. Fakat, ölümiyle beraber etrafta büyük bir hayret uyanmıştı, renklerin ve şekillerin değişmesi ve semavî bir hareketsizlik. Tamamiyle sakin olmasına rağmen sanki küçüğün ölümiyle beraber daha munis bir hâl almıştı. Bu uzun sefaletlerin arttığı, bu henüz tamâmiyle teşekkül etmemiş zavallı küçük amele yavrusu şimdi daha sevimliydi. Açık kumral renkte ipek bukleli başı bir haleyle çevrilmişti. Bu yüzde balmumu portakal ve fildişi renginde garip bir ihtişam seziliyordu.

Gözleri kapalıydı, fakat derinlikleri zıyanın ebediyyen çekildiği o korkunç ve sakin girdapları hissettiriyordu. Burnunun meyli sanki azalmıştı, kapakları şeffaflanıyor ve dudakları, incelmiş dudakları, soluk bir şeride benziyordu.

Kadın kalktı, beşiğe yaklaştı. Evvelâ dışarıya bakmak için pencereye gitti. Işık, saçları arasından sızıyor, ve soluk yüzünde, yalnız üzüntülü ve korkak gözleri yaşıyordu. Karşıda zulmet içindeki bahçeye ve büyük duvarlara baktı. Hâlâ geceydi, fakat yakınlarda bir yerde şimdiden gürültüler vardı. Hareket eden bir arabanın gıcırtısı ve uzaktan bir seda işidiliyordu. Bu hüzünlü muhiti, sıkıntılı bir rehavet kaplamıştı, ve, uyuyan insanların hareketsizliği içinde, şafak, yaklaştığını hissettiriyordu. Bahçenin bir ucundaki eski kuyunun içinde su damlaları şırıldıyordu. Muhakkak ki bu saatte hâlâ sevişenler vardı. Bu son ümitti: bu muzlim hayatta yegâne zevkti... Çünkü, sonra tekrar işe başlamak ve sefalete dönmek icap edecekti.

Bir kaç dakika daha geçti ve bahçede bir insan gürültüsü işidildi. Bir kapı hızla kapandı, ve kuyunun yanında bakır bir kap tıkırdadı. Ay da örtüldü. Şafak soğuk ve karanlıktı.

Şimdi, kadın bütün yaşlarını ağlamış ve ruhu tükenmişti. Zavallı hırpalanmış kadın, daha fazlasına muktedir değildi. Adeta parçalanmış, ezilmiş gibiydi. Ölen çocuk kalbinden, ağaçtan son meyva gibi, düşüyordu.

Pencereyi açtı ve sükûnete doğru seslendi:

— Siz misiniz, Madam Antal? diye sordu.

— Benim, yavrum! Sabahlar hayrolsun. Biraz çamaşır yıkıyorum, sonra da çarşıya gideceğim.

— Madam Antal, çarşıdan bana da bir şey alırmıydınız?

— Tabiî. Ne alacağımı söylerseniz. Lahana mı istiyordunuz?

— Hayır. Biraz daha pencereye yaklaşsanız, olmaz mı? Rica ederim daha yakın gelin, Madam Antal.

— Geliyorum.

Duvar boyunca yürüdü ve pencerenin altında durdu.

O vakit öteki mırıldanır gibi söyledi:

— Bana çiçek getiriniz, bir de tabut.

Madam Antal birdenbire solgun yüzünü kaldırdı. Öteki de ona baktı, ve yavaş yavaş karanlıklara alıştığı için merhametin büsbütün uzattığı etli burniyle soluk yüzü iyice farketti. Bir saniye sustular. İkisi arasında, havada, zulmetler içinde, çiçeklerle tabut vardı. Eski kuyuda su yine damlıyor, dışarda arabalar gıcırtıyla geçiyorlardı.

Madam Antal:

— Ah, zavallı yavrum, dedi. Niçin beni haberdar etmediniz? Hakikaten küçük Pierre öldümü?

— Öldü.

— Emin misiniz?

— Soğudu bile. Tamâmiyle eminim.

— Tabiî çiçek getiririm. Fakat beni dinleyin, tabuta hiç hacet yoktur. Küçük *Pierre* i götürecek olanlar tabiî bir tane getirirler. Bak, bak zavallı *Pierre* cik. Allah rahmetine kavuştursun.

Sonra duvar boyunca ve duvara sürünerek uzaklaştı. Öteki, pencereden, hâlâ sesleniyordu:

— Ama çok korkuyorum, Madam Antal. Hakikaten çok korkuyorum.

— Yok canım, diye gürültüyle kadın cevap verdi. A!!.. Ne var korkacak, ölenlerin kimseye fenalığı dokunmaz ki.

— Hayır, onu ben de biliyorum. Nasıl fenalık edebilir? Öyle sakin, öyle sakin ki. Keşke yine fenalık edebilse, saçlarımı çekse, o zaman hiç olmazsa yaşardı.

— Kimbilir belki ölüm onun için daha iyidir. Öbür dünyada sahibi olabileceği güzel bahçeleri düsünürsen tasdik edersin. Orada yeşil ve uzun çimenler içinde oynamıya gittiği için belki de sevinmeniz iycap eder.

— Nasıl sevinebilirim, yarabbim! Böyle bir vaziyette kim sevinebilir? Tabiî böyle olması onun için daha iyidir. Onun için iyidir, benim için felâket. Çocuğumdu bu, Madam Antal, benim çocuğum, benim sevgili çocuğum.

Bu sözleri yavaş sesle ve soğuk bir tavurla söylüyordu; başını kaldırmış, insiyakî bir hareketle gözleri semayı arıyordu.

Madam Antal suları sıçratarak:

— Üzülmekte ne fayda var, dedi. Tabiî bu hazin bir şey, fakat dünyanın sonu değil ya! Henüz genç olan bir kadın isterse yine bir çocuk sahibi olabilir. Bu su da buz mu buz.

— Fakat korkuyorum, Madam Antal. Muhakkak yine sarhoş gelecek kocamdan korkuyorum.

Madam Antal merhamet dolu bir sesle:

— Doğru, dedi, sabahleyin evden çıktığı zaman çocuk yaşıyordu, değil mi? Şimdi gelip te onu ölü bulursa...

— Aman yarabbi! Ne yapmalı? Doktor bile hiç bir şey söylemeden gitti. Ümit kalmadığını biliyordu.

Sustu, bekledi, dinledi. Sokakta sert ve müteredditadımlar duyuldu.

— Ağlıyor musun, yavrum?...

Bahçede ânî bir sükûn olunca bu suali Madam Antal sormuştu.

— Ağlamıyorum, diye öteki cevap verdi, artık o da elimden gelmiyor. Yalnız korkuyorum, işte bu, ve bekliyorum. Öyle zannediyorum ki kocam beni muhakkak öldürünceye kadar dövecek. Dayaktan ölürsem yanmam. Asıl fenası ölmeden eyel duyulan acıdır. İşte böyle, korkum ölümden değil, fakat dayaktan. Hem biliyorum ki sonra beni öldürdüğüne pişman olacak.

— Tabiî, çünkü sizi delice seviyor, sizi çok seviyor yavrum.

— Artık sevmiyor.

— Nasıl? Ya neden hâlâ dövüyor öyleyse.

— Biliyormusunuz, beni fazla istekle dövmiyor. Sonra beni yalnız bırakıyor. Beni sadece dövüyor, o kadar.

O anda, birden bire, bahçenin ucunda bir çıngırağın boğuk sesi işidildi.

Kadın titreyerek.

— İşte, geldi, dedi.

Madam Antal:

— Evet odur, dedi. Kapıyı açmalıyım, içeri almalıyım. Ne olacaksa olsun.

— Tabiî içeri almalı, fakat onu evinizde alıkoymanız lâzım, Madam Antal.

Öteki tereddütle:

— Evime mi? diye sordu. Öyle ama, çarşıya gitmek istiyordum.

— Sade bir saatçık. İyiden iyiye gün ağarıncaya kadar, küçük Pierre için gelecek olan adamlar gelinceye kadar. Onlar, tabiî kuvetli adamlardır. Beni müdafaa ederler, onu tutarlar. Zaten o kadar fena bir adam değildir; hayır, Madam Antal! Yanınızda onu alıkorsanız bu sabah her şey düzelecek.

— Size minettar olacağım, Madam Antal, (Tonu ikna' için çok tatlılıkla söyliyordu). Çok minettar olacağım. Kenarda dişimden tırnağımdan ayırdığım birkaç param var, onlar sizin olsun, Madam Antal. İpekli şalım da sizin olsun. Size çok minettar olacağını, Madam Antal.

Sonra bekledi, sıkıntıdan kurtulmuş gibi bir *ah* etti. Pencereyi kapadı, tebessüm ederek, beşiğe yaklaştı. Şafağın erkenden döktüğü ışıklar içinde küçük *Pierre* i seyretti. Ve içini çekerek, huşu' ile:

— Ne kadar da beyaz, dedi.

RUHUMUN SUSADI

Yazan
AHMET APTULLAH

"Orta asyalı bir kardeşimiz olan **Ahmet Aptullah** son zamanlarda Amerikada hikâyeleri pek sevilen kıymetli bir muharrir olarak tanınmıştır. Bu hikâye onun en güzel eserlerinden biridir."

Epiy zamandan beri *"Rüzgârlı kapılar vadisi."* kocaman boynuzlu geyikler, boz kurtlar ve bazı bazı kim bilir hangi kanlı cinayetlerinden kaçıp bu beyabana sığınan eşkiyalardan başka hayat eseri görmemişti. Sonra, günün birinde, kayalardan dinamit ve barut patlayışı, elmas uçlu burguların gıcırtısı ve kocaman ağaçların devrilme sesleri duyuldu, çünkü Rus mühendisler, Çarın mühendisleri bu arazide yüksek Altay dağlarını aşarak ta orta Asyanın kalpgâhına kadar girecek bir yol açıyorlardı.

ĞI BİRİCİK ŞEY

Terceme eden
SEMİHA VAMIK

"... Ona boş yere **Esmer** demişlerdi. Rüzgârla güneş, yüzüne altın tozu serpmişti ama kollarını sıvadığı zaman beyaz ipek teni meydana çıkardı..."

Bu faaliyete evelâ Garp cihetlerindeki boz rengi çadırlı Jatar kabileleri kızdılar. Ziyra her ne kadar Şarkta Çine, Cenupta Afganisatna giden zengin kervanlar bu yoldan geçerek mal taşıyacaksalar da ayni yolda atlı kazaklar karakol gezecek, yolcularla tüccarın yolunu kesmek güçleşecekti. Bu yolla beraber eski günler, o serbestlik, şecaat, kahramanlık, yiğitlik günleri kalkacak, onların yerine Çarın taşyürekli kanunları bu yollara hâkim olacaktı. Halbuki eskiden o kanun, ürkmüş bir tavşan gibi gizlenecek kovuk ararken, aşiret çocukları, av zevkîni duymuş tazılar gibi arkasından koşar kovalarlardı.

Bir iki kere kabileler yine eskisi gibi Slav üniformalarına ayak dirediler ama görüp anladılar ki tüfeğe karşı kılıç, muntazam taburlara karşı fertlerin cesurluğu, kahramanlığı dayanamaz. Nihayet kısmet böyle imiş deyip ellerinden gelen işleri yapmakla iktifa ettiler. İnatçı kafalarını hırçın hırçın eğdiler ve «Allahın ve Çarın emri böyle imiş» dediler. Rus altınlarını yağmacılıkla alamayınca alınlarının teriyle almağa başladılar. Yine bu yol üzerinde kaya patlatarak, toprak kazarak, ağaç keserek çok yiyip az şikâyet ettiler.

Yalnız Jatar kabileleri değil, Kırgızlar, Kalmuklar, Bakşaniler, Dunganlar, Pamir dağlıları ile Mogolistandan gelme bakır yüzlü devlerde vardı. İşte bu kürk kalpaklı, deri çizmeli yiğitlerin hepsi de «Esmer» dedikleri geniş omuzlu, iri yarı kızı yan gözle hayran hayran seyrederlerdi.

Ona boş yere «Esmer» demişlerdi.

Rüzgârla güneş, yüzüne altın tozu serpmişti ama kollarını sıvadığı zaman beyaz ipek teni meydana çıkardı. Saçları sonbahar yaprakları gibi maviye çalar kürşunî idi.

Belki bu bedevî insanlar kızın etrafında daima karanlık gölgelerin dolaştığını hissederek mavi ela gözlerinde siyahlık görürlerdi. Bazıları onun «kara tali'li» olduğunu söylerlerdi. Hem de öyle derlerdi ki yedisinden yetmişine kadar hiç bir erkek onun arkasından baka kalmadan yanından geçemezmiş. Her gören:

— Ne olurdu, yarabbi, ocağımızın başında onunla yan yana yaşasaydık!

— Başını koluma dayayıp yatacak olsa yerimi Çarın tahtına değişmem.

— Ah, o gözleri! insanın ruhuna işleyen o gözleri! ya sesi, berrak tatlı sesi! diyerek tefekkürata dalar kalırmış. Bazıları açık açık Allahın emriyle onu nikâhlarına almak istediklerini kendisine söylerlermiş. Fakat o daima «hayır» dermiş. Eğer talibi teklifsizce cesaret gösterecek olsa, hemen kalın kafasına ya bir tava ya bir oklava indirirmiş. Arkasından da tezyifle ya Rusca ya Tatarca hakaretle bağırırmış.

— Def ol, git buradan, sana varmak ha! seni dünyanın burnu üstündeki et beni, seni!

Kendi ismi Yekaterina, ailesininki Burlief idi. Lâkin inşaat kampındaki amele bu ikinci adı bilmezlerdi. Ondan yalnız Rus sermühendisi Kont Karl Korleviç Kuprinin haberi vardı. Kim olduğunu, buraya nasıl düştüğünü, bu uzak yerlerde tek başına bir kadının niçin kaldığını yalnız o asilzade Rus bilirdi.

Buraya yalın ayak, bitkin bir halde, geldiği gün başına gelenlerin hepsini ona anlatmıştı.

Bu kızın hikâyesi o zamanlar her gün işidilen hikâyelerdendi, Rusyanın henüz pek yakın, fakat hemen hemen unutulmuş zamanlarının her günlük vukuatındandı.

Yekaterina, Kırımlı, yarı Jatar yarı Slavmış. Annesi, o daha çocukken, ölmüş, zaten fakir olan babasını felâketler daha da fakir düşürmüş. Ekinlerini sam yeli harap etmiş, üç defa da ilk baharda eriyen mavi buzlarla beraber Cenuba akın eden kurtlar sürülerini mahvetmiş.

«Ne param var, ne malım» deyince, Çarın âşarını altın olarak alamayan Rus vergi mêmurları düğümlü kırbaçlariyle döğerek feryat, kan ve elem toplamışlar.

Zavallı adam bu vak'adan sonra, gece karanlıkta köy köy dolaşıp akıllara hayret veren şeyler anlatan soluk benizli, gözlüklü genç adamları durup dinledise, kabahat kimde? Bu gençler olmayacak şeyler söyliyorlardı. Meselâ, diyorlardı ki hürriyet, saadet ve günde iki öğün doyasıya yemek yemek her insanın, hattâ Çarın tabaasının bile hakkı imiş? Toprak pis aristokratların değil, mujiklerin malı imiş. Hımh! «Çar kudretli dir» mi dediniz! Askerleri, tüfekleri, aç çekirge sürüleri gibi mêmurları mı var dediniz? Sanki bunlar da bir şey mi? Al yoldaş kadehini doldur. Votka sürahisini dolaştırın! Şu elimdekine bir bakın. Küçücük, toparlak bir sey. Bir okka var yok. Ceketimizin içinde bile gizlenebilir, lakin bir kaç tabur kazağın göreceği işi görebilir. Şu fitili görüyorsunuz ya; şurasını tutuşturun, bir nişan alıp bombayı atarsınız! kime mi dediniz? Kırım valisi, devletlu, necabetlu Gran Dük Paul Pauloviç Hazretlerine! Allah hepsinin gani gani belâsını versin! Yarın Bahçe Sarayda manevralara çıkacak. Sen kardaşım, Çiğnetyenin yamındaki ahşap köprüyü bilirsin. İşte orada bekleyip iyi nişan almalısın.

Yekaterinanın babası gencin söylediklerini dinledi. İyi nışan aldı. Gran Dükü demir kıymıkları param parça edip, öldürdü, lâkin köy-

lüyü de kazakların kırbacları hurdahaş ederek öldürdü.

«Cezayı sezası!» dendi, fakat kâfi görülmedi. Elbette ailesi de beraberdi, dediler. Ne karısı var ne oğlu. Yalnız bir tek kızı var.

Öyle ise cezayı o çeksin.

Nasıl mı!

Sibirya!

Otokrasinin bile kanunları, nizamları olduğu için kapısının üzerinde imperatorluk kartalının kanat gerdiği soğuk bir binada mahkememsi bir şey oldu. Adalet meclisi o binada toplanırdı. Yekaterina mâsum olduğuna, babasının niyetinden haberi olmadığına yemin etti, hem de yalan yere yemin değil. Fakat onun sözüne inanılır mı? Mujik değil mi, katil kızı değil mi! Mutlaka kendi de *nihilist* tir! Mukaddes Rusyanın düşmanıdır! Yaşasın Çar ve bütün Romanoflar!

Yekaterine mahkûm oldu!

Yekaterina Şimal yolunu tuttu.

Sağında ve solundaki mahkûmların ayaklarındaki zincirler kendi kara düşüncelerini noktalaya noktalaya yürüdü.

Sibirya ve madenler... Neden! İnsanların kör ve ahmakça haksızlıklarından!

Üç uzun işkence senesi! Sonra bir gün bir kaç mahkûm arkadaşiyle beraber Krassnoyarskin Cenubundan uzanıp giden çöle, Taygaya açılarak kaçmışlar.

Tayga, zındancılardan daha kahhar çıkmış. Birer birer arkadaşlarını öldürmüş. Yalnız kendi gayet güçlü kuvetli olduğu için kurtulabilmiş. Nihayet yüksek Altaya vasıl olmuş..

Hürriyet mi, ne mümkün! Burası da o kocaman merhametsiz. Rusya. Yine her yerde Çarın o kocaman kurşunî gölgesi.

Bitkinlik ve ümitsizlikten gelme bir doğrulukla bu başından geçenleri Kont Kuprine anlatmıştı. O da yarı işidilir yarı işidilmez bir sesle:

«Hepimiz çarmıha gerilen efendimizin himayesinde değil miyiz» demişti.

Kız soluk bir tebessümle dudağını bükerek:

«Ben değilim, dedi, ben Müslümanların himayesindeyim».

— Ne ehemiyeti var evlâdım, Müslüman veya Hristiyan, Budist veya Yahudi, ne olursak olalım, hepimiz elem çekip ümit ederek, dua edip yaşayarak nihayet bir gün ölecek değil miyiz.

Moskovaya her aybaşı gönderdiği raporunda kızdan hiç bahsetmezdi. Hükûmet ambarlarından kereste ile zahire kendi cebinden de para vererek Yekaterina için inşaat kampının üst tarafındaki tepecikte bir kahvehane yaptırmıştı.

Her gece amele orada toplanır, yer, içer şarkı söyler, gülerler, oynardı. Ter temiz tezgâhının arkasından Yekaterina tencerelere, semavere ve şekil şekil şişelere nezaret ve bütün o gürültücü cemaatı da en müstebit bir Çar gibi idare ederdi.

Kahvehanesinden memnundu. Oradaki et, soğan, bira, çay, votka ve buruk tütün kokusundan hoşlanıyordu. Ateşten çıkan dumanla mum kokusunun karışmasından, kara kalas kaplı alçacık tavana insan nefeslerinin yükselişinden hoşlanıyordu. Kimi sakallı, kimi yakışıklı, kimi acayip güçlü kuvetli siymaları seviyordu. Bazan yükselip bazan alçalan, havadis veren, yalan söyleyen, bahse tutuşan, meydan okuyup kaba şakalar yapan seslerden hazzediyordu.

Bir bakıma mes'uttu; fakat nereye gitse o korkunç karanlık gölge etrafında dolaşıyordu. Kara hatıralar, Sibirya hatıraları, zulüm ve haksızlık hatıraları beyninin üzerinde, gençliğinin üzerinde kara bir çizği bırakmıştı. Yaşça henüz pek gençti, yirmi iki yaşını bile daha bitirmemişti. Fakat elem keder ihtiyarı idi. Erkekler ona evlenmekten, yalnızlıktan bahsettikleri zaman acı ve kısa cevaplarla mukabele ederdi. Nihayet onlar da Yekaterinanın kendilerine kısmet olmıyacağını anlayarak:

— Hımh! Acaba kendini kim zannediyor ki aramızdan hiç kimseyi kendine lâyık görmiyor?

— Belki Çini-Maçun İmperatorunu istiyor.

— Belki de Ak Padişahın (Çarın) kendini!

— Burada ondan başka kadın yok ama, başka diyarlarda nice nice kızlar var.

— Hem de dudakları onunkiler kadar al.

— Elbette, ondan âlâ ekmek yoğuran, yemek pişiren kızlar var.

Kont Kuprin Yekaterinanın haline şaşardı; nihayet bir gün dedi ki:

— Tek başına oturacağına, niçin namuslu bir delikanlıya varmıyorsun?

— Varamam, kabil değil.

— Niçin olmasın, ne bekliyorsun?

— Aşkı, hakikî aşkı bekliyorum.

Kont içini çekti. «Hakîkî aşkı ha!» diye acı acı tekrar etti. Onun da hatıraları vardı.

— Bulursün inşallah evladım. O zaman Cenneti-âlâyı da bulmuş olursun.

Fakat yine de Yekaterina bu dağlı insanları seviyordu. Bağırıp çağırmasına ve iycabında tavayı, oklavayı başlarına indirmesine rağmen onlar da onu seviyorlardı. Onun bir kılına zarar gelmesin diye canlarını fedaya hazırdılar; fakat kaba saba adamlar oldukları için kaba şakalardan hoşlanırlardı. Meselâ kampa yeni bir adam gelince, «sen şöyle yakışıklısın, böyle kuvvetlisin» diyerek koltuklarını kabarttıktan sonra Yekaterinayı göstererek, «işte senin gibi bir yiğidin dengi» diye adamcağızı kıştırtırlar, durup neticeyi bekleşirlerdi. Netice de hep ayni olurdu. Kendini devaynasında görmeğe başlayan biçare adam kalpağını hovardacı bir yana eğer, caka ile Yekaterinaya yaklaşır, kendinin ve annesinin namusları üzerine yemin ederek emsalsiz kirpiklerinin bir teli için bin günaha girmeğe hazır olduğunu söyler. Kolunu Yekaterinanın beline dolarken, azar tufanı başlardı:

— Nerenin terbiyesi bu böyle, defol buradan, uzun kulaklı, defol burunsuz herif!

Yalnız kovulmaktan anlamayanları bir yumrukta yere yıkar, o zaman amelelerin kaba kaba kahkahaları duyulurdu. O zaman Yekaterina onlara dönüp, «Susun bakalım koca ayaklı, küçük kafalı adamlar» diye bağırırdı.

Bir sabah yine aralarında fısıldaşıp gülüşüyorlardı. Her tarafta «Esmer dengini şimdi bulacak» deniyor ve bahse girişiliyordu.

Hükûmete zahire taşıyan, bir kervan Karahanın kampa gelmek üzere yolda olduğunu haber vermişti. Bu dağlarda ovalarda Karahanın şöhreti yamandı. Ne kan işinde ne de kalp işinde eşi menendi varmış. Kılıç oyununda ondan iyi ayak atan yokmuş, ney çalmada onunla kimse boy ölçüşememiş. Onun meclisinde bulunanlar hoşgûluğunu gecenin içinde bir nûra, düz ovada bir kısrağa, taşlı yolda bir katıra, su içinde bir kayığa, kara üstünde bir dağa benzetirlerdi.

Müjdesinden bir kaç gün sonra Karahan *"Rüzgârlı kapılar vadisi"*nde göründü. Uzun boylu, çalımlı bir adamdı. O yürürken kılıcı taşlara sürünerek, demirden bir nağme duyulurdu. Neyi kadife kılıf içinde, al kuşağına sokulmuş, canlı yüzü kartal gibi idi, omüzları hiç bir Afganlıda eksik olmayan o meydan okuyuşla geri çekilmişti.

Karahanı gördükleri zaman amele işi kesti. Bir çoğu kendini tanıyor, hepsi şanını duymuş. Etrafına üşüşüp coşkunca istikbal ettiler. Nerelerde dolaştığını, kimlerle çarpışıp, kimleri öptüğünü sordular.

«Çok erkekle dövüştüm, az kadın öpmedim» diyerek güldü. Çünkü Karahan beli çelik, kalbi ateşle dolu, gamsız, kasavetsiz serseri bir kahramandı.

— Afgan Emiri, kendi, beni çağırtıp dedi ki, «Cenk zamanı aklıma en evel sen gelirsin.» Bir defa yedi Aceme karşı tek başıma dövüştüm. Herifler yerleri öperek aman dilediler. Hele bir gece, üç Pencaplı eşkıyanın tuzağına düşmüştüm. Karanlıkta gırtlak gırtlağa boğuştuk.

Gelelim kadınlara, ben çarşıda dolaşırken onlar yaşmaklarını indirip kimi mavi, kimi elâ, kimi kara gözleriyle «sana aşık olduk,» derlerdi.

Delikanlının biri, «öyle ama» dedi...

— Öyle ama, ne?...

— Öyle ama burada bir kız var...

— Taş gibi bir kız, azametli bir kız, değil mi. Haberim var. Buraya da zaten onun için geldim. Yemin ederim ki, tez zamanda ben ıslık çaldığım zaman o kız arkamdan koşup gelecek.

— Acele etme canım, hele yumruğu ile başını yarmasın da...

Afganlı alay etti:

— Bahse girermisin?

— Ben kaybedersem iki hançerimi sana veririm, lâkin kazanırsam şu uzun kılıcını alırım.

Razi oldular, fakat her ikisi de bahsi kazandılar.

(Sonu gelecek nushada)

MOZART (*Don Juan Operasını Bestelerken*)

FOLKLOR NEDİR?

Geçen nushadan devam *Yusuf Akçura Beyin bir Konferansı*

Konferasımın ikinci mevzuu, Beyler, *Folklorum Türklerde tarihçesi dir;* yânı ne zamandan beri ve kimler tarafından Türkler arasında Folklora müteallik taharrilerde, tetkîklerde bulunulmuştur? Türk olmayıp Türklerin Folkloru ile meşgul olanları mevzuumuzdan harice bırakıyorum. Aksi taktirde, Türklerin Folkloru, etnografisi, Türk filologisi ile, daha umumî bir tâbir kullanırsak, Türkologi ile meşgul olmuş Alaman, Rus, Macar, İngiliz, Fransız... v.s. bütün Avropalılardan bahsetmek ve onların bu sahade yaptıkları işlere dair mâlumat vermek iycabederdi. Böyle geniş bir sahanın tetkîkine zamanım yoktu ve tetkîkler yapabilmiş olsa idim dahi çıkan netîceleri böyle yarım bir konferansa sığdırmak kabil olamazdı. Bu hususta mevzuumuz: Türkler içinden Türklerin folkloru ile, — velev böyle bir bilginin varlığını ve usûllerini bilmeden — iştigal etmiş fertler veya müessiseler olmuş mu dur? — İşte bunu kısaca araştırmaktır.

Mevzuumuzu böyle tahlil ettikten sonra bile, bu mesail ile evelce kendim meşgul olmadığım gibi benden evel de ugraşanlar pek bulunmadıgından çok bir şey söyleyebilecek vaziyette değilim.

Türk halkının Şimal, Şark, hatta Garp kısımlarında henüz Etnografi ve Folklor malzemesi pek bol olmakla beraber Türklerin kendî içinden bu malzemeyi toplamak ve tasnif etmek, müzelere koymak ve ya neşreylemek işleriyle ugraşan kimselerin ve ya neşreylemek işleriyle ugraşan kimselerin ve müessiselerin XX inci asır arifesine kadar mevcut olduğunu zannetmiyorum.

Garp Türklerinde *İbrahim Şinasi* merhum, galiba ilk defa Garp Türklerinin *darbı mesel* lerini toplayan adam dır. Ondan sonra *Ahmet Vefik* paşa, daha geniş bir sahada *Türk lisan âbidelerini* toplamaya ve topladıklarını neşretmiye çalışmıştır. *Ahmet Vefik* paşanın, zamanının filologi taharriyatına vakıf olduğunu bir dereceye kadar *Lehcei Osmanî* sine yazdığı mukaddimeden çıkarabiliriz. *Ahmet Vefik* paşanın Darülfünunda takrir ettiği derslerin matbu' kısmından, paşanın filologi, etnografi ve folklora dair mâlumat ve mutalaalarını istihraç etmek, maalesef kabil olmuyor.

Zamanının Avropa ilimlerine vakıf olan *Mustafa Celalettin* paşa, filologi, etnologi, folklor ve etnografi hakkında sarih mâlumatı, muayen fikirleri haizdi. Hattâ kendisi bir etnologi nazariyesi olan *Turu-Aryanizm* nazariyesini ortaya atarak bu nazariyenin doğruluğunu, filologi usulleriyle, etnografi ve Folklor malzemesine istinaden ispate çalışmıştır.

Celallettin paşa, 1869 da İstanbulda neşrettiği Fransızca *Eski ve Yeni Türkler* (Les Turcs Anciens et Moderns) adlı kitabında bu nazariyeyi beyan eder.

Şimal Türklerinde etnografi ve folklorla ilk meşğul olan zatlar, müderris ahunt *Şehabettin Mercani* ile muharrir *Kayrumennasısı* dır. Her ikisi *kazan* da Rus alimleriyle temas ederek bu bilgilere dair mücmel mâlumat hasıl etmiş ve onlardan öğrendikleri usullerle Şimal Türklerinin bir haylı etnografi ve folklor malzemesini toplamış ve neşretmişlerdir.

Şark, Azerbaycan, Kırım Türklerinde, bu yolda mesainin ne vakît başladığına dair sarih mâlumatım yoktur. Zaten bir az evel arzettiklerim de tetkîk, tenkît ve ikmal olunmaya mühtaçtır. Bunu yapacak zatlar, Şark, Azerbaycan ve Kırım noksanını da doldurmıya çalışırlar.

İşte Beyler, bu suretle evela Garp Türklerinde 1870 tarihine doğru, sonra Şimal Türklerinde 1880 tarihlerinde başlayan bu nevi' mesai Garp Türklerinde 1908, Şimal Türklerinde 1920 tarihine kadar hep *Ferdî* mahiyette kalmış, toplu ve birlikte çalışma usullerine geçilememiştir.

Bu ferdî mesai devrinde, Garp Türkleri arasında *Ş. Sami* Beyin, *Ahmet Cevdet* paşanın, *Ahmet Mithat* efendinin, *Necip Asım* Beyin, *Velet çelebi* efendinin, *Çaylak Tevfik* Beyin, *Ahmet Rasim* Beyin eserlerinde Türk etnografi ve folklor malzemesine kıymet ve ehemiyet vermiş olduklarını görüyoruz. (Bitmedi)

Meşhur Adamlar Galerisi

MOZART

Muhtelif eserlerin yardımı ile yazan: **MEBRURE HURŞİT**

Bu büyük bestekârın hayatı baştan başa elemdir.

... Mozart öldüğü zaman o kadar fakir, o kadar fakır di ki bu Tali'siz büyük adama mezarlıkta hususî bir yer bile alınamadı. Gün batarken bir cenaze arabası geldi, Don Juan ve Sihirli flüt bestekârının nâşını aldı, götürüp fakirlerin gömüldüğü müşterek çukura atıverdi.

... Mozart ın Topraga düştüğü gece öyle müthiş, öyle korkunç bir kasırga koptu ki kabristan alt üst oldu. Agaçlar yerlerinden çıktı, mezar taşları devrildi, toprak tümsekleri seller altında bozuldu ve ertesi sabah Mozartın dul karısı kocasının nereye gömüldügünü bir türlü bulup anlıyamadı.

27 Kânunusani 1755 de Salzburgda doğan Yohanın-Wolfgang Mozart için, çok tez uyanan dehasiyle bütün Avropayı hayretlere düşürdü denilebilir.

Hakîkaten Mozart daha dört yaşında iken kendi bestelerini çalardı. Altı yaşında da klavsen için parçalar besteler, verilen mevzuları, derhal ahengini yaparak, dinletirdi. Umumiyet itibariyle çocukların koşup oynamaktan başka bir şey düşünmedikleri bir yaşta Mozart Avsturya İmparatoru 1 inci Fransuvanın huzuruna çıkarıldı. Çok vefalı ve asil bir adam olan büyük dahi fedakârlığını hiç bir zaman dalkavukluk yapacak kadar ileri vardırmadı. Daha bu ilk ziyaretinde bile sonraları olduğu gibi düşünce ve prensiplerinde hür kaldı.

1762 de (6 yaşında) babası onu Viyanaya götürmüş ve 1 inci Fransuva, Mozarta «küçük sihirbazım» diye iltifat etmişti. Fakat bir san'atkârın takdirine hükümdarınkinden fazla ehemmiyet veren Mozart, imparatora: «Wagenseili çağırtmalı, bu işten o anlar!» demişti.

Genç musiki meraklısı sekiz yaşında ilk iki sonat mecmuasını neşretti. Ertesi sene 1763 de babası onu Parise götürmüştü. 15inci Louis bu küçük harikayı görmek istedi ve Versay sarayına getirtip onu dinledi. Klavsenin başından kalktığı zaman bütün prensler ve yüksek tabakaya mensup kadınlar küçüğü öpmek için paylaşamıyorlardı. Fakat bu işte bütün kazancı sırf bu puselerden ibaret kaldı. Hattâ o zamanlar Mozartın babası karısına şöyle bir mektup yazmıştı:

«Wolfgangın aldığı bütün öpücükler sarı altınlara tahavvül edebilmiş olsa dünyadan hiç bir şikâ-

yetimiz kalmazdı. Belâya bak ki ne otelciler ne de aşçılar hisap puslasını getirdiler mi para yerine öpücük almıyorlar.»

Ertesi sene Mozart —ki o zaman on yaşına girmişti— Londrada bir seri konser verdi. Az zaman sonra 1inci Fransuvanın yerine tahta geçen İmparator 2 inci Joseph, Mozartı maiyetine aldı. Küçük san'atkâr 12 yaşında iken bu hükümdar için «Finta Simplice» ismindeki ilk operasiyle orkestralı dört seslik bir kilise havası besteledi.

Muharrirlerden birine göre bu ilk opera hikâyesi pek gariptir. 2inci Josephe taktim edilen Mozart, hükümdardan büyük bir iltifat ve samîmiyet görür ve genç san'atkârın bu yeni hamisi ona «Finta Simplice» eserini ısmarlar. O zamanın bestekârları —ki içlerind «Glück»ü bulmak teessüfündeyiz— Mozartı batırmak için ellerinden geleni yaparlar. Meluncasına, eserin Mozartın babası tarafından yazıldığını iddia ederler. Mozart bu hazırunun önünde derhal güzel bir parça yazıp çalarsa da bir türlü etrafındakileri insafa getiremez. Bu işe orkestra muzikacıları da karışıp bir çocuğun emri altında çalışamıyacaklarını söylerler. Hülâsa bu suretle «Finta Simplice» temsil edilmez.

Halbuki ertesi sene genç sân'atkâr İtalyayaya gittiği zaman dehası önünde en meşhur bestekârları secde ettirmeğe muvaffak oldu. Martini bu 12 yaşındaki canlı harikaya «Üstadı Azimüşşan» ismini vermekten çekinmedi! Şunu da söyliyelim ki Martini, Jommelli, ve daha başka İtalyan üstatları gibi Hasse ve Haydn de onun harikalar yaratıcı yüksekliği önünde huşu'la eğilmişlerdi.

***

Mozart artık bir kaç opera temsil ettirebilmişti ki —bunlar arasında başlıcaları «Mithridate», «Lucio Silla» «Finda Giardinera» dır— Bavyera kıralının teklifi üzerine «İdoménée»yi yazdı ve bu eseri 29 Kânunusani 1781 de Münihte oynandı. Ne yazık ki şöhretkârını doyurmadı. Mozart yine de büyük bir sefalet içinde yaşıyordu. 2inci Josephin bestekârı olmak dolayısiyle her ne kadar takriben 1700 frank maaş alıyordı ise de başka hiç bir geliri olmadığı için karısıyla iki çocuğunu geçindirmekten aciz kalıyordu. Bu yüzden pek çok çalışıyor, az bir para mukabilinde Prag baloları için danslar, kontrdanslar yazıyor, beheri bizim paramızla 10 kuruşa dersler veriyordu.

Mozartın vaziyeti bu merkezde iken «Noce de Figaro» ile «Don Juan»ın güftesini yazan «Da Ponte» isminde bir şairle tanıştı. Her ne kadar bu iki şaheserle bestekârın şöhreti bir kat daha arttı ise de aşağıda görüleceği veçhile aileyi daimî bir rahatlığa kavuşturamadı.

«Noce de Figaro» ilk defa 1786 da Viyanada gösterildi. Ertesi senenin 29 Teşrinievelinde de Pragda «Don Juan» oynanıldı. Bu eseri Mozarta Bondini isminde bir emprezario ısmarlamış ve bestekâra peşin olarak 1200 frank vermek suretiyle onu satın almıştı.

Düşününüz bir kere «Don Juan» için 1200 frank!

Halbuki M. Charles Darocurs: «Zavallı büyük adam bu para sayesinde hülyalarını dolduran dahiyane eserine daha sakin bir kafa ile çalışabileceği için üstelik bir de sevinmişti.» diye anlatır. (Gündüzleri, akşamları konserlerde eğlentilerde çalar ve geceleri de iki mum ışığında bütün ilhamına, ateşli coşkun benliğine yeniden sahip olarak bu esere çalışırmış...)

Bu operanın büyük bir kısmı inanılmıyacak kadar az bir zaman içinde hazırlanmışıtı. Bondini ile mukaveleleri veçhile Mozart karısı ve çocukları ile beraber Eylûl ayı içinde Praga geldi. Eserinin yazılacak daha epi bir kısmı vardı. Ayni zamanda da artistlere rollarını öğretmek ve provalarda bulunmak lâzım geliyordu...

Nihayet temsile bir gün kalmıştı. Halbuki prova işlerinden bir türlü vakît bulamıyan Mozart eserinin uvertürü (başlangıç kısmı) için daha bir tek not bile yazmamıştı.

Gece yarısı yorgun argın evine geldi, karısının ısrarı üzerine bir saat için yatağa girmeğe razı oldu.

— Eğer beni bir saatten fazla uyutursan, mahvoldum gitti! demişti.

İki saat sonra karısı onu uyandırdı. Mozart hemen kalktı, yarı uyku içinde, sendeliyerek, masasının başına geçti ve çalışmağa koyuldu. Karısı durmadan konuşuyordu; ona güldürücü hikâyeler, masallar anlatıyordu. Kadıncağız biraz susar gibi olsa kocasının elinden kalem düşüyor, başı göğsüne kapanıyordu.

Bu surette bir kaç saat çalıştıktan sonra, şafak sökerken, kopyacılar geldi. Mozart birer birer

sahifeleri verdikçe onlar da temize çekmeğe başladılar. Fakat ne kadar acele ettilerse de kopya işi akşama kadar sürdü ve uvertürü prova etmek imkânı kalmadı.

Böylece o gece Prag tiyatrosu orkestrası «Don Juan»ın uvertürünü ilk defa olarak çalmış bulunuyordu, ve Mozart kendi yarattığı harikadan ziyade muzikacıların meharetini hayretle karşıladı.

Uvertür çalındıktan sonra: — «Şöyle, köşede bucakta bir kaç not unutuldu amma umumiyet itibariyle güzel geçti.» demişti.

Uvertürden itibaren uyanmağa başlıyan alâka her parça çalındıkça o kadar arttı, o kadar büyük bir hayranlık şeklinde tezahür etmeğe başladı ki boşlukta son notun akisleri titrerken yorgunluk ve heyecandan bitkin kalan Mozart bir kere daha seyircilere teşekkür etmek için ayağa kalkmak kudretini ancak bulabildi.

O zaman herkes büyük bir coşkunlukla onu selamladı, orkestra yeniden çalmağa başladı ve «Don Juan» bestekârının zaferi kalemin anlatacaklarını, hayalin işliyeceklerini, pek çok geride bıraktı. Bu, 1787 senesi 28 Teşrinievel akşamı idi.

***

Bütün bu muvaffakiyetlere rağmen paradan yana vaziyeti düzelmedi. Bu büyük adamın daha bir kaç sene sefalet ve şöhret arasında yaşaması mukaddermiş...

Pragda bu kadar muvaffakiyet kazanan «Don Juan» Viyanada sönük bir memnuniyetle karşılandı. Ve Mozart eserini gidip bizzat temsil ettirdiği halde ancak 225 Floren alabildi. İmparatorluk tiyatrosunun verdiği ücret işte bu kadar ehemmiyetsiz bir şeydi. Mozartı 2inci Jozephin bu bayağılığından ziyade Viyana halkının piyesini karşılayışındaki cansızlık müteessir etti.

1791 de Viyanada sahne hayatının her türlü kalıbına girmiş, sırasına göre, nesir ve şiir yazmış, şarkıcılık, tiyatro müdürlüğü, müteahhitlik, aktörlük etmiş, bütün aldatıcı zevahirine rağmen de şeref ve namus işlerinde pek titizlik göstermemiş Schikaneder isminde bir adam vardı.

Bütün bu «her telden çalışa» rağmen kendisinin başkalarına yaptığı oyunları servet denilen peri de ona oynamıştı.

Hem de bu peri o kadar oyun oynamış, öyle dolaplar çevirmişti ki bir gün kasası tamtakır kalıverdi. Bu berbat vaziyetten kurtulmak için bir dosta ihtiyacı vardı. Aklına çoktan beri tanıdığı, yumuşak yüzlülüğünü, yufka yürekliliğini yakından bildiği kahramanımız geldi. Yüzünde bazı rollerde takınmağa alıştığı talihsizlik maskesiyle Mozartı buldu. Halini yana yıkıla anlattı. Bütün ümidinin onda olduğunu söyledi.

— Tiyatrom için şöyle tam Viyana halkının zevkine göre bir opera besteleyin, üst tarafını bana bırakın.

— Pek âlâ razıyım.

— Bu iş için kaç para istiyorsunuz?

— Daha demin metelliksiz kaldığınızı söylüyordunuz. Mademki bu işi sizi sıkıntıdan kurtarmak için üzerime alıyorum, meseleyi şu yolda hallederiz: Eserime gönlünüzden ne koparsa verirsiniz, yalnız şu şartla ki onu kopya ettirmezsiniz. Eğer opera muvaffakîyet kazanırsa onu başka tiyatrolara satmak suretiyle ben de para kazanırım.

Tabiî, bu mükemmel şartların ne sedaket yeminleri, ne şükranlarla karşılandığını tasavvur edersiniz!

Gece gündüz gayretli bir çalışma sayesinde meydana çıkan «Sihirli flût» eşsiz bir rağbete mazhar oldu. Viyanalılar bir bilet için tiyatronun önünde birbirlerini çiğniyorlardı. Eser Almanyanın bütün merkez şehirlerindeki tiyatroları zengin etti. Yalnız şu talihe bakın ki bunlardan hiç biri Mozarta müracaat etmemişlerdi. En basit bir kopyacıya bile kat kat yeni elbiseler, Pazarları bol bol eğlenmek imkânları veren ve Almanyada musikî sayesinde yaşayanların yüzünü senelerce güldürün bu eser ne fecîdir ki, muharririne hemen hiç denecek kadar az bir para temin edebilmişti.

Schikanederin oynadığı bu oyunu duyunca Mozart ne mi yaptı?

— Vay sefil herif! dedi.

Ama ertesi gün Schikaneder eskisi gibi geldiği zaman yine sofrasında yerini buldu.

***

«Sihirli Flût» Viyanada üst üste yüz defa oynanıldı.

Mozartı otuz beş yaşında mezara götürecek olan verem, 1791 de zülmünü hissettirmeğe başladı. Fakat buna rağmen ömrünün bu son senesinde piyano

için iki konçerto, iki orkestralı kantat, kuintetler, müteaddit operalarına ayrı ayrı parçalar, pek çok danslar, mönuettolar ve valslar yazdı.

Mozartı hastalık o kadar yiyip bitirmişti ki «Sihirli Flütün» ancak on temsilini bizzat idare edebildi. Tiyatroya gidememek azabı onun için çok büyük oldu.

O zamanlar saatini önüne koyuyor ve eserinin hangi kısmı çalındığını bilmek için yelkovanın hareketini takip ediyordu.

Musikîyi hayalinde yaşatarak dinliyor, ve saate bakıyor:

— İşte birinci perde bitti, filan yeri, filan parçayı çalıyorlar. Diyordu.

Sonra yeniden kederli ölümlü hülyalarına dalıyor ve tam anlayıp benimsemeğe başladığı bir zamanda san'atından ayrılmak mecburiyetinde kalacağını düşündükçe çok acıklı buhranlar geçiriyordu.

O zamanlar meşhur «Requiem» — ölüm havası — nı üstada ısmarlıyan ismini vermemiş. Sanki bu hazin parçanın Mozartın kendi ölümünden sonra çalınacağını hissetmiş gibi meçhul kalmak istemişti.

Ecel bu kudretli eserin bitmesini bile beklememiş onu Mozartın talebesi Süssmayer tamamlamış, ve üstadın vefatından bir müddet sonra istirahati ruhu için yapılan ayında çaldırmıştı.

* * *

Tahammülden üstün bir didinme, daimî endiseler, her türlü mahrumiyetler Mozartın kuvetini ve sıhhatini vaktinden evel tüketmişti. Hastalık 1791 senesinin sonlarına doğru hızını arttırdı ve şiddetli bir beyin hümması ile karışarak, bütün Almanyayı çıldırttığı halde muharririne sadece 600 frank kazandıran «Sihirli Flüt»ün parlak zaferi içinde onu ölümün eşiğine getirdi.

Mozart hiç bir ümit kalmadığını hissetti.

— Tam sâyimin mükâfatını göreceğim ve kalbimin emri altında eser yaratacağım sırada ölüyorum. dedi.

Mozart öldüğü zaman o kadar fakir, o kadar fakirdi ki bu talihsiz büyük adama mezarlıkta hususî bir yer bile alınamadı. Gün batarken bir cenaze arabası geldi, Don Juan ve Sihirli Flüt bestekârının nâşını aldı, götürüp fıkaraların gömüldüğü müşterek çukura atıverdi. Arabanın arkasında karısiyle üç dört kişiden başka kimse bulunmamıştı.

Mozartın toprağa düştüğü gece öyle müthiş, öyle korkunç bir kasırga koptu ki kabristan alt üst oldu, ağaçlar yerlerinden çıktı, mezar taşları devrildi, toprak tümsekleri seller altında bozuldu ve ertesi sabah Mozartın dul karısı, kocasının nereye gömüldüğünü bir türlü bulup anlıyamadı. Bunun için hiç kimse büyük bestekârın tam hangi noktada yattığını kat'iyyetle bilemez.

* * *

Mozartın fevkalâdeliklerinden biri de pek kuvetli bir hafızaya malik oluşudur.

Kopya verilmesi yasak olan Allegrinin «Miserere»sini 1770 senesinde Romada «Sixtine» kilisesinde bir defa dinlemek suretiyle belleyip sonra aynen yazabilmişti.

35 senelik ve bilhassa başka işlerle de dolu bir hayat içinde Mozart 626 eser yazabilmek kudretini göstermiştir: 22 kilise duası, 40 offertorio, erganun için 17 sonat, 11 trio, salon musikîsi için 48 eser, 10 kantate, 23 opera, 100 den fazla şarkı, piyano için 22 sonat, piyano ve keman için 45 sonat, 49 symphonie, orkestra için ayrıca 100 parça, ve 55 koncerto ve ilh.

1841 de Mozartın doğduğu Salzburg şehrinde tunçtan bir heykeli yapıldı. 1856 da 100üncü senei devriyei velâdeti memleketlileri tarafından parlak bir surette tes'it edildi. 1887 de «Don Juan» eserinin 100üncü senesi yeniden şenliklere sebep oldu. Viyana da, duvarları arasında yaşıyan ve ölen bu büyük musiki üstadını unutmadı. Mozartın hayatta iken oturmuş olduğu bir ev hâlâ olduğu gibi durur. 1888 senesinin Kânunusanisinde üzerinde:

MOZART

1781 senesinde bu evde yaşadı ve "Saraydan kaçırılan" eserini burada besteledi.

İbaresi yazılı bir mermer levha asılmıştır.

Bundan başka Viyanada eserlerinin oynandığı tiyatronun tam karşısında, opera meydanının ortasına Don Juan bestekârının bir heykeli daha dikilmiştir.

İşte bu suretle zavallı Mozart parasızlığın verdiği mahrumiyetler içinde rahat nefes almadan gözlerini yumdu ve dehasiyle asrını aşan hemen bütün san'atkârlar gibi ne yazık ki kıymeti ancak ölümünden sonra hakkiyle bilinebildi.

MOZART-MÖNÜETTO: *Piyano ve Keman için*

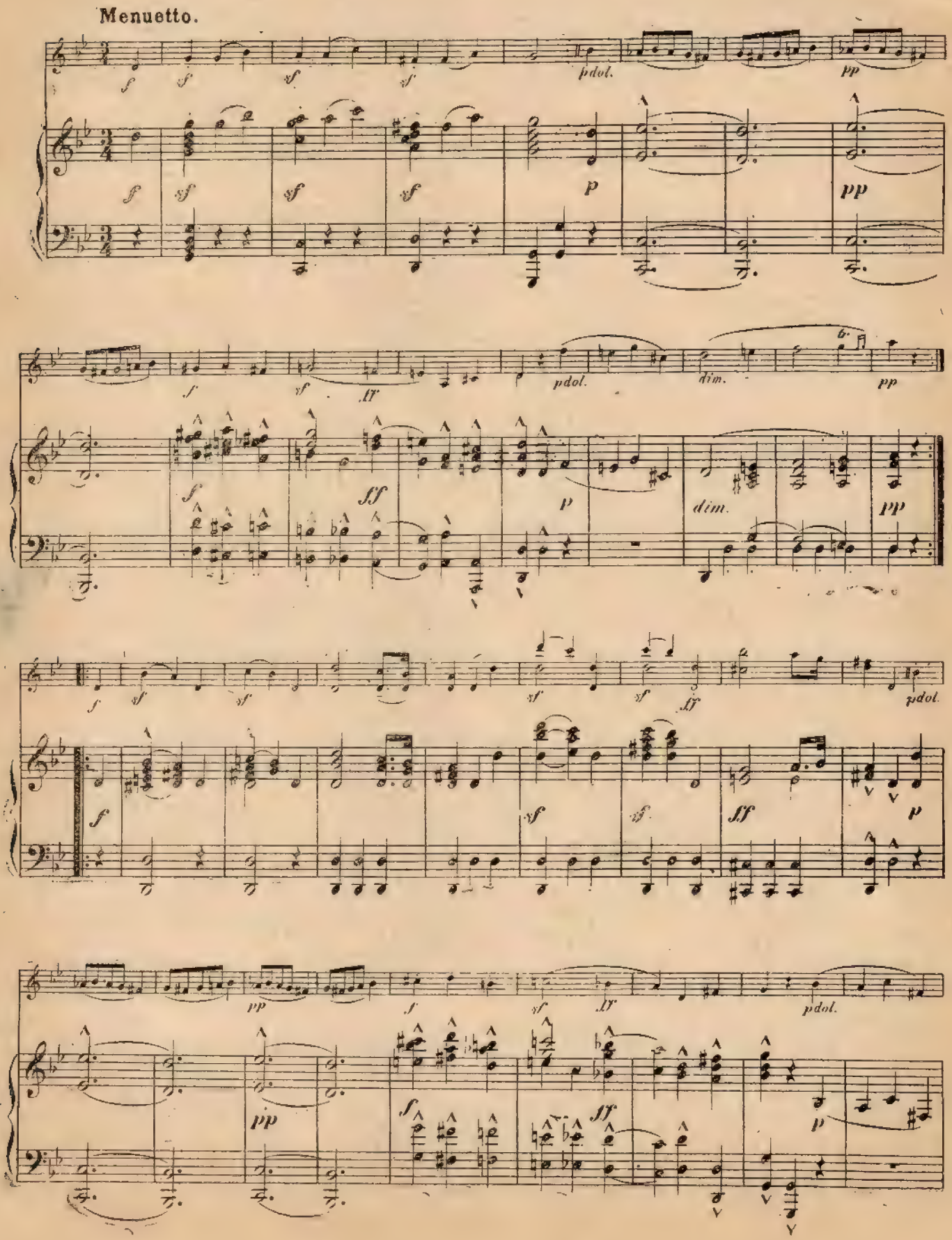

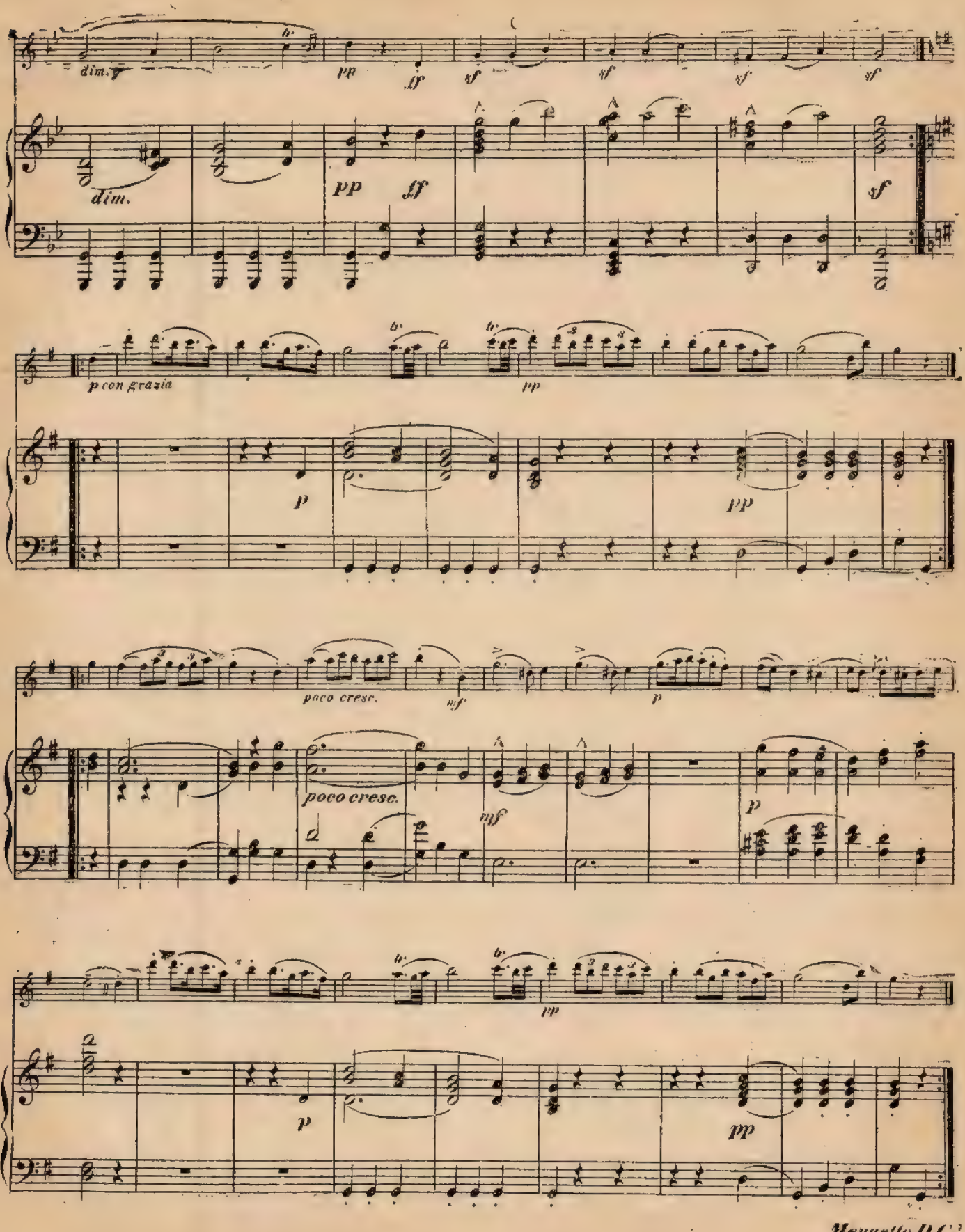
dim.
pp
ff
sf
dim.
pp
ff
sf
p con grazia
pp
p
pp
poco cresc.
mf
p
poco cresc.
mf
p
pp
p
pp
Menuetto D.C.

LATİN EDEBİYATI

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Latin tiyatrosu — Trajedi şairleri — Romalılarda tiyatro telakkileri — " Artık yeter, bize maskaralık değil.., Ayı güreşi gösterin ! " — Komedya şairleri — Plaute ve hayatı — Terence, hayatı ve ölümü — Halk şairi — Aristokratların şairi

(Geçen nushadan devam)

Latin Trajedisi

Livius Andronicus, Ennius, Pacuvius, Ahius Roma şairleri arasında ilk önce *trajedi* ile meşgul olanlardır. *Plaute* ve *Terence* ise Latin *Komedya* sına tekemmül tarzı verenler dir.

Trajedi ve komedi den başka şiir vâdisinde mühim bir mevkii olan (Hicviyeler) ise, denebilir ki Romalılara has bir mahiyet gösterir. Hattâ hicviyelerin an asıl vatanı Romadır bile derler. Bunların Roma da nasıl başlayıp nasıl devam ettiğini bir az aşağıda göreceğiz.

Tiyatro edebiyatı doğrudan doğruya halkın hissine halkın kendi lisanı ile hitap eden bir edebiyattır. Bu böyle olunca Latin tiyatrosunun vaziyeti kolay tahlil edilebilir.

Sahneler, piyesler yabancı hislerle dolu.. Çünkü Yunan tiyatrosunun taklidi.

Lisan, halkın sevmediği ve anlamadığı bir lisan.. Yâni asilzade lisanı.

Buna ilaveten Romalıların ince hislerden hoşlanmadıklarını, bilakis sahnede güzel bir piyes, bir trajedi seyretmektense bir harp, bir döğüş seyrini tercih eyleyen karakterlerini de göz önüne getirirsek Tiyatro edebiyatının, daha ilk adımda karşılaştığı müşkilleri anlarız.

Horace diyor ki:

Roma halkı, trajedi seyrederken oynanan oyunun kıymetinden ziyade aktörlerin süslü, sırmalı, cicili bicili kostümleri ile alakadardır. Buna da gözü doydu mu temsilin daha yarısında gürültüye başlar ve:

— Artık yeter.. Bize maskaralık değil ayı güreşi gösterin diye bağırır.

Halkın tiyatrodan en fazla hoşlandıkları şey komedyalardı. Fakat bunu da asilzadeler istemiyordu. Çünkü komedyaların mevzuu hep yüksek sınıfla alay, istihza mevzuları idi. Bu sebepledir ki halk trajedileri istemezken komedyalara düşkünlük gösteriyor ve yine bu sebepledir ki asilzadeler trajediyi tercih edip komedyaya düşman oluyorlardı.

Tiyatro binaları da, Atina da olduğu gibi mütevazi' ve basit değildi.

Romalıların ihtişam merakları tiyatrolarında kendini gösterir. Bunlar ilk önce hadiselere, zamana göre büyük emek ve masraflarla yapılır, fakat hemen hemen ömürleri bir aydan fazla sürmeden yıkılırdı.

Muvakkat olmalarına rağmen her biri 40 bin kişi alacak kadar geniş ve muazzam yer lerdi. Bu 40.000 kişi amfiteatr şeklinde onbeş sıra üzerinde otururlardı. Tiyatronun üstü açık yapılır, fakat halkı güneş ve yağmurdan korumak için bezden bir tente gerilirdi.

Halk buraya piyes seyretmeğe değil, ihtişam ve süs görmeğe gelirdi.

Yine *Horace* diyor kı:

— Dikkat edin.. işte sahneye bir artist çıkıyor. Bakın bunu gören halk, artist daha ağzını açmadan onu ne sürekli alkışlarla karşıladı. -Ne var?- Hiç!.. O halde bu alkış neye?- Nasıl neye? Artistin arkasındaki sırmalı kostümünü görmiyor musunuz? işte halk yalnız ve sade onu görmek ve onu alkışlamak için buraya gelir.

Horace ın bu sözleri bize Latin edebiyatında Tiyatro faslının ne büyük engel ve müşkiller içinde işe başladığını gösterir. Bu hal iki asır devam etmiştir. Mâmafi en parlak devirlerinde bile Latin trajedisi yüksek bir mevkî alamamıştır. Ancak komedya dır ki Latin ede-

biyat tarihinin Tiyatro faslında kıymetli bir yer tutar. Bunun da sebebi Romalıların hem dedi koduyu sevmelerinde hem de asilzadeleri çekemediklerinde dir. Çünkü komedyalar bir parça da Halkın karakterinden doğan Roma hicviyelerini andırıyor ve sınıf farkları arasındaki mücadele ve münaferetleri hakîkatten alarak bîtarafane sahnede gösteriyordu.

Ancak bu zemin ve bu hisler üzerinde münbit bir sıha bulan Latin komedyası Yunan lisan ve edebiyatının da tesiri altında güzel neticeler ve şaheserler doğurdu. Bunlar hatta diğer edebiyatlara bile numune vazifesi gördü.

Latin Komedyası

Latin komedyasının hakîkî babası *Plaute* dır. Bu çok neşeli ve yüksek şairin hayatı ilk zamanlar mahrumiyet ve sefalet içinde geçti. Genç yaşında iken *Roma* ya geldi. Daha o zaman kendi kalem ve şiir kabiliyetini bilmiyordu. Ticarete heveslendi. Kâr edeceğine zarar etti. Hatta avucunda olan ufak sermayesini de batırdı, fakir düştü. Hayatını kurtarmak, açlıktan ölmemek için bir değirmencinin yanına girdi. Burada sabahtan akşama kadar değirmen taşı çevirirdi.

İşte böyle meşakkatli bir hayat içinde iken komedyalarını yazdı. Eserlerinin kazandığı şöhret onu sefaletten kurtardı.

Plaute un ölümüne dair tafsilat yoktur. Yalnız ondan sonra ve onun hakkında yazılmış şu fikirleri edebiyat tarihi sahifelerinde görüyoruz:

"Plaute öleliden beri Komedya matem içinde dir. Sahne bom boştur. Oyunlar, eğlenceler, şakalar artık sahneye çıkmıya cesaret edemiyorlar."

Plaute eserlerinin çoğunu Yunan komediyasından aldı. Ve onun yazdığı yüzü mütecaviz piyesin bugün elde bulunan yalnız yirmisinden de bir çok asrî tiyatro muharrirleri ilham aldılar. *Plaute* için Romalılar *Halk şairi* de demişlerdir.

Latin komediyasının ikinci yıldızı da *Terence* dir.

Plaute un öldüğü sırada *Terence* Afrikada Kartaca da doğmuştur.

Küçük yaşta iken Korsanlar tarafından çalınmış ve satılmak üzere Romaya getirilmişti. Onu Senatör *Terentius* satın aldı, fakat satın aldığı bu çocuğun zekâsına hayran kalarak serbest bıraktı ve hatta ona kendi ismini bile verdi.

Terence, şiire ve komedya ya merak etti. İlk yazdığı piyes *Andrienne* ismindeki şaheserdir.

Bu ilk eseri sahnede temsil etmek için müracaat ettiği kimseler:

— Sen yeni bir muharrirsin. Seni kimse tanımaz. Yazdığın eser iyi mi, fena mı bizde bilmeyiz, git *Statius* u bul, piyesini eğer o tasvip ederse biz satın alırız dediler. *Statius* o devrin en mâruf trajedi şairi idi. *Terence* onun evine gitti. Maksadını söyledi.

Statius bu yeni şaire istihfafla bakarak odasının köşesinde bir yer gösterdi. İtimatsızlıkla:

— Oku bakalım şu yazdığını..

dedi. *Terence* eserini okumıya başladı.

İlk sahneyi okumasını henüz bitirmişti ki *Statius* derhal alakadar oldu. Bu genç zekâyı o gün yemeğe alıkoydu.

Statius un himayesi onu artık şöhret yolunda yükseltti.

Bilgilerini artırmak için Yunanistana giderek bir kaç ay kaldı. Burada tam 108 Yunan tiyatrosunu terceme etti.

Tercemelerini Romaya yolladı. Ancak onları götüren vapor yolda batmıştı. Bunu *Patrasta* haber alan *Terence* o kadar derin bir kedere düştü ki, bunun tesiri ile yirmi altı yaşında iken kederinden öldü.

Terence den yalnız altı komedya kalmıştır. *Terenc,* tıpkı *Plaute* gibi Yunan tiyatrosundan model olmuştur. Yalnız bu iki komedya şairi arasında bir fark vardır.

Plaute halk için yazmıştır. Ve halk şairi olarak tanınmıştır.

Terence ise aristokrat muhitten gördüğü yardım dolayısıyla yüksek sınıf için komedya yazmış ve *iyi sınıfın şairi* olarak tanınmıştır.

Shakespeare - Şekspir

HAYATI ve ESERLERİ

(Geçen nushadan devam)

Hamlet

Hamlet, mevzuu' itibariyle basit bir eserdir. Shakespeare den evel birkaç defa daha yazılmıştır. Bunlardan zamanımıza kadar kalanı (Kidd) ismindeki bir şairin eseridir. Shakespeare bu eseri beğenmemiş ve (Hamlet) i ben yazacağım demiştir. Filhakîka onu 3 defa tecrübe etti. Hatta bir defasında sonuna kadar getirerek müsvetelerini yırttığı rivayet olunur. Shakespeare, (Hamlet) e kat'î şeklini ancak üçüncü teşebbüsünde vermiştir.

Hamlet bir Danimarka prensine ait hikâyedir. Fakat eserin ruhu Yunanı kadim trajedilerine kadar iner. Oradaki Orest ve Klitemnester gibi Homère kahramanları başka birer isim altında Hamlette canlanırlar. Bu bize gösteriyor ki Shakespeare cahil bir adam değildir, bütün Yunan ve Latin edebiyatını okumuştur. Maamafi, Shakespeare'in eserlerindeki tenevvü ve üslup tenevvüüde bize gösterir ki monoton bir mütefekkir değildir.

Son zamanlarda bazı muharrirler Shakespeare isminde bir adam olmadığini ve bu nam altında filozof (Bacon) un veya (Lord Derby) nin bu eserleri yazmış olduğunu iddea ettiler. Fakat bunlar birer fantezidir. Çünkü Shakespeare deki lisan ve muhayyele cevaliyeti ne Bacon'un kuru ve natüralist üslubiyle, ne de Lord Derby'nin mektuplarındaki basit hassasiyetle kabili iyzah değildir.

Hamlet tıpkı eski Yunan mevzuundaki Orest vak'ası gibi bir intikam ihtirasını tasvir eder. Belki bizim Köroğluna da benzer.

Babasının intikamını almak istiyen Hamlet bütün trajedide onun cidali içinde çırpınır.

Hamlet'in babasını, amcası ve annesi müştereken öldürmüşler ve bilâhara tahta sahip olmuşlardır. Hamlet bu hakîkatı babasının hayaleti veya, Maeterlinck'in tâbiriyle, kendi gayri meş'urunun iyzahı vasıtasıyle öğrenir ve bunu anladıktan sonra artık Londra seyahatını, tahsilini ve mektep arkadaşı (Rosenkrentz) ile olan tasavvurlarını bir tarafa bırakarak Danimarkada kalmağa karar verir. Artık en büyük emeli her şeyden evel babasının intikamını almaktır. Hamlet buna muvaffak olmak için kendisini deli gibi gösterir ve bu vasıta ile her tarafa sokulmak ve herkesin mükâlemesini dinlemek ister.

Hamlet'in sevgilisi (Ofelia) ondaki bu tahavvülden mütehayyirdir. (Ofelia) mâsum, saf ve basittir. Hamlet'in tecennünü (Ofelia) yı mêyus eder.

Hamlet, kral ve kraliçenin önünde bir pandomima oynatır: Burada, bir tesadüf eseri imiş gibi, babasına yapılan cinayeti tasvir eden bir oyun göstertir. Kral ve kraliçe, Hamlet'in cinnetine rağmen bu alâmetlerden endişe ederler.

Onu her halde uzaklaştırmak isterler. Fakat Hamlet, muhtelif behanelerle ikametini uzatır. Burada Hamlet'in en beşeri ve yüksek şahsiyeti canlanır: Hamlet, intikam almak ister, çünkü babasının tayfı kendisine emretmiştir. Fakat intikam ne için? İçinde tayıfların ve ruhların yaşadığı bir ukba var mıdır?.. Hamlet ve Shakespeare burada bütün kurunu vusta da ve o zamana kadar hâkim olan Dante tarzı tefekküründen tecerrüt eder. Artık o ihtirasatı beşeriyeye dindar ve mütekît bir gözle bakan bir insan değildir, fakat bir dinsiz de hiç değildir. O müterediddir, reybîdir, endişe içindedir, karar veremez.

İşte burada Hamlet'in «olmak mı? olmamak mı? mes'ele burada» diye söze başladığı meşhur prolog bu eseri Shakespeare'in diğer bütün eserleri fevkine yükseltecek kuvvettedir. Yâni, Shakespeare, müntekim ve içi intikamın ateşi ile yanan Hamlet'i bir demirci ustası gibi, bir marangoz gibi ihtirasların arkasında körkörüne koşmayan ve onu şüphe derecesine yükselten bir kültürün ve bir ruh inceliğinin verdiği hassasiyetle müteredditt, zaif, lâkin büyük yapmıştır.

Eser, Shakespeare'in diğer bütün trajedileri gibi, kahramanların ölümü ile nihayetlenir. Bu bağlanış kolaydır. Hamlet bir kaza eseri olarak nazır Polonius'ü öldürür. Polonius'ün oğlu Lart babasının intikamını almak için Danimarkaya gelir.

Hamlet daima babasının emrini yerine getirmek ve getirmemek endişesi arasında kıvranırken Laert'le yaptığı bir düelloda Laret'in elindeki zehirli kılıçla yaralanır ve az sonra zehirli kılıcın garip bir mübadelesi yüzünden bu seferde Hamlet ayni kılıçla Laert'iyaralar. Onun buhranlarındann ve kastî hareketlerinden kuş kullanan kral, kurduğu tuzağa kendisi düşer ve Hamlet'i zehirlemeğe çalışırken, zevcesinin kazara içtiği zehirli şarabın mütebakîsini Hamlet tarafından zorla içirilerek zehirlenir. Hasılı, eserin bütünkahramanları ölürler ve bu mukadderdir. İhtirasatı beşeriye, mukadderatın rüzgârları tarafından sürüklenen tekneler gibidir.

Shakespeare'in trajedilerinde bütün eşhas daima ayni ihtirası duyarlar. Güya o kahramanlar yalnız intikamı, yalnız hırsı câhı, yalnız kıskançlığı duymak için yaratılmışlardır. Fakat Shakespeare, eserinde hâkim olan ayni ihtirası, kahramanları arasında garip bir surette tevzi' eder:

Eserde hâkim rolü oynayan kahramanın yanı, yanıbaşında onun küçük bir nümunesi bir minyatürü vardır.

Hamlette intikam ilâhîdir, büyüktür. Hamlet intikamın karşısında namütenahi hislerle çarpışan, tezatlar içerisine düşen bir insandır. Halbuki, Laert'te intikam basittir, alelâdedir ve Laert hiç bir endişe duymadan, yüreği tasalanmadan, bir marangoz gibi babasının intikamını alır.

Shakespeare'in bütün eserleri gibi Hamlet de garip, hattâ fena bir tarzda biter. Bu da, Norveç kralının gelip de «onlar erdi muradına» tarzında bir nutuk iyrat etmesidir. Bu, ihtimal, Shakespeare tarafından, eserlerindeki korkunç hailevî tarafı tahfif etmek için, belki âmmeye hoş görünmek için yapılmış bir hiyledir. Fakat, insanın, keşki bunu yapmasaydı diyeceği geliyor.

Mezarcılar sahnesinde ve Ofelia'nın ölümü haberinde Shakespeare mütefekkir, lirik bir şairdir. Laert Parise giderken babası kendisine nasihat eder. Shakespeare burada âdeta koca Ragıp paşa'ya benzer, hakîmane sözler söyleyen kuru bir muharrir olur. Hülâsa, onda, bütün sahne tenevvüü, bütün tarzı edebî ve tarzı beyan toplanmıştır.

İngiliz Edebiyatından!

YATALAK

" Nugent Barker „ den *Terceme eden: LYK*

"İşte yine geldi! Dinle! Dinle! Aşağıda kapıyı vuruyor!"

Kızkardeşi Mary yatağın yanına gitti. Şefkatli gözleriyle Ann ın ürkek ve şaşkın yüzüne daldı.

«Dinle, Mary! Yine işitmeyor musun? Mutfak kapısını nasıl da vuruyor! Gitgide daha gürültülü ve daha yakın olmağa başladı! Of, niçin konuşmuyorsun? Orada dalıp kalacağına, Mary, niçin konuşmuyorsun, niçin bir şey yapmayorsun?

Mary yatağa doğru iğildi, muhabbetli parmaklarıyla Ann ın vahşi ve darmadağınık saçlarını geriye doğru sıvazladı. Bu odada zaman pek ağır geçiyordu.

Fakat Mary birdenbire doğruldu, acayip bir set gibi önünde büyük bir eşya yığını duran, kilitlenmiş ve sürgülenmiş kapıya doğru yürüdü. Maksatsız bir hareketle elini kaldırdı, bir iskemlenin ve yahut bir masanın ayağına dokundu, yine elini indirdi.

— Ann, artık yapılacak şey kalmadı; hem bundan daha fazla ne yapabilirim? Bak, burasını nasıl yerleştirdim. İki iskemleyi, büyük masayı, küçük masayı, ufak sandığı üst üste koydum.

— Şu halde onları bir kere daha istif et, Mary! Hepsini yere indir, ve dün yerleştirdiğin gibi, yine yatağını da sar ve eşyayı daha sıkı sıkı ve daha emniyetlice yığ!

Mary bir iskemleyi aşağıya aldı ve zaif kollarıyla küçük sandığa sarıldı; Ann yorganının arasından bakan iki parlak gözle, onu teşvik ediyordu: «Şimdi artık içeriye giremez! Şimdi o da içeriye giremiyecektir! Mary, biliyormusun o neye benzeyor? Bir kocaman iskelet gibi... bir kocaman kafatası ve kocaman dişleri... hep sırıtıyor gibi... Ay! bu gelen O dur!

— Hangi adam, canım? bana öyle geliyorki, Ann saçmalıyorsun! İkimiz de bu kapı vuruluşunu günlerdir, kâh sık sık, kâh zaman zaman, sanki işitmedik mi?

«Canım, sana kaçtır tekrar ediyorum, dün işittiğin gürültüyü yapan bendim, odunluktan ateş için, odun getiriyordum; ve ben olmadığım zaman, rüzgârı duyuyorsun; neden bana inanmaz oldun?

Kötürüm alay ederek güldü, bir açık ve keskin kahkaha. Mary yatağın kenarına ilişti, ve kardeşinin ilacından bir bardak doldurdu.

— Dr. Lollie bu akşam, yahut kurtulamazsa, yarın sabah gelecektir. Kızı söyledi, bilsen bu ne kadar iyi bir adamdır, ne derse daima onu yapar. Hem biliyor musun, Ann, Dr. Lollie seni tedaviye pek lüzum kalmadığını söyledi, az zamanda kalkıp gezebileceksin.»

— Sahiden, ne eyi kalbli adam mış!

— Ama dediğim doğru, Ann! Dr. Lollie hakkında böyle tuhaf düşünmemelisindir. Sen de bilirsin ki, o olmasaydı, çoktan kendimizi kilise mezarlığında bulmak için pek uzun zaman beklemek lâzım gelmeyecekti!

Ann: «Mary!» diye haykırdı, «bu kadar laf edeceğine, ilacımı versen daha isabet edersin! Ah, ninecim, ninecim, ben ne acıklı bir zavallı mahlûk oldum!»

Şamdan, ilaç şişesinin ve Marynin kıpırdanan elinin bir kaba gölgesini çizdi.

Kötürüm kız ilacı içti. Üç dakîka sonra derin uykudaydı.

Ann, öğleden az sonra tekrar uyandı; yatak örtülerinin arasından fırlayıp, evin kapısının hızla vurulduğunu işitir gibi olduğunu haykırdı.

Mary: «Kapıyı çalan olmadı, Ann, dedi, sen rüya görüyordun.»

Mâmafi eline bir iskemle aldı; eşya metrisinin yanında durdu, ve Ann yanlış söylediği için, kendisini tekrar payladı. Hasta:

— «İddaaya ne lüzum var,» diye cevap verdi «hangi şeytansa, bana ne. Benim bildiğim bir şey varsa, o da kapının vurulduğudur, ve seni eşyaya yeni bir düzen verirken, yakalayışımdır!»

Mary: «Bu koca mania bir devi bile durdurur,» dedi, «başka şeye ne hacet!»

— Fakat onu durduramaz! Ve sen de böyle düşünmezsin, ya! Bu, behemehal O dur! Yerleştir, eyi yerleştir; daha sıkı ve daha emniyetli olsun!

Böylece Mary eşyanın hepsini aşağıya aldı, ve hepsini tekrar bir zındân kapısı gibi sağlam ve muhkem oluncaya kadar yerleştirdi. Bunu pek ağır ağır yaptı, çünkü bu yapılması güç ve mühim bir şeydi; düşünebilmesi için arada bir, hareketsiz kalıp işine kısa fasılalar veriyordu.

Kızkardeşi ona, bir defa daha bağırdı: «Ama da vakît kaybediyorsun! Hemen üzerimize gelmiyeceğini kim ne bilir? kapıyı çalıyor, işte!»

Nihayet eşya yerleştirilmişti. Yatak ortada idi, iskemleler de en tepede, ve Ann, yapılan işin bir dereceye kadar memnuniyetini celbetmiş gibi, bu uzun bekleme devresini etrafa bakınmakla geçiştirdi, perdeli pencereleri takırdatan ve çatıyı süpüren rüzgârın sesine dalmıştı, arada sırada kavgacı sesiyle Maryyi çağırıyordu: «Buraya gel, Mary. Hayır. Kapıya git... Neredesin, Mary? Nereye gittin? Gel buraya. Hayır. Kapıya doğru git. Orası bir dakîka bile boş bırakılmamamalıdır; bunu benim kadar senin de bilmen lâzım gelir!»

Şimdilik yeni bir mum yakılmasını söyledi; ve bir mavi sineğin iri garip gölgeleri odada gezindi. Yatalak arka üstü, iki saattir tavana bakarak yatıyordu.

* * *

Güneş batacağına yakın, Ann yine sükûnetini kaybetti; en ufak şeylerle uğraşmağa başladı, yastığı rahat değildi, Mary gelip onu kabartmalıydı; ilâç ağzında öyle fena bir tat bırakmıştı ki... Mary neden ona bir fincan hafif çay yapmamıştı? Lâkin, en büyük tasası, şu dakîkada kapı vuruluşunun durmasıydı, yeniden ne vakit vurulmaya başlar diye düşündü.

«Acaba, bütün bu eşya orada duruyor da, ondan mı bir şey işitmiyoruz, dersin? İyisi mi, onları aşağıya indir, Mary; birazını olsun aşağıya indir, o zaman muhakkak aşağı kapı çalınışını duyarız.»

Mary: — Eşyanın orada durması ile bunun hiç alakası yok ki. dedi.

Buna rağmen kapıya gitti, ayaklarının ucuna basarak, en yüksekteki iskemleye uzandı. Parmağını iskemlenin bir ayağına doladı, ve bunu yavaş yavaş, öbür eline kaydırıncaya kadar çekti. Aynı hareketi, gerçi daha az zahmetle, ikinci iskemleyi alırken yaptı; sonra ufak masanın ucuna sandığı kaydırdı, ve incecik dermansız kollarını açtı.

Küçük kardeşi: «Elin ne ağır!» diye söylendi.

Sandık ileriye doğru sarsıldı; içinden bir sürgü düştü; yere bir takım parıltılı, lüzumsuz hurdavat döküldü.

Ann, bir eli kulağında: Of, hayır! dedi, bu da nafile! bir şey işidemiyorum. Masaların, iskemlelerin kalkmasında büyük bir fark olmadı. Esasen onlar yerlerinde dururken de, biz o kapı vuruluşunu duymuştuk. Koy onları yerlerine, Mary, çabuk! çabuk! O gelmeden! Ay, yerlerine koy şunları, Mary, haydi! Sana ben, daima bu manii kapının önünde bulundur, demedim mi?

Mary yavaşca durdu, yere dökülen hırdavattan birini topladı; renksiz, cilasız bir şey kırılmıştı; bunu tekrar sandığa koyacaktı, fakat vaz geçti, ve mavi basma önlüğünün cebine koydu.

— Yapmıyacak mısın dediğimi?

— Şimdi, Ann...

Sesi sürüklendi. Sonra daha ileriye gidip, kızkardeşinin yatağının ucuna oturdu.

Yavaşca:

— Düşünüyordum, dedi, bu akşam Dr. Lollie gelince, onu içeri almak için mutfak kapısının önünden dolabı çekeceğim?

Ann: Çekebilirsin, dedi.

— Ve yuvarlak masayı da, iskemleleri de, ağır ekmek fırınını da?

— Sen bunların hepsini oraya yığmıştın, değilmi?

— Koca bir dağ gibi hepsi yığılı, tıpkı buradaki gibi.

— Şu halde, lüzum olmadıkça onlardan hiç birini aşağıya almazsın; ve Dr. Lollie gelince de, kapı vurulacak olursa, o ses kesilmedikçe ona da kapıyı açmazsın.

Mary, yanakları kıpkırmızı «Sana bir daha gelmez diyorum!» dedi ve ağladı. Ann bir ayağını oynattı. Kızkardeşi yerini işgal etmişti. Yatağının kenarına oturanlardan nefret ederdi.

Somurtarak «Ölüyorum,» dedi ve dişlerini çarptı:

— Sen ve Dr. Lollie pek alâ öleceğimi biliyorsunuz.

— Ah, Ann, seni kaybetmek fikrine ben tahammül edemem!

Bir elini kardeşinin saçını okşamak için uzattı, ve ağladı. Fakat Ann, daha rahat yatağının içine gömüldü; Mary, kardeşinin ağzı örtülü olduğundan pırıldayan gözlerinin bakışını tetkîk edemedi.

Boğuk ses:

— Eh, belki de beni kaybetmezsin, dedi, ama onu uzak tutmaya muktedir olmalısın. İyi ettim de sana mutfak kapısını hatırlattım! Haydi, git te şimdi dediğimi yap: git te iskemleleri, masaları yığ, haydi!

Hasta kadın yine haykırıyordu, çenesini yatak çarşaflarının arasından iterek, «s n burada çene çalarken, şeytanın kendisi bile içeriye dalardı!» diye bağırdı.

Tekrar Mary kapıya gitti, ve dökülen hırdavatları toplayarak sandığa koydu ve bunu yine masanın üzerinde durdurdu; ve böylece is-

kemleleri eski yerlerine, deminki gibi yavaşca iterek ve parmaklarının ucuna basarak, yerleştirdi; Ann da, bu geçen muhavereden bir az yavaşlamış, yorgun gibi, uyudu. Yarı mum eriyinceye kadar uyudu, ve sineğin havada çizdiği helezonların bin bir katarını daha birbirine bağladı ve nihayet uyandığı zaman, gözlerini odanın içinde dolaştırdı, ve haylı vakît kendisine hayret vermeyen bir manzara üzerinde onları tenbel tenbel dikti, kardeşi Mary, bir iskemlede uyuya kalmıştı.

— Mary! Buraya gel!

— Geliyorum, Ann.

Yüzünde ne şaşgınlıktan bir hareket, ne de bir kabahat izi vardı, ve bu anî cevaptan besbelliydi ki Mary uyuklamıştı.

Bir kaç saat evel, Ann uyandığı zaman, Mary yi elinde bir iskemle, yığının yanında duruyor bulmuştu, mutlaka o hale sebep yine şimdiki sebepti...

— Mary! Mary!...

Lâkin Mary gelmiyordu; küçük kardeşi dili tutulmuş gibi, yataktan ona baka kaldı.

Mary: «Düşünüyorum... düşünüyorum...» dedi, ve mum sönüverdi.

Ann çekingen ve korkarak «Bir başka mum getir,» diye seslendi.

Mary karanlıkta «Şimdi, bir dakîkaya kadar,» diye mırıldandı.

Ann «Mary!» diye bağırdı.

Mary «Efendim» diyebildi. Gece uzadi. Köyden hafif, muhtelif sesler geldi; eski «Pilbeam»ın kargaları rahatsız olmuşlardı, büyük velvele ile ötüyorlardı; ve rüzgâr, akşama doğru düşmüşken, şimdi tepedeki evin bahçesini döğüyordu. Fakat kapı tarafında derin bir sessizlik vardı.

Hasta: «Mary» diye fısıldadı.

— Düşünüyorum... Düşünüyorum...

Annı korkunun dilsizliği yakalamıştı. Mehtap, çıkan rüzgâr sayesinde bulut hapsinden kurtulmuş, perdenin yırtığından hırsızlama içeriye girdi, odanın etrafında sürüdü. Maryyi göstermiyecek kadar yüksekten geçiyordu; lâkin daha hızlı bir seyrinde büyük eşya yığınını, o çirkin, korkunç metrisi aydınlattı; ve bu biçimsiz hail, mehtap geri gidinceye kadar, uzun bir müddet iki kız kardeşe nöbetcilik etti. Ve daha sonraları, rüzgâr son haddi bulduğu zaman, her bir tarakasının kapı vuruluşlarından fark edilmesi mümkün değilken, kalplerin zaif olduğu ve insanların öldüğü bir anda — O, geldi.

Kapının arasından içeriye geldi, i'tina ile, yerleştirilmiş eşya yığınının arasından süzülüp gelmişti. Görünüşü hiç bir türlü resimlerdeki haline benzemiyordu. Fakat derhal odada varlığı his edilmişti, ve Mary bazı resimlerde görülenin bu olmadığını tasavvur etti. Ziyra onu hayrette bırakan hal, bilhassa kendi sakin kalbi idi: Onun ne yapmak istediğini hiç merak etmiyordu. O, iskemlesine doğru geldi, ve yatağa doğru gitti, müstağni ve merhamet dolu gözlerle Annın saklı yüzüne baktı. Sonra döndü, ve Marynin yüzüne daldı. Ona doğru yürüdü, ve birbirlerine gülümsediler.

«Gelmek istermisin?» diye fısıldadı.

Viran «Pealbeam» kargaları yine boşanmıştı. Bir patırdı, bir ahenktir koptu, acı, yumuşak, endişeli, muzaffer yükselen kara kanatlar gökleri buluyordu...

«Bak bana, benim canım!»

İskemleye eğildi. Muhabbetli parmaklarla, Ölüm Marynin karışık, siyah saçlarından bir azını okşadı.

* * *

Bir müddet sonra Annın zaif yüzü yorganın arasından sıyrıldı; ve odayı tahmin ettiğinden daha boş bularak, taze ve atverilmez bir korkuya yakalandı.

— «Neredesin, Mary? Mary? Nereye gittin? Ve ona ne oldu? Beni almadı, Mary! Beni almadı! Ho ho! Ho ho!» Fakat bu anî zafere rağmen, kendisini yine dehşet yakaladı, ürkek ürkek etrafa bakındı; ve ta Dr. Lollie aşağıki kapıya vurup masaları iterek içeriye girinceye kadar, heyecanı rüzgârla yarış etti.

En iyi Anne ve Kız Nümunesi

En mükemmel Anne ve kız nümunesi intihap edilerek 100 İngiliz Lirasi mükâfat kazanan Mrs. Perrington ile kızı Miss Perrington.

Anne diyor ki:

"Kızımın fikirlerini küçük görmek kendi evladımın zekâsını istihfafetmek demektir."

Kızı diyor ki:

"Annem benim en aziz ve beni her kesten iyi anlıyan bir arkadaşımdır."

Meşhur İngiliz içtimaiyat muharriresi Mrs. Cecil Chesterton tarafından «Anneler ve kızlar» serlâvhasiyle ahiren mühim bir İngiliz gazetesinde neşredilen makalelerin bir hülâsasını geçen nüshada arzetmiştik.

Mezkûr gazete bu neşriyat hakkında anne ve kızları beyanı mutalaaya dâvet etmiş ve alınacak en iyi cevap için 100 İngiliz lirası mükâfat vâdederek bunun intihabını da Mrs. Chesterton a bırakmıştır. Muharrire, gönderilen binlerce mektuplar arasından Mrs. Perrington ile kızının atide münderiç cevaplarını en ziyade beğenmiş olduğundan mev'ut mükâfat bu anne kıza verilmiştir.

Müsabakayı kazanan anne (Mrs. Perrington) mektubunda diyorki:

«Kızımı daima kendi düşünce ve teşebbüslerinde serbest bıraktım. Onun benim bir gölgem halinde kalmayıp bir şahsiyeti olması hedefini takip ettim. Ona paranın kıymetini öğretmiş olduğum için işe girdiği zaman parasını hüsnü istimâl edeceğine emindim. Gençlik iycabı bazı ufak tefek israflarını tabiî görürüm.

Kızım dünyaya geldiği zaman gençtim ve onun tedrîcen tebellür eden fikirlerini mütemadî bir alâka ile takip etmiş olduğumdan şimdiki nesli yirmi sene evelki noktai nazardan muhakeme etmem. Elyevm 21 yaşında olan kızımın işlerime dair dermeyan ettiği mutalâaları daima hüsnü telâkkî ederim. Onun fikirlerini küçük görmek kendi evlâdımın zekâsını istihfaf etmek demektir ki bu da benim için iftihar edilecek bir şey olmaz.»

Bu annenin kızı (Miss Perrington) da şu cevabı göndermiştir:

«Mrs. Chesterton ın makalelerini okuduktan sonra kendimin pek tâli'li bir kız olduğuma hükmettim; çünkü muharrirenin bahsettiği şeylerin hiç birini annem yapmaz.»

Annem, ben de dahil olduğum halde başkalarının hatalarına göz yummak, fakat meziyetlerini derhâl farketmek itiyadındadır. Keder görmüş bir kadın olmasına rağmen canlılığını kaybetmemiş, dimağını uyanık ve genç muhafaza etmiştir. Ne söylense anlar ve beni alâkadar eden şeylerin onu da alâkadar edeceğini bilirim. Onun için ona her şeyimi söyliyebilirim.

Çalışarak kazandığım para eve sarfedilmez. Elbiselerimi kendi istediğim gibi satın alırım. Bu hususta annem fikirlerini söylemekle iktifa eder; fakat gariptirki fikirlerinde hemen daima haklıdır. Onun için, annemin dediğinden başka türlü bir karar vereceğim zaman iki defa düşünürüm.

Evinde istediğim gibi yaşamakta, arkadaşlarımı çağırmakta ve onlarla beraber müzik yapmakta tamâmiyle serbestim.

Annem benim en aziz arkadaşım ve beni her kesten iyi anlıyan en sevgili bir annedir.»

AYIN HATIRALARI

İstanbul sokaklarında kaldırım taşlarının arası ziftlenirken.

Ameli hayat mektebi daktilo kursuna devam eden hanımlar.

Tecrübe için Emanet tarafından yaptırılan Şişli-Büyükdere asfalt caddesi.

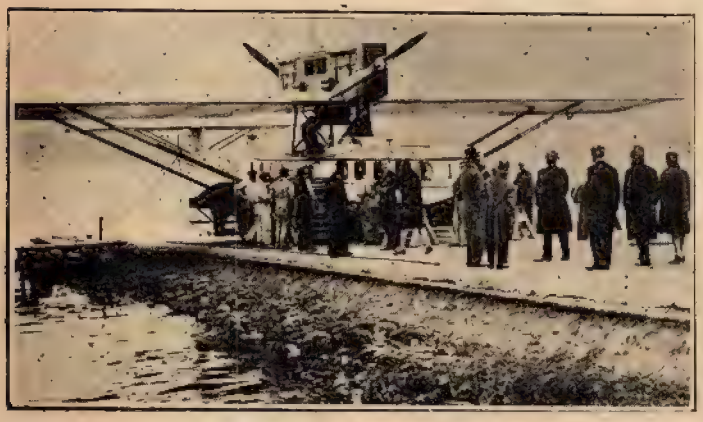

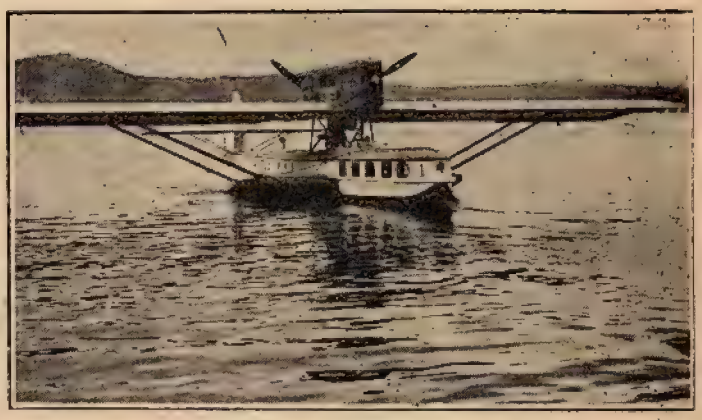

Gördüğünüz resmi sakın bir otomobil sanmayınız. Bu, İstanbul ile İtalya arasında sefer yapan deniz tayarelerinden biridir. Tayareye yolcular işte böyle tepeden biniyorlar. Resimlerden ikincisi tayarenin denize indirilmesini, üçüncü resimde tayarenin denizde haraketini gösteriyor.

Sipahi Ahmet

Tarihî Roman — KEMALETTİN ŞÜKRÜ

III

(Geçen nushadan devam)

Arz odasının kapısı açıldı. Önde ikinci Süleyman, arkada Sipahi Ahmet çıktılar.

İsmail ağanın yüreğine endi. Yeğeni demek yakalanmıştı.

Hünkâr, selvi ağaçlarının altında dolaşan veziri ve enişteşi İbrahim Paşaya seslendi:

— İbrahim!

— Ferman efendimiz.

— Gel... Hareme gideceğiz..

İbrahim Paşanın, İsmail ağanın, bütün Saray ağalarının hayret gözleri önünde, Padişah, Sipahi Ahmedi de beraberine alarak hareme doğru yürüdü...

***

Üç gün sonra...

Sarayburnundan kalkan bir gemi, Çanakkaleye doğru yelken açarak İstanbul limanını terketmişti.

Bu gemide... Sipahi Ahmet vardı. Tek başına Fransa Kıralını esaret zindanından kurtarmak için İspanyaya gidiyordu...

Ak Denizde...

Kendini kastrga gibi arkadan esen rüzgâra vermiş, yayından fırlamış ok gibi *Ak deniz* in şaha kalkmış ak köpüklü kara dalgalarını yararak giden bu kadirga bir Türk kadirgası idi...

Ve bu kadirga, tıpkı zaferden göğsü kabarmış bir kahraman gibi yelkenlerini şişirmiş giderken sereninin tepesinde dalgalanan ay yıldızlı bayrağı ile İkinci Süleyman devrinin bütün kudret ve azametini temsil ediyordu.

Yunanlı korsanlar, Venedik kadirgaları, Cezayir kalyonları ve bunların bir zamanlar Ak denizde mekik dokuyan bayrakları hep birer köşeye sinmişlerdi. Çünkü *Barbaros* un İkinci Süleymana arzı hizmet etmesi karada olduğu kadar deryalarda da Türkün yılmaz kuvetine *Frenkler diyarının* sırma roplu, podra suratlı delikanlı ordularını ramettirmişti.

Macaristanda kan gövdeyi götürürken zafer meydanlarında *Hilal* yükseliyor, galip Türk çizmeleri altında devrilen bir saltanatın yerinde Türkün haktan kuvet alan sesi vakarlı sesi bütün Macarlara hitaben haykırıyordu :

— Falanı size Kıral nasbettim.

O zaman öyle bir zamandı ki... bir an içinde değil bir saltanat... bir devir bile değişiveriyordu.

İşte bu devirde gözlerimizi Fransaya dikelim. Orada ne görüyoruz?

Birbirleriyle hırlaşan Garp devletleri içinde dahili cidallerle sarsılmış bir Fransa !.. Avropanın en zavallı ve en betbaht bir memleketi !..

Şarlken in zayıflar üzerine kalkmış kahhar tekmesi dahilî sarsıntılarla çürümüş bu Franklar diyarının bel kemiğine bütün ağırlığı ile inmiş...

Sarayının ipek halıları üstünde, kadife ve atlas roplu maiyeti ile gözdeleri arasında rakseden Kıral... Fransa Kıralı Fransuva, vatanını istiyla tehdidi altında tutan *Şarlken* e karşı koymak için cenk meydanının kanlı sahasına koşmuş ve burada, kana susamış insanların birbirine sapladıkları mızrakları arasında ordusu ile beraber *Şarlken* in eline esir düşmüş...

Fransa Kıralı... esir !...

Avropayı kasıp kavurmuş, *Pirene* den *Kara Orman* lara kadar her tarafı haraca kesmiş bir *Şarlken* e esir...

Ve...

İspanya Kıralı, Alamanya İmparatoru... daha bilmem ne gibi bir sürü tantanalı unvanları şahsında toplanmış olan *Şarlken*, onu İspanyaya götürmüş... *Madrit* in her tarafı altın ziyası içinde yıkanan ve çılgın kadın ve erkek kahkahaları ile çalkanan eski *Endülüs* miyrası müzehhep ve muhteşem Saray salonlarının ta dibinde... hiç bir insan sesinin irişemiyeceği kadar derinde bir zindana kapamış.

İspanya vahşet ve saltanat sarayının bodrum zindanı !..

Bütün bir enkizisyon devrinin mutaassıp zulmüne vahşi bir tat veren bu zindan, bugün... bu saat... taçlı bir esire çamurlu, rutubetli, karanlık bir nükbet tahtı vazifesini görüyor.

En âdi insanların bile yaşayamayacağı bu yerde bir Kıral... Fransa Kıralı var...

Ve bu Kıral, kendi dininden, kendi cinsinden olan düşmanının elinde inler, eski haşmetli günlerinin hatırasını bugünkü rutubetli zindanında düşünerek ağlarken yaşlı gözlerini, sanki etrafını saran karanlıkları delecek imiş gibi açmış, hayalinin genişlettiği uzak.. çok uzak ufuklara dikmiş.

Bu uzaklar, bu umit ve kurtuluş ufkunu gösteren uzaklar neresi ?

İstanbul !.. Türkiye !..

Evet.. Yalnız İstanbul ve yalnız Türkiye.. Çünkü Fransa Kıralı pek iyi biliyor ki kendisini *Şarlken* in elinden kurtaracak kuvet.., yegâne kuvet yalnız İkinci Süleymanın kuveti dir...

— Aman kardeşim beni kurtar !..

diye yalvaran Frenk hükümdarının ve:

— Oğlumu halas et !..

diye gözyaşları dökerek ricacılar yollayan bir Kıral annesinin yalvarışları karşısında acizlere daima yardımı seven Türkün yumuşak kalbi nihayet dayanamamış...

Bir Türk... tek başına bir Türk, bütün ırkının hasletlerini can damarlarında toplamış bir Sipahi Ahmet, işte Ak denizin Ak küpüklü kara dalgaları üzerinde kayarak süzülen bu kadirgada tek başına Fransa Kıralını kurtarmıya.. Fransa tahtını Kıralsız, Fransuvanın anasını da oğulsuz bırakmamıya gidiyor.

Gittiği yer entrikalar, zehirler, hençerler,

karanlıkta istikametsiz inen ve indirilen kılıçlarla çevrilmiş bir vahşet ve zulüm diyarı...

Elinde ki silah ise evela *hiyle*, sonra *para* ve bütün bunların üstünde de hiç bir şeyden yılmaz, bozulmamış, ırkının safiyetini taşıyan Türk kanı!...

Kâfi değilmi?

Tulon da...

Liman bir harp manzarası arzediyor.

Sahil boyunca sıralanmış koca koca kalyonların, kadirgaların direklerinde hep Türk bayrağı dalgalanmakta...

Burası sanki bir Fransız şehri, bir Fransız limanı değil, bir Türk limanı idi. Filhakîka Barbaros Hayrettin ikinci Süleymandan aldığı emir üzerine Fransanın imdadına koşmak için Ak Denize açıldığı zaman bu limanı harp merkezi yapmıştı.

Şehrin sokakları kavuklu, şalvarlı Türk askerleriyle dolu idi.

Fransızlar en büyük kışlalarını kendilerini kurtarmıya gelmiş olan Türk bahriyelilerine tahsis etmişler, Fransız aileleri evlerini Türk askerlerine açmışlardı.

Şehirde ayrıca bir de Türk mahallesi teessüs etmişti.

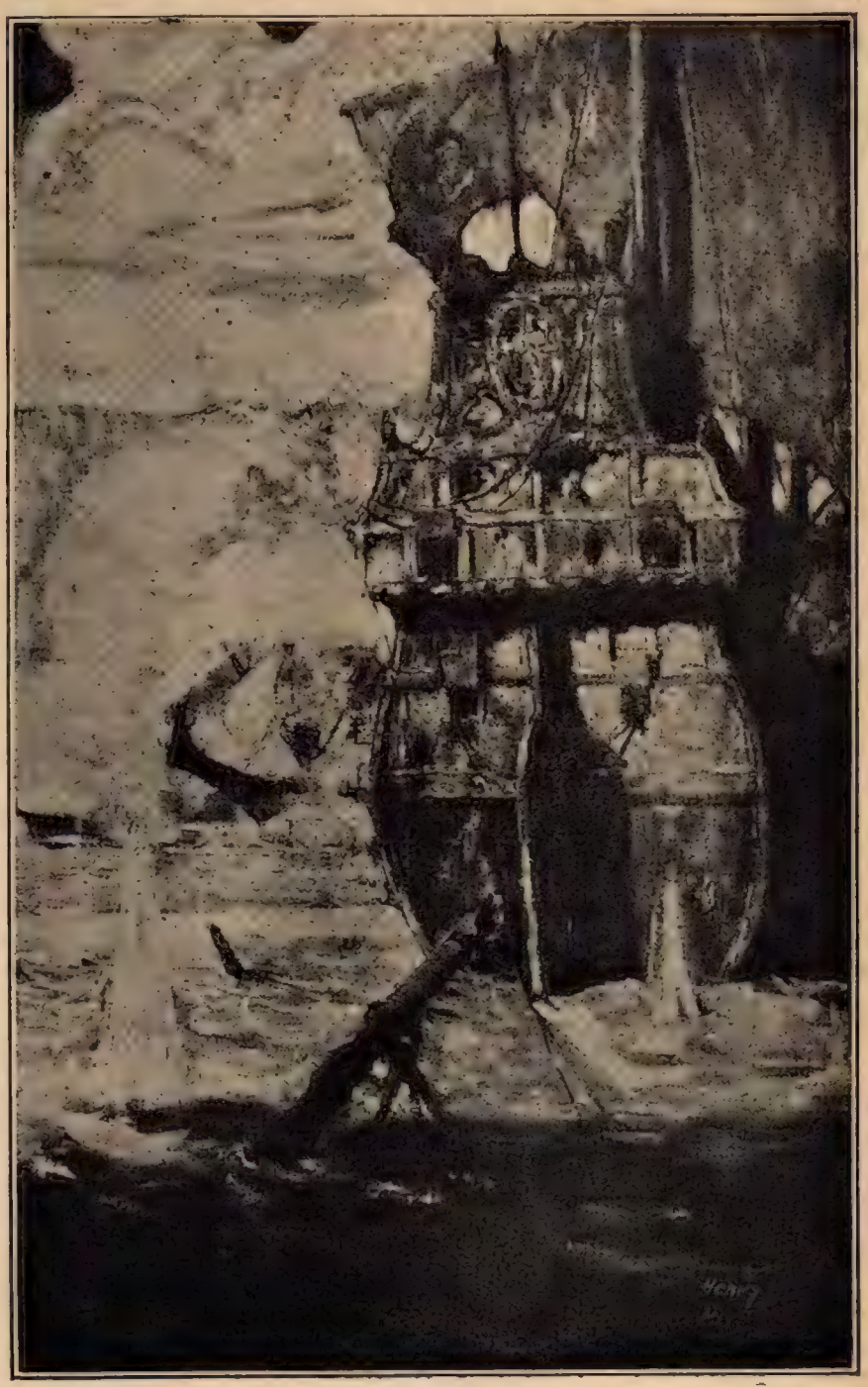

Liman bir harp manzarası arzediyordu...

Tulon halkı, kadını erkeği, çoluğu çocuğu ile şark kahramanlarına nasıl, ne suretle hürmet ve hizmet edeceklerini bilemiyorlardı. Sokaklarda dolaşan her Türk askeri, rasgeldiği her Fransızın kalbinde bir hürmet hissi her Fransız gözünde bir minnet bakışı uyandırıyordu.

. . . . . .

Sipahi Ahmet limana ayak basar basmaz sahile toblanmış bir sürü halkın:

— Hurra!...

Nidâları ile karşılandı. Onu tabiî burada hiç kimse tanımıyordu. Fakat gelen gemi bir Türk gemisi idi ve içinden çıkan Türk Sipahisi de her halde Türk payitahtından Fransız vatanına yeni bir beşaret haberi yeni bir ümit müjdesi getiriyordu.

İşte bunun içindir ki Fransızlar kim olduğunu ve niçin geldiğini bilmedikleri halde Sipahi Ahmedi sevinçli tezahürlerle karşıladılar.

Sipahi Ahmet, güler yüzü, mert bakışları ile bu halk kalabalığının arasından geçti. Daha henüz söz söylemeğe başlamış bir yavrucak, anasının kucağında mini mini avuçlarını Ahmede doğru uzattı. Melek gibi mâsum simasını çocukluk safiyetinin temiz neşesi sararken toz penbe dudaklarını oynatarak.

— Türko... Türko... dedi, kurtar... Babamızı... Kıralımızı kurtar.

Mâsum yavrunun sanki hakîkatı hissetmiş gibi olan bu candan hitabı Sipahi Ahmedin gözlerini yaşarttı. Eğildi. Çocuğu kolları arasına aldı. Yanaklarından öptü ve pürüzsüz, temiz bir fransızca ile:

— Merak etme yavrum, dedi, Fransa milleti babasız, Fransa tahtı kıralsız kalmıyacak... Onu ben kurtaracağım ve Fransaya kendi elimle getirip tahtına oturtacağım.

Bu sözleri oldukça yüksek sesle söylemişti. Bir Türk Sipahisinin fransızca konuşması, söylenen sözlerin fevkalade ehemiyetinden ziyade halkın hayretini mûcip oldu ve bu hayretten geçip de halk kendine gelmezden evel Sipahi Ahmet çocuğu tekrar annesinin kolları arasına teslim etmiş, kaşla göz arasında ortadan kayboluvermişti.

Nereye gitmişti?

Ortadan böyle birden bire nasıl sır oluvermişti?

Bu adam kimdi?

Bu kadar fasih fransızca konuşan bu Sipahinin söylediği sözler acaba doğru mu idi?

Bütün bu istifhamlara cevap bulamıyan halk, esrarengiz telakkîet tikleri adamı epiy aradılar, bulamadılar ve nihayet dağıldılar.

. . . . . .

Sipahi Ahmet, üzerine aldığı mühim vazifeyi başarmak için hem acele etmek hem de işi mümkün olduğu kadar gizli tutmak istediğinden nazarı dikkati fazla celbetmemek için uzaklaşmış, sokağın köşesini dönmüş, adımlarını açarak hızlı hızlı yürümeğe başlamıştı. Gözleri ile de mütemadiyen etrafındaki dükkânların tabelalarına bakıyordu.

Birden bu dükkânlardan birinin önünde durdu. Memnuniyetle:

— Hah!... dedi, Allah aradığımı ayağıma yolladı.

Sonra önünde durduğu dükkânın camekânlı kapısını iterek içeriye girdi.

Sipahi Ahmed bu dükkân üstünde ki tabela da şu yazıyı okumuştu:

Hayim Narosi

Kullanılmış Elbise Tüccarı

. . . . . .

Hemen ertesi günü...

Arkasında hiristiyan asilzadelerin giydiği güzel bir kostüm, belinde oldukça kıymetli bir kılıç, hali, tavrı, vakarı yerinde bir adam, ağır adımlarla Tulon limanının gemicilerle sakin pis sokaklı mahallesine girdi. Gideceği yeri daha evelden biliyormuş gibi metin adımlarla yürüyordu. Bir köşe başında durdu. Üstü başı sefil bir çocuk gördü. Eli ile işaret ederek yanına çağırdı.

Fakir çocuk zengin bir adam tarafından çağırıldığını görünce bol bahşişa kavuşacağı sevinci ile koşup geldi.

— Emrediniz Mon senyör.

O devirde asilzadelere, hep böyle hitap edilirdi. Meçhul adam bu hitap karşısında gülümsedi.

— Oğlum, dedi, al sana bir altın... Bana gemiciler kahvesi nerede, onu göster.

Altını avcu içinde gören çocuk az daha sevincinden çıldıracaktı.

Şapkasız başının kirli saçları yeri süpürecek gibi eğildi:

— Ah Mon senyör... çok merhametlisiniz. Sizi gemicilerin kahvesine değil, isterseniz büyük bir gemisi olan amcamın evine de götürürüm.

Meçhul adam bir az durdu, düşündü, sonra çocuğa:

— Amcan nerde oturuyor... dedi.

— Şurda, yakında.

— Ne iş yapar?

— Bir gemisi var... Bilmem amma kaliba kaçakcılık yapıyor. Bunu her kese söylemem. Fakat sizi çok iyi bir adam gördüm de ondan söyliyorum.

— Amcan parayı sever mi?

— O!... çok... hem pek çok sever.

— O halde beni doğru onun evine götür. Al sana bir altın daha...

* * *

O akşam bir kaçakcı gemisi İspanyol asilzadesi kıyafetine girmiş olan Sipahi Ahmedi İspanya sahillerine doğru götürüyordu...

(Bitmedi)

Paris
Luvr
Müzesinde

Louis Davit: on dokuzuncu asır başlangıcında Fransa da yüksek bir şöhret alan resamın güzel bir eseri: *"Madame Recamier"*

Geçen ve daha evelki sayılarımızda *Luvr Müzesi* nde eserleri bulunan *İtalyan, Hollanda* ve *Felemenk* resamlarından ve bu memleketlerde Resim san'atı tarihçesinden bahsetmiştik. Bu nushamızda da *Fransız resamları* ve Fransız resim tarihinden bir nebze bahsediyoruz.

On altıncı asırdan evel Fransa da güzel san'atların resim şûbesi üç mektebe ayrılmıştı. Daha doğrusu bu san'atı tâkip eden üç mebtep vardı. *Burginyon* mektebi, *Prevensal* mektebi, *Luvar* mektebi.

Bütün bu mektepler Fransa da, bulundukları coğrafiya mevkilerine göre ayrılmış olmakla beraber ilk ikisi ecnebi resîmlerinin kopyacılığı üzerinde çalışıyor, yalnız *Luvar* mektebinin eserlerinde milli bir kaşe görülüyordu.

J. Bourdichon, Jean Fouquet bu mektebin üstatlarından dır.

On altıncı asırda Fransa Kıralları İtalyan resim üstatlarını memleketlerine dâvet ettiler. *Rosso, Primatice* Fontainebleau ya gelip yerleştiler. Aynı zamanda aristokrat sınıfın portrelerini yapmak için bir takım Flaman portretistleri de geldi.

Fransa da resim san'atı on yedinci asrın ilk kısmında muhtelif tarzlar arzeder.

Prud'Hon. On dokuzuncu asrın en kuvetli portretisti dir. İmperatoriçe *Josephine* in bu resmini, san'atkâr, arabesk kostümü *Lamartine* in melankolisi ve *Schuman* ın musiki rü'yası içinde ne güzel tasvir etmiştir!

Millet: köylü hayatının meşekatli sahnelerini yaşatan resamın güzel bir tablosu: *"Çoban kızı!"*

Chardin.— Samimî aile köşeleri tersim eden bu meşhur resamın en iyi tablolarından biri: *Çalışkan anne.*

Bunların içinde en muvaffak olan eserler köy ve burjuvazı sahneleri dir. *Vouet, Le Sueur Valentin, Bourdon, Le Nain* bu tarzın şöhretleri dir. Bilhassa on yedinci asıra san'atındaki kudreti ile *Poursin* hâkim olmuştur.

On yedinci asırın son kısımlarında resamlar Fransa Kıralının hizmetinde çalıştılar.

Le Brun ün riyaseti altında toplanan san'atkârlar *Luvr* ve *Versay* saraylarının tezyinatı ile uğraştılar.

On sekizinci asırda resim san'atı saraya hizmetinden kurtulup Paris kibar halkı arasına girdi.

Wateau gibi Rejans devrinin salon hayatlarını bütün şiiri ile resmeden san'atkârlar, *Boucher* gibi *dekoratör* ler, *La Tour* gibi *pastelist* ve *portrelist* ler yetişti. Samimî aile hayatı köşelerini tasvir eden *Chardin* ve resim san'atına melodramı sokan *Greuze* ile on sekisinci asır güzel san'atlara münbit bir saha olduğunu ispat etti.

On dokuzuncu asır, Fransada resmi daha ziyade yükseltmiş, *Luvr* müzesini tezyin eden şaheserler üstatlarını yetiştirmiştir.

Millet— köy hayatını tasvir eden bu resamın "Harmancılar" isimli olan bu tablosu Luvr müzesinin en güzel eserlerinden biridir. Resam bu tabloyu mahalinde yapmamıştır. Sadece krokisini almış, sonra hayal kuveti ile atelyesinde yapmıştır.

On sekizinci asrın *Fantezi* ve *Antik* sujelerine mukabil *Davit*, on dokuzuncu asırda klasiktarzı ile hâkim olmıya başlamıştır. *Davit*, doğrudan doğruya tabiattan ilham alan realist bir san'atkâr olduğu için eserleri adeta yeni bir san'at mektebinin esasını kurmuştur denebilir. Zamanında yetişmiş hemen hemen bütün resamlar onun ortaya attığı resim tarzının têsirinden kurtulamamışlar ve hemen hepsi de ona benzemiye çalışmışlardır.

Restorasyon devrinde ise resimde *Romantizm* in hakimiyeti başladı.

Delacroix bu yeni tarzın ilk hocalarından biridir.

Gericault de kuvetli bir *natüralist* olduğunu yine bu devirde ve her yarattığı eserde ispat ediyordu. *Deverya*, *Descamps* daha ziyade Şarka ait eserler yarattılar. Bu asır Fransa da yüksek bir resim dehası yetiştirdi:

İngres.

İngres resimde klasik tarzı müdafaa ediyordu. Onun en iyi talebesi *Flandrin* dir.

Manzara resimleri yeniden ondokuzuncu asırda canlandı ve bu yolda yetişen üstatların fırçalarıyla öyle kudretli bir cephe aldı ki... Fransada peyizajistler hiç bir zaman bu devir kadar muvaffak olamamışlardır dense sezadır. Manzara resimlerine köy sahneleri de ilâve olundu.

Dupré, Dambigny, Troyon, Ch. Jacque, Millet gibi kuvetli fırça sahipleri köylülerin ağır, meşakatli iş hayatlarını büyük bir acımak ifade eden kudretle tasvir ettiler. *İngres* in klasik eserleri müdafaa eden tarzına karşı *Delacroix* nın natüralizmi

Jules Dupré.— On dokuzuncu asrın sonlarına doğru kuvetli bir cereyan alan peyizajist-tarzının en kudretli fırçalarından biri olan *Jules Dupré* nin bu "Sabah" tablosunda aynı zamanda romantik bir şiir ifadesi de vardır.

çarpıştı ve bundan da yeni eserler, yeni üstatlar yetişti. Bütün bu san'at faaliyetleri on dokuzuncu asrın sonlarına doğru resimde *empresyonizm* i doğurdu. Bunların da üstatları: *Monet, Renoir, Pissaro, Sisley* ve *Deyas* dır.

* * *

Luvr müzesinde bütün Fransız resim san'atı tarihinin on altıncı asırdan on dokuzuncu asırın sonuna kadar olan devir ve mekteplerinin eser ve üstatları ayrı ayrı mevcuttur.

Bir Fen Adamının Nikbin Felsefesi

Tabiiyat âlimi Meçnikof aynı zamanda bir Filosoftur.

İnsanın tabiatındaki ahenksizlikler nazariyesi — Felsefe sistemleri buna karşı ne gibi çareler buldu? — Bedbinlik ve nikbinlik — Fennin mutlak kudreti.

Yazan: NEVZAT MAHMUT

Geçen nushadan devam

***

Felsefe sistemleri insanın tabiatındaki ahenksizliklere karşı ne gibi çareler bulabildi?

İnsanın tabiatındaki ahenksizliklere karşı çareler bulmak hususunda felsefe sistemlerinin ekserisi dinî akidelere bağlanıyor. Dinler ruhun ebediyetini ileri sürüyordu; *Budizm* «nirvana» yı tavsiye etmişiir.

Eflatun «Fedon» namındaki eserinde hocası *Sokrat* ın facialı ölümünü anlattıktan sonra *Fedon*un ağzından söylediği sözlerle bu hayattan başka bir hayata inandığını gösteriyor. Bu meşhur filozof eserlerinde ruhun ebediyetini isbata çalışır: buna delil olarak da *Fisagorisiyen* lerin ruhun cesetten cesete intikali nazariyesini zikreder. «Tezatlar kanunu»nu serdederek ölümün hayattan çıktığını, hayatın ölümden çıkacağını söyler.

Eflatun un felsefesinde «ruhun ebediyeti» esastır. Onun bütün sistemi ölüm meselesini hal etmeğe uğraşır.

Revakiyun (Les stoïciens) ferdî ruhun yanında her şeyi kucaklıyan küllî bir ruh kabul ederlerdi.

İhtiyarlık ve ölüm meselesiyle meşgul olan *Çiçeron* ahiret fikrini ve ruhun ebediyetini tâyide çalışır.

«Vücut» -ona göre- «bir nevi zındandır. Bu zından fanîdir; fakat ruh fanî olamaz.» Ve ilave eder: «İşte bunun için dir ki ihtiyarlık keder değil, neşe vermelidir.»

Bununla beraber Çiçeron söylediği sözlerden sonraları kendisi de şüphe etmiş, inandığı şeyin bir hayal oldnğunu kabul etmiş ve *septisizme* yani *reybiliğe* kaçmıştır.

Lenek de ruhun ebediyetini ileri sürer: fakat buna bir türlü iman edemez. Ona göre, Karanlık rahımdan nasıl aydınlık bir hayat doğuyorsa, bu karanlık hayattan da nurrnî ve ebedî başka bir âlem doğacaktır.

Panteist fikirlere göre insan tabiatın kanunlarına boyun eğmelidir; zira öldükten sonra tabiatın anasırına karışacağız.

Mark—Orel ölüm meselesiyle şiddetle alâkadar olmuştur. Ona göre: «Ölüm doğuş gibi tabiatın bir sırrıdır. Aynı unsurlar bir taraftan birleşiyor; diğer taraftan dağılıyor. Ölümde nefret edilecek bir şey yoktur. Makedonyalı İskender ve seyisi Öldükten sonra aynı şaraite kavuştular.

Mark-Orel ruhun ebediyeti meselesinde kararsizlık içindedir. Ölümden sonra mevcut olan bir hayata inanamayınca zavallı be şeriyeti uzun muttet tatmin eden imanların.

Mark-Orel derki, insan kendi tabiatinin kanunlarına göre yaşamalıdır. Ölüm tabii bir hadise olduğundan onu gözünü kırpmadan karşılamalı, sakin ve metin bir kalple kabul etmelidir.

Demek oluyor ki bu felsefeden kalan da tevekkül den başka bir şey değil.

Sipinozo adi manaea ruhun ebediyetini kabul etmekle beraber bedenle birlikte ruhun kâmilen mahvolduğuna da ieanmıyor; ve ebedi bir şey kalacağını tastik ediyor Ölüm, - ona göre - Vûcuda Mutlakla müşterek bir ebedî hayata, «Cevheri aslî» rücu'dur.

Modern bedbînî nazariyelerinin ekserisine budizmin bu bedbinliği kaynak olmuştur.

Kant reybiliğine rağmen ahiret hayatını ispata çalışır.

Fihte de aynı şeye çalıştı.

Hegel panteist bir telakkiye ulaştı; ve ruhun «vücudu mutlak» a karışacağını kabul etti.

Bu *İdealist* felsefe sistemlerinden sonra, *Materialist* (maddiyetci) ve *Pozitivist* sistemler tekrar şu neticeye vardılar: Ölüm tabiî bir hadise olarak kabul edilmelidir.

Kolayca anlaşılır ki müstakil ve serbest düşünmek isteyen bazı cesur dimağlar böyle bir neticeye razı olamadılar; ve beşeriyeti işgal eden büyük meseleye başka bir tarzı hal bulmıya çalıştılar:

İşte *bedbinlik* buradan çıkmıştır.

XIX uncu asırda pek çok taraftar kazanan ve halâ da bir çok zihinlere hâkim olan bu felsefî akîde Asyadan zuhur etti. Bedbinliğin beşiği ihtimal ki Hindistandır.

Brahmanizm insanın hayatını bedbin bir gözle görür.

Buda dünyada her şeyin fena oldnğunu söyler. Ona göre, dünya elem ve iztıraptan başka bir şey değildir.

Avropada ilk bedbin feryatları koparanlar —başta meşhur İngiliz şairi *Bayron* olmak üzre— hassas sinirlirik şairler oldu. Arkadan da bedbin filozoflar yetişti.

XIX uncn asrın ilk yarısında *Şopenhaver* Hindu dinlerinden ve şairlerden aldığı bedbin fikirleri rasyonel bir felsefe sistemi şeklinde ortaya koydu.

Şopenhaver in en mühim eseri [1] çıktıktan yarım asır sonra başka bir Alman filozofu: *Edvard Hartman*, aynı yolda bir yeni adım daha attı.

Hartman da, diğeri gibi saadeti hayatın gayesi olarak kabul etmiyor. Bu bedbin filozofa göre, ne bu dünyada, ne ölümden sonra, ne de istikbalde zerre kadar saadet yoktur. Beşeriyet ne kadar ilerlerse ilerlesin saadete kavuşamaz. Saadet insan için imkânsızdır. «Hastalık, ihtiyarlık, esaret, ve sefalet» yer yüzünden hiç bir zaman kalkmıyacaktır. Hastalıklara karşı istenildiği kadar ilaç bulunsun, hastalıklar tıptan daha hızlı koşacaktır. İnsan tekâmül ettikce, sinirleri ve dimağı yükseldikce betbaht olur. Hayvanlar vahşilerden, vahşiler medenilerden, medenilerin, cahilleri münevverlerinden daha bahtiyardır.»

[1] Die Welt als Wille und Vorstellung.

Bedbin Alman filozoflarından *Maynlender* hayatın sefaletleri noktasında *Şopenhaver* in fikirlerini kabul ettiği gibi, bahtiyarlık olmadığı meselesinde de *Hartman* ın düşüncelerine iştirakeder.

Bununla beraber kendisi meselenin halli hususunda diğerlerinden daha esaslı ve kat'î bir tarzı hal ileri sürdü.

Hayat, — ona göre — yokluğa giden bir köprüdür. İnsan sefaletten kurtulmak için ademe kavuşmalıdır. Ademe giden bu köprü ne kadar tez geçilirse o kadar iyidir.

Filhakîka, *Maynlender* sözünün eri çıkmış; ve 35 yaşında intihar ederek köprüyü geçmiştir.

Bedbin fikirlerin tesiri altında intihar edenlerden başka, nesil yetişmemek için evlenmiyenler, hayatın hiç bir kıymeti olmadığını ileri sürerek, ve kendilerini her türlü sefahata atıp bile bile heder olanlar pek çoktur.

* * *

Bedbinlik ve Nikbinlik

Bedbinliğin şarktaki menbâları.— Bedbin şairler.— Bayrın.— Leopardi.— Puşkin.— Lermontof.— Bedbinlik ve intihar.

Tabiatı beşeriyenin nikbin bir nazariyesini yapmak icap ettiği zaman insan kendi kendisine şöyle bir sual sormak mecburiyetinde kalıyor:

Tarihin muhtelif devirlerinden bir çok büyük adamlar niçin hayat karşısında bedbin bir telakkiye sahip oldular?

Bedbinlik garpte son asırda intişar etmiş olmakla beraber menşei çok eskidir. Miylâttan on asır evel *Süleyman* ın ağzından çıkan sözleri dinliyelim:

«Bunun için hayattan ikrah ettim. Ziyra güneş altında işlenilen işler bana kötü göründü. Çünkü Maffesi batıl ve can sıkıntısıdır.»(Vaız., II, IV). *Süleyman* a göre her şey vahî idi. [1]

Buda bedbinliği bir akîde mevkîine çıkardi. ona göre, hayat elemdir. Doğuş, ihtiyarlık, hastalık, ölüm hepsi elemdir. İnsanın sevmediği bir şeyle birleşmesi, sevdiğinden ayrılması, arzusuna kavuşamaması elemdir. Dünyevî şeylere bizi bağlıyan bağlar elemdir.

[1] Latinler: "Vrnitas vanitatum et ommia vanitas" derlerdi. Ömer Hayyam bir rubaisine şu mısrâla başlar:
"Dünya dîdî ve herçi dîdî hiç est".

İktisadî Musahabe

Yerli Mal Siyaseti Münasebetiyle

Bulgaristan iktisat nazırının söyledikleri — Komşularımızın tasarruf ve iktisat politikasından ibret alalım!

Yazan : K. Ş.

Geçen sene Bulgaristanda ufak bir etkik seyahatı yapmıştım. Bulgar ticaret nazırı ile Bulgaristanın iktisadi ve ticari vaziyeti hakkında konuşuyorduk. Söz arasında bu komşu devletin nazırı bana şu sözleri söyledi:

— Bulgaristanın geçen seneye kadar hariçten ihtiyacı yalnız Tuz ve Petrol idi. Bundan başka her şeyimizi kendimiz yapıyorduk. Geçen sene Tuz mâdeni de bulduk. Vakıa bu yerli mâdenin evsafı hariçten gelene nisbeten yüzde yirmi kadar azdır. Fakat o kendi malımızdır. Şimdi yalnız Petrolu dışardan satın alıyoruz.

Bulgar nazırı ilâve etti:

— *İycabında Bulgarlar Petrolden de müstağni olurlar. Yerli mumla otururlar.*

Hepimiz biliriz ki Bulgaristan harpten sonra eli kolu bağlanmış bir vaziyete düşmüştü. Hatta elinden ziraat servetinin en mühim sermayesinin bir kısmını teşkil eden arazisi de alınmıştı.

Bundan başka omuzlarına bir de tazminat borcu yükü binmiş, parası dehşetli düşmüştü.

Böyle bir memleketin hali tabiî acıklı değil mi?

Fakat onlar bu acıklı vaziyetten istifade ettiler.

Harp musibeti Bulgarlara kuvetli bir ders verdi.. Bütün millet, parasızlık içinde kıvranırken büyük bir azm ile:

— Bu derdin ilâcı milli, iktisadi inkişafta, milli tasarrufa riayet etmekte dir..

dediler. Bütün Bulgar milleti, bu azm ve bu karar ile hemen işe başlamışlar ve bugünkü neticeyi elde etmişlerdir.

Bugün, Bulgar parasının bizim paramızdan üç misli daha düşük olmasına rağmen Bulgar milleti sefalette değildir, çünkü kazandığı memlekette kalıyor.

Bulgar gümrüklerinden içeri ecnebi malı girmiye cesaret edemiyor. Yerli mallara, bidayette fena da olsa rağbet gösteren halk, yerli fabrikalara cesaret vermişler. Onlar da bu teşvik karşısında Avropa mallarının fevkînde mal çıkarmışlar.

Acı bir hakîkat daha:

Bir Bulgar tüccarı bana aynen şunları söyledi:

—Bizim lüks eşyaların başlıca müşterileri ecnebilerle Bulgaristanda mukîm Türklerdir!

Bu maalesef doğrudur. Ecnebiler *Bulgar parasının düşüklüğünden istifade ederek* lüks eşya alıyorlar.. Türkler ise iktisat ve tesarruf kaidelerine bigâneliklerinden, daha doğrusu müsrifliklerinden. Halbuki Bulgaristanın en fakir unsuru da yine Türklerdir.

Hali vakti yerinde olduğunu yakından bildiğim bir Bulgar ailesine bir Pazar günü bir pastanede rasgeldim. Beş kişilik olan bu aile bu çalgılı pastaneye gelip oturdular. Üç pasta getirttiler. Pastaları yarıya bölüp altı parça yaptılar. Bunu hiç ayıp saymadılar. Pastacı da Bulgar olduğu için bunu tabiî gördü ve bu aile burada üç pasta parası ile iki saat kaldılar. Müzik dinlediler. İşin garip tarafı, beraberlerinde olan iki çocuğu da hisselrine düşen yarım pastaya kanaat ettiler. Tasarruf hissi daha küçük yaşta iken bile onların kafalarında yer et-

miş ve işte bu tasarruf terbiyesi dir ki Bulgaristanı ecnebi sermayesinin elinde esir, ırgat olmaktan kurtarmıştır.

İnsanlara gerek ferdî gerekse cemiyet hayatında en iyi dersi felaketler ve sıkıntılar verir. Son ayın iktisadi vaziyeti bize açıktan açığa gösterdi ki gittiğimiz israf yolu tehlikeli bir yoldur.

Hepimiz hayattan, parasızlıktan, pahalılıktan şikâyet ediyoruz. Halbuki hayatı darlaştıran, pahalılığa ve binnetice parasızlığa meydan veren yine kendimiziz.

Memleketteki bu sıkıntılı vaziyetin en büyük suçu bizim üstümüzde. Neden mi?

Çünkü *yorganımıza göre ayak uzatmasını,* ihtiyacımıza göre hisaplı para sarfını, bir kelime ile tasarrufu bilmiyoruz. Tasarruf, bir köşeye para yığmak demek değildir. Tasarruf israf etmemek ve elden geldiği kadar milli, iktisadi inkişafa iştirak etmek demektir. Kaç aile tanırsınız ki bir bütcesi vardır? Kaç kişi bilirsiniz ki ay sonunda o aydaki kazancı ile sarfiyatını mukayese etmiştir?

Bunu yapmayız, yapmak istemeyiz. Çünkü bilmeyiz, bilenlerimiz de tatbikîne üşenir. Ailelerimiz çarşıya öte beri almağa çıkarlar.

Akşama eve döndükleri zaman o gün için lâzım olmadığı halde (ucuz bulduk) diye bir sürü şeyler alırlar.

İşte bütcesizlik budur. Camekânları süsleyen lüks eşyalar gözlerimizi kamaştırır, arzumuzu uyandırır. İçimizden bir ah!.. çekeriz ve sonra da:

— İnşallah param olduğu zaman şundan alayım deriz. Düşünmeyiz ki arzu ile ihtiyaç arasında geniş bir mesafe vardır. Böyle olmakla beraber:

— Hayır, temiz giyinmeyeceksin, süslenmiyeceksiniz...

demek de istemiyoruz. Her kısım halkın, derece ve içtimai mevkîlerine göre ihtiyaçları değişir. Herkes para verirken iyisini almak tabii ister. Fakat cebimizdeki paranın bir kuruşunu bile sarfederken çok iyi düşünmeliyiz. Ve kendimize, kendi memleketimizin istihsal kabiliyetine iyman etmeliyiz.

Biz hem milli iktisadımızı korumak, hem ferdî ve ailevi hayatımızda tasarrufu têmin edip sıkıntıdan kurtulmak için kendi yerli mallarımıza, *aşağı da olsa,* Avropanın en iyi mallarından fazla kıymet vermeliyiz.

Avropa malları gözümüze daha cazip gelir ve biz zannederiz ki o cazip kumaş yerli ipeklilerimize üstündür. Halbuki Avropa ipeklileri ancak gözü aldatır. Fakat hele bir az arkanıza giyiniz ve bir kere de yıkayınız, o zaman gerek su ve gerek güneş zıyası ile uçan kimyevi mevat elimize paçavra gibi bir kumaş bırakır. İşte Avropanın o çok yüksek bilgisinin bize, tâbiri amiyanesi ile, yutturduğu matahlar!...

Esnaf da halkın Avropa mallarına karşı olan bu düşüncesiz ve yanlış iptilasını bildiği için güzel yerli mallarımızı (Avropa malı) diye satıyorlar.

Beyoğlunda tanıdığım bir dükkân var. Bir gün buradan iki metro yerli krep-de-şin aldım. Metrosu üç buçuk liradan. Çok güzel bir şeydi. Bir ay sonra aynı krep-deşini aynı dükânın camekânında gördüm. Üstündeki etikette fiyatı on lira gösterilmişti. Hayret ettim ve sordum. Dükkân sahibi güldü:

— Hayır beyim, dedi, bu mal aynı mal, fiyati de çıkmadı. Yalınız üç buçuk liraya satamadım. Müşteriler ucuz diye almadılar. Pahalı mal istiyorlar. Ben de on liraya çıkardım. Dört aydır reyonlarda bekleyen mallar bir ay içinde metrosu on liradan satıldı.

İşte size hisap bilmediğimizin, bütcesizliğimizin canlı fakat acı bir numunesi daha..

Yerli mal istihlaki ve tasarruf yalınız ferdî refah değil, bir memleket inkişafı meselesidir.

Bir bardak su içerken bile düşünecek, adam sende, otuz para değil mi diyemiyecek dereceye geldik.

Su içmeyin demiyorum, fakat mesela evinize yarım saat sonra gideceksenız ve eğer fazla susamamış iseniz yarım saat sabredin, diyorum. Çünkü israf, gönlün her isteğini yapmak, tasarruf da bir az nefsine hâkim olmak demektir. Bu su misalini hayatımızın her kısmına tatbik ettik mi müsriflikten kurtulmıya başladık demektir.

YENİ ŞİİRİMİZ VE KAHRAMANLAR

Yazan: VASFİ MAHİR

Kahramanlar için tenkît yazan her hangi bir kimse belki benden daha bitaraf olabilir. Fakat bitaraflık bir münakkîde nakadar lâzımdır ve ne dereceye kadar kâfidir? Eğer tenkît biraz da teşrih demekse, sanatkâra en yakın olanlar, şüphesiz bu işi başkalarından daha ince ve daha geniş bir şekilde yaparlar. İşte ben de bu ümitten kuvet alarak bir arkadaşımın eserini tetkik edeceğim.

YAŞAR NABİ BEY

Kahramanlar, Meş'aleci gencin, müstakil bır kitap halinde çıkan ilk eseri oldu. Az çok bir iddia ile ortaya atılan bu gençlerin eserleri, müşterek veya ayrı, ne gibi meziyetleri haizdir? Bunlardan birinin kitabı işte önümüzde:

Yüz sayfalık kıtap, şair tarafından dört kısma ayrılmış: *Ben* ve *Sen* isimli kısımlar şahsî ve aşkî şiirleri ihtiva ediyor; kitabın en mühim kısmını teşkil eden *Onlar* ve *Vesaire* baştan aşağı içtimaî şiirlerle dolu.

Eserde, yalnız bir sahada ve bir şekilde şiir söylemek temayülü görülmüyor. Onlar zaten bir akîde etrafında mektep teşkil etmek için birleşmemişlerdi. İçlerinde, birbirine tamâmiyle zıt sahalarda şiir söyliyenler olduğu gibi, birisinin kitabında da muhtelif şiirler var. Bana kalırsa, Yaşarın içtimaî şiirleri şahsî şiirlerinden daha kuvetli değildir; ancak, kendinden evelki şairlerden ayrılan en bariz cephesi, şahsî arzularını içinde boğarak, içtimaî şiirleri daha fazla ve daha geniş bir şekilde söylemek temayülüdür:

Kalbine bir taş gibi bastır
kendi yasını;
Sakla hülyalarını kafanın
çenberinde.

İçindeki sevinci fırlatarak
bir yana
Haykır, şairim, haykır
ellerin kederini.

Bununla beraber, her zaman bu sözü dinlememiş ve ne iyi yapmış:

Derdini gizliyenin ömrü
uzarsa eğer
Ölüme koşacağım dökmek
için derdimi.

O ellerden birisi de kendisi değil midir? ve cemiyetin binlerce ferdi onunla beraber ayni kederi duymuyor mu? Şair, ki ıstırabı en derin ve canlı hissedendir, kendi dertlerini niçin haykırmasın? Haykır, şairim, haykır kendi kederini de! Bence bu haykırışlar senin en güzel şiirlerindir. Duyup ta tahlil edemediğimiz simsiyah ıstırapları, göz kapaklarımızın içine birer tablo gibi resmet:

Üstümde halka halka oyarak boşlukları
Ölümümü bekliyen kargalar uçuşmakta.

Yalnız şahsî ve yalnız ictimaî olmadığı gibi, Yaşar Nabi, ne yalnız sakin, ne yalnız coşkun, ne de yalnız kederli bir şairdir. Onda azar azar hepsinden var. Sema, Saat, Lekeler, Uzaktan gibi birbirine hiç müsavi olmıyan sesler, hislerinin bu muhtelif tecelliyatını gösteriyor. Bazan:

Farkı yok hiddetimin sana bir yalvarıştan

diyecek kadar samimî ve itaatli, bazan:

Elinle ateşledin bir gönül dünyasını
Bu yangından ne bana, ne sana kurtuluş var.

diyecek kadar gür seslidir.

Hece vezninde şimdiye kadar tecrübesi yapılmayan çetin soneleri, Faruk Nafizin nazımdaki kudretine yakın bir maharetle istimal eden Yaşar Nabi, lisanda, ifade ve görüş tarzında kendinden evelki nesilden daha zengin gibi görünüyor:

Başımda fırıl fırıl dönüyor bin makara,
Makineler bir devin kafasız gövdesidir,
Lânetimin kumaşı dokunuyor kap kara;
Bu diş gıcırtıları tezgâhların sesidir.

Onların şarkılarını her kari' gibi ben de daha büyük bir alâka ile okudum. Kaç senedir hayatın şiri, cemiyetin şiiri, halkın şiiri diye barbar bağırıyorlardı. Eskiden beri dinlediğimiz kalp şiirleri yanında onların sesleri ne büyük bir asaletle duyulacaktı. Her şeyin son haddine kadar hayata uyduğu şu zamanda şiirin hayatla alâkası olmazsa kendisinin de hayatı olmaz. Bu gün, görüyoruz ki ilhamlarını hayattan almıyan ferdî ve cılız bir sesle ağlayanların feryadı dinlenmiyor. Cemiyet hodbindir: içinde kendini bulmadığı eseri sevmez ve yaşatmaz. O halde dünyanın budalaları biz miyiz ki, san'at ve şiir namına, hayatla hiç alâkası olmayan, hayatımıza bir zerre hayat katmıyan şeylerle uğraşacağız? Haydi atılalım halkın içine ve onu terennüm edelim.

Yaşar Nabi de, şüphesiz, bu hakîkate aşinadır ki yazılarının en çoğunu onlara haşretmiş. Fakat biz, *onların şarkılarında* bizzat hayatı, bizzat onları ararken maalesef yine şairi gördük. Arabacı, bekçi, serseri kendi hayatlarını şair gibi görüyorlar. Sanki bunlar birer birer gelip, eski arzuhalcilere istida ısmarlar gibi, şaire şarkı ısmarlamışlar. O da dinlemiş, fakat istediklerini, onların lisanı ve onların duyuşu olmıyan kendi vesaitiyle vücuda getirmiş; şarkıyı serserinin ağzından yine şair söylüyor. Madem ki onları şair gözüyle görecek ve şair kalbiyle duyacaktı, şarkılarını da kendi ağzından söylese, bence, daha samimî ve daha güzel olurdu. Çünkü serserinin istırabı uzaktan daha derin görünür. O, içinden belki de bahtiyardır. Böyle kendi ıstıraplarını tahlil ederek haykıramaz. Bunu yapan yalnız şairlerdir. Fransız şairi Richepin de «La chanson des gueux» (derbederlerin şarkısı) isimli meşhur eserinde, şarkıyı onlara söyletmiştir ama, onun serserileri tamâmiyle kendi lisanları ve kendi görüşleriyle konuşurlar. Siz onları okurken, şairle değil, yakından tanıdığınız serserilerle, dilencilerle karşılaşırsınız. İhtimal ki onlar gibi duymak ve onlar gibi konuşabilmek için, onların içinden çıkmış olmak, yahut onların içine girmek lâzımdır. Bunu yapamıyan şair, kendi gözüyle gördüğü serseriyi yine kendi lisaniyle anlatmalı ve serseri karşısında bir şair kalbinin duyduklarını bize nakletmeliydi. Nitekim *onların şarkılarını* takip eden şiirlerde böyle yapmış ve derhal kuvetini artırmıştır. Bu arada *İlâhların Doğuşu, İlâhların Günahı, İlâhların Ölümü* gibi Beşeriyetin mistik benliğindeki bütün safahatı derin bir şiirle anlatan üç manzume cidden şayanı dikkattir. Şekil hususunda yeni olmaktan ziyade klasik olmakla beraber, umumiyetle kusursuz ve hakîkî bir emek eseri olan kitabını candan alkışlayalım.

AYIN HATIRALARI

Genişlettirilmekte olan Taksim meydanı.

İstanbulda açılan kadın berberler mektebi hocaları.

Her kes Millet mekteplerinde okumağa koşuyor!

Hayim Naum efendi Daülkelp hastanesinde Doktor mektebi talebelerine kuduz hakkında bir konferans vermiştir.

İstanbulda staj görmekte olan Bulgar dişci talebeleri.

Milli günlerimizi tespit eden komisyon bir içtima esnasında.

Amerikanın Hakîkî İş Kadınları

Terceme eden : MEFHARET NAZMİ

Müttehidei Amerikanın "Teksas" vilâyeti ahalisinden Mis Bessi Frimen henüz on yedi yaşındadır. Fakat sekiz senedenberi tam mânasiyle bir iş kadınıdır... Bu zeki ve müteşebbis kızın işe başladığı zaman bütün sermayesi iki küçük domuz yavrusundan ibaretti. Bu gün 25,000 dolar kıymetinde emlâk sahibi ve muhteşem, yeni otellerden birinin müstakbel müdiresi olduktan mâdâ Teksas vilâyeti dahilinde mükemmel bir satış mêmuru ve komisyoncu olarak şöhret bulmuştur.

Bu vaziyetini Bessi gayet tabiî telekkî ederek iş hayatını şöylece iyzah ediyor:

— Ben dokuz yaşında iken babam öldü. Annem ve mini mini bir kardeşimle üçümüz yap yalnız kaldık... İçimizden birimizin çalışması, para kazanıp aileyi gecindirmesi lüzumu muhakkakti... İşte ben çalıştım!..."

Bessi Frimen

Küçük kızın işe atılması da sonraki muvaffakiyetleri gibi tamamen kendine hâs bir tarzda cereyan etmiştir.

Ailenin mevcut hazır parasının yarısiyle alınan iki küçük domuz yavrusu epice üredikten sonra bir gün dokuz yaşındaki sahibesi bunları yirmi beş dolara satmıştı. Küçük Bessi için bu baş döndürecak kadar mühim bir servetti... Şimdi bu parayı en kârlı bir şekilde nasıl kullanacağını, ne gibi bir işe girişeceğini düşüne düşüne bir çok endişeli saatler geçirmişti... Nihayet bir gün evlerine büyük çorap fabrikalarından birinin seyyar komisyoncusu gelmişti... Bessi tam bir iş adamı zihniyetiyle komisyoncuya bir çok sualler sordu. Bu meslekte ne dereceye kadar muvaffak olmak imkânı olduğunu, ne kadar satış yapabileceğini,... ne kadar kâr getirebileceğini ayrı ayrı sorarak pek değerli mâlûmat edindi. Ve hemen o dakikada seyyar çorap komisyoncusu olmağa karar verdi. Kapı kapı gezerek çorap satmağa başladı.

Çok geçmeden Bessi gayet iyi bir satış mêmuru olarak namına çalıştığı faprikanın umumî müfettişinin kulağına kadar giden, ve nazarıdikkatını celpeden büyük bir şöhret kazanmıştı. Bundan dolayı kendisine bütün seyyar satış memurlarından daha geniş bir saha ve satış üzerinden de fazla komisiyon verilmeğe başlandı.

Çok şayanıdikkat ve takdirdir ki, işinin son derece yorucu olmasına rağmen Bessi derslerini kat'iyen ihmâl etmezdi... Henüz on yaşında iken ilk mektebi muvaffakiyetle ikmâl ederek, liseye hazırlanmıştı...

Tam bu esnada yevmî gazetelerden biri bir müsabaka açmış, kendisine en çok abone têmin edene 200 dolar vâdetmişti... Bessi bu musabakaya da dahil olarak kazandı... ve 200 doları aldı. Bu para ile hemen elden düşme bir otomobil edinip henüz onbir yaşında olduğu halde otomobille koskoca Riya Grand vadisini baştan başa dolaşarak o kadar çok çorap sattı ki... o senenin sonunda vilayetin bütün çorap fabrikaları tarafından en fazla satış yapana tahsis edilen mükâfatı kazandı...

Bessi onbeş yaşında iken, o zamanlar yeni yeni inkişafa başlayan "Harlingın" havâlisinde iki arsa satın almıştı. Bir sene sonra buraları rağbet bulunca 5000 dolar kârla sattı... Sonra yine bu civarda 30 odalı bir otel kiralayarak içini gayet zarif ve san'atkârane bir tarzda döşetti. Bessi bir taraftan emlâk, arazî üzerinde alış veriş yapar... diğer taraftan da düzünelerle çorap satarken annesi de sevgili kızının i'tina ve ihtimamla döşettiği oteli gayet büyük bir meharet ve kabiliyetle idareye muvaffak olarak pek çok müşteri edinmişti...

Sekiz ay sonra oteli eşyasiyle beraber 7000 dolara başkasına devrettikleri zaman 5000 dolar kâr bırakmıştı....

Artık Bessi inşaata başlayordu... Çorap satışından kazandığı ilk para ile alınmış olan "Donna" şehrindeki küçücük köşk yıkılmış, yerine iki tane apartman temeli atılmıştı... Bunların yanında Frimenlerin ikametlerine mahsus beyaz mermerden çok zarif, çok sevimli bir bina yükseliyordu. "Harlingın" şehrinde de yeni muazzam bir otel ile bir apartman inşâ ediliyordu... Bessi bir yandan bu inşaata nezaret ederken, bir yandan da yeni otelini bizzat idare ediyor... bunlardan mâda, iki arada boş durmamak ve biraz fazla para kazanmak için mobilya satışı yapıyor!...

Bu müstesna bir vak'a!.. hârikavî bir sergüzeşt.... Fakat bu müselsel muvaffakiyet hâdisesinin en şayanı hayret, en müstesna ciheti nedir bilir misiniz?..

Yaşının çok fevkînde iş kabiliyetine, mes'uliyetine mâlik olan bu genç iş kadını, bütün meşguliyeti arasında onyedi yaşında bir genç kızın pek tabiî hakkı olan bedenî faaliyetler, sıhhî, pürneş'e oyunlar, jimnastikler için de vakit bulabiliyor!.. Bessi mükemmel golf, tenis oynar.. Yüzer.. balık tutar.. koşar.. oynar.. güzel piyano çalar ve son zamanlarda şehirlerinin küçük tiyatrosunda amatör aktris sıfatiyle rol bile almıştır... Velhasıl Bessi Frimenin hayatında bir tek boş.. ziyan edilmiş dakika yoktur...

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez misiniz?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün **Doktorlar** tastik ederler.

Modernist bir Yatak Odası

«Bir döşeme heyeti san'atkârları tarafından tertip edilmiştir»

İyi bir resimde olduğu gibi, iyi bir resim tesiri yapacak olan bir odanın ifade etmek istediği bir maksadı olmalıdır. Tâ iptidaî zamanlardan, gayenin yalnız ıklime karşı tahaffuz olduğu devirlerdeki kulübelerden tutunuz da şimdiki mükemmel evler, eşya ve kumaşlar devrine kadar hakîkaten güzel olanlar ancak bir mâna ifade edenlerdir.

Modernist üslubun ifade etmek istediği mânayı renk, basit şekil, mütevazin en ve boy, natüralist olmayıp hendesî olan örneklerdir. Alelitlak modernist tarzı dediğimiz zaman akla ilk gelen şeyler kutuyu andıran çirkin eşyalar, köşeli köşeli kaba ve acayip örneklerle kasavetli renklerdir. Fakat bu ancak mübalagakâr modernistliktir. Aşağıda târif edeceğimiz yatak odası bir döşeme sanatkârları heyeti tarafından tertip edilmiştir. Oda öyle tanzim edilmiştir ki modernistliğin çirkinliklerinden kurtulmuştur. Döşeme ve kumaşlarında o üslubun öz güzellikleri ifade edilmiştir; öyle ki bir gün gelip modası geçtiği zaman göze batmaz.

Renkler

Odanın duvarları gayet açık sarıdır. Kapı ve pencere çerçeveleri biribiriyle hoş bir tarzda imtizaç eden iki renk açık portakal rengimsi sarıdır. Bu çerçi-

Hem yemek... Hem ilaç!

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. *Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklariyle zayıflığa karşı en kuvetli* **ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır.** Salatada, mayonezde, yemeklerde, hatta pilavlarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalınız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musadaktır. Kiloluk şişesi 100, yarım kiloluk 60 Kuruştur. Büyük tenekelerde okkası 125 Kuruşa satılır.

velerin sathı dümdüzdür; en iç taraflarında bir az çıkıntılı ve portakal rengimsi sarının en koyusiyle boyanmış bir zıh vardır; öyle ki en iç tarafta en koyu renk, sonra gittikçe açılan çerçive ve en nihayet en açık olan duvar geliyor.

Yerde kahverengi boyalı ve cilâlı tahta veya, ceviz rengi düz muşamma üzerine ufak halıların oluşu yatak odası için çok elverişlidir. Resimde görüldüğü veçhile mobilyanın üzerinde hiç bir oyma, resim, nakış veya başka süs yoktur. Tezyinat tahtanın tabiî nakşını muhtelif tarzlarda koymak suretiyle yapılmıştır. Uzun dış perdeler açık mavi saten, iç perdeler sarı üzerine kavuniçi, döşeme de kahverengimsi mahun rengidir.

Odanın eb'adı her evde bulunabilecek, yâni 3,70×4,60 metredir. Odaya kalabalık hali vermemek için eşyanın eb'at nisbeti küçük tutulmuştur.

Asrî tarz oda döşemekte çok ayna kullaniyorlar. Küçük çekmecelerin ve büyük tuvaletin üzerindeki yeni biçim ayvalardan başka, bu odayı döşeyenler gayet yeni, güzel ve kullanışlı bir ayna tarzı bulmuşlar. Eski zamanın duvarda asılı beyzi aynası ve dolap kapısına yerleşmiş endam aynası yerine duvara, iki küçük çekmecenin arasına yerden tavana doğru kapı boyunca uzanan kocaman mustatil bir ayna yaptırılmış; öyle ki insan kendini rahatça tepeden tırnağa kadar gözden geçirebiliyor.

Saten yatak örtülerinde iç perdelerdeki kavun içi rengine tekrar tesadüf ediliyor. Her tarafı şişman şişman, üstü parlak yeşil, kavun içi ve kahve renkli kreton kaplı bir koltuk odanın hey'eti umumiyesiyle hoş bir tezat teşkil ediyor.

Odanın üslubunu her şeyde muhafaza etmek için levanta şişelerinde hatta lambalarda bile bir dürüstlük var. Alayiş ve şatafattan eser yok, fakat güzel renk ve güzel eb'at nisbeti her eşyada muhafaza edilmiş.

İtalyanın meşhur Sanderson ıtriyat fabrikası

Hasan Kolonyası

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmiyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabiî limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhî ve asabî hastalıklarda kullanılılır. Tesiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöhreti vardır. Fiyatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilat yapılmıştır. İstifade ediniz.

Çok mühim bir keşif

Gübre Fenninin meydana çıktığı günden bugüne kadar ziraatin âtisi için bu kadar mühim bir keşif yapılmamıştır.

Artık mahsül toprağa değil suya ekilecek ve gübre yerine de Haplar kullanılacak!.

Nebatata Mahsus Kimyevî Haplar

Vasıtasile Harikulâde Mahsul Yetiştiriliyor!

Ziraatın istikbali için çok mühim şeyler vâdeden yeni bir keşif ilân edildi. Bu keşif, taammüm edip her tarafta tatpik edildiği zaman, toprak cinsi, mevsimi, iklim gibi, bu güne kadar ziraî mahsulların cins ve şeklini tâyin eden engellerin tahakkümünden çiftçi ve yemiş bahçivanlarını tamamiyle kurtaracak. Bu keşif kalifornya darülfünunu nebatat fizyolojisi kısmında icra edilen binlerce tecrübelerin neticesidir: ufak bir tabaka su içinde yetiştirilen nebatata kimyevî bir «hap» vererek bir çöldeki kadar sıcak, yabis, kurak toprak şeraiti altında mükemmel hububat ve sebze yetiştirmek mümkün olmuştur.

Buğday, arpa, pirinç ve pamuk mahsulü yüzde 25 den yüzde 50 ye kadar tezyit edilmiştir. Körpeliklerini muhafaza etmek şartiyle, pancar, havuç, şalgam gibi sebzelerin kemale ermesi 20, 30 gün ilerletilmiş, hacimleri yüzde 60 nisbetinde büyütülmüştür.

Yeni usülle yetiştirilen domates âdi usüllerle yetiştirilen domateslerle kıyas edilince mahsulün yüzde 40 arttığı ve tanelerin daha büyük ve daha sulu olduğu görülmüştür.

Kış ortasında, vasatî ev harareti içinde büyütülen güller 65 ilâ 80 gün zarfında kemale eriyor, 10, 12 buçuk sm. oluyor. Uzun saplı, bol çiçekli bezelye çiçeği fidanlarını 60, 70 günde, bazen de daha kısa bir müddet zarfında tohumdan yetiştirmek kabil oluyor.

Dr. Gerickenin nezareti altında beş senedenberi icra edilen beşbinden fazla tecrübe bu keşfi artık kat'î surette tespit etmiştir. Dr. Gericke diyor ki: «Gübreler fenninin meydana çıktığından bu güne kadar ziraatin âtisi için bu kadar mühim bir keşif yapılmamıştır.» Bir çok ziraat mütehassıs ve muallimleri Dr. Gerickenin bu fikrine tamamiyle iştirâk ediyorlar.

Nebatatın neşvünümasını bu kadar tâcil ve teshil eden bu yeni usul gayet basit bir esasa istinat ediyor: Alelumum her nebatın gıdasını teşkil eden yedi unsuru muhtelif nebatat gruplarının ihtiyacına göre muhtelif terkiplerde hazırlayarak tatbik etmek. Bu terkipler kapsüller içinde ihzar ediliyor ve nebatın yatağını teşkil eden su veya toprağın içinde hallediliyor.

Alçı gibi bir madde ile küçük bir tüp dahilinde birbirine raptedilen bu terkipler şu maddelerden mürekkeptir: Azot, fosfor, mağnezyüm, çelik, potas, kükürt ve kalsyüm. Muhtelif nebatat fasilelerinin her biri bu yedi unsurun hepsinin veya bir kaçının başka miktarlarda terkibi ile neşvünüma buluyor.

Fakat, uzun ve müşkil tecrübelerle nebatat fasilelerini gıda ihtiyaçlarına istinaden birkaç büyük grupa, ve binaenaleyh bu kimyevî terkiplerin adedini de bir düzineye indirmek kabil olmuştur.

Keşif bu kadar ilerledikten sonra, ilk defa olarak ticaret için büyük mikyasta çiçek yetiştirmeğe tatbik edilmiştir. Dr. Gerickenin nezareti altında çiçekciler Kânunuevvel ve Kânunusani aylarında büyük mikyasta gül, hercaî menekşe, bezelye çiçeği, yıldız çiçeği ve saire yetiştirmişlerdir. Böyle kış ortası elde edilen çiçeklerin masrafı daha sıcak mevsimlerde yetiştirilen çiçeklerin masrafından hiç de fazla olmamıştır.

«Nebat hapı» toprakta da gayet iyi neticeler veriyor. Fakat asıl su içinde halledildiği zaman en çok müessir oluyor. Toprakta yapılan tecrübelerde kuşkonmaz saplarının boyu iki misli uzatılmış, aynı zamanda körpeliklerinden ve saplarının adedinden zerre kadar ziyan edilmemiştir. Patates yapraklarının boyu hiç büyütülmeden köklerinin hacmi yüzde elli nisbetinde tezyit edilmiş ve fidan başına yine aynı adet patates elde edilmiştir.

Fakat nebatlar toprak içinde değil, su içinde yetiştiririlse kemale ermek müddeti iki misli kısaltılıyor, her sebzenin hacmi daha fazla büyültülüyor. Bu, bir çok tecrübelerle tekrar tekrar ispat edilmiştir.

Aynı zamanda, su içinde yetiştirildiği zaman muayyen bir saha dahilinde bir nebattan daha büyük bir mahsül elde edilmiştir. Meselâ, pamuk fidanları 90 günde mükemmel kozalar vermiştir. Su içinde «haplar» la yetiştirilen buğday mahsulü, piyasada mevcut gübrelerine en iyisi ile yetişen buğday mahsulüne nisbetle iki misli; toprak içinde halledilmiş «haplar»la elde edilen mahsüle nisbetle de yarım misli daha zengin olmuştur.

Bu neticeleri elde ettikten sonra, Dr. Gericke ve asistanları, darülfünunun yardımıyla, ticaret için büyük mikyasta yetiştirilecek sebze ve hububat mahsüllerinin masrafını tespit etmek için cesim havuzlar inşa edip su içinde nebatat yetiştirmeğe başlamışlar. Tecrübelerinden şu neticeleri elde etmişler: Büyük mikyasta ticaret maksadiyle hububat ve sebze yetiştirmek için çimentodan sığ bir havuz kullanıp havuzun üstüne ya katranlı kâğıt, veya kalın galvaniz tel örgü üstüne keten germek lâzımdır. Fide boyunda küçük fidanlar yan yana açılmış deliklere vazzediliyor, kökleri de, içinde bir miktar «nebat hapı» halledilmiş bir tabaka su ile örtülüyor. Evlerde kullanmak için hususî küçük kaplar da hazırlanmıştır.

Masraf meselesine gelince, Dr. Gerickenin hesabına nazaren, dört dönüm boyunda düz bir tarlaya, 15, 20 sm. derinliğinde çimento bir havuzu kısım kısım inşa edip tefriş etmek için (Amerikada) azamî 355 dolar, yani bizim para ile 700 küsur lira lâzım olacaktır, ki bu miktar, ayni sahayı şimdiye kadar âdet olan usüllerle sebze zer'iyatına müsait bir şekle sokmak için her sene lâzım olan masrafın aşağı yukarı üç mislidir.

Fakat bu çimento havuzlar bir defa tefriş edildi mi, elli sene artık ne sürmek, ne çapalamak, ne irva, ıska, ne seyreltmek ve ot yolmak masrafı olacaktır. Her sene yegâne yapılacak şey havuzları su ile doldurmak ve muvafık miktarta kimyevî terkibi bu suyun içinde halletmekten ibarettir. Neşvünümanın sür'ati ve fidanların toprakla alakadar olmaması böceklerin tahribatını az çok mennediyor.

Binaenaleyh, bu tecrübelere istinaden yapılan ince ve müdekîkane hesaplar göstermiştir ki bir çiftçi elde edeceği fazla mahsülden dolayı çimento havuzların tefriş masrafını iki üç mevsimde kolayca çıkarabilir. Büyük sahaların gübrelenmesi için kimyevî «hapların» fiatı piyasada mevcut olan en iyi gübrelerin fiatının ancak yarısıdır.

İklim, rutubetin mevcudiyet veya fikdanı, toprağın kuraklığı veya zenginliği —bu güne kadar en mühim ziraî amillerden olan bu şeraitin hiç biri— Dr. Gerickenin keşfi vasıtasiyle elde edilen neticelere kat'iyen tesir etmiyor. Meselâ, Dr. Gericke, kontrol altında bulundurduğu bir sahada Amerikanın garbindaki Arizona çöllerinde hâkim olan sıcaklık, kuraklık şeraitini aynen ihdas edebilmiştir. Bu minyatür çöllerde havuzlar inşa etmiş, içlerine turp, şalgam, pancar, marul, ıspanak, domates, patlıcan ve saire ekmiş ve mükemmel mahsul elde etmiştir.

Dört dönünum bir tarla 5000 domates fidanı verirse gayet zengin bir toprak ve gayet iyi bir mahsul addedildiği halde, dört dönüm çimento havuz içinde 20000 fidan yetiştirmek kabil olmuştur.

İstikbale bakarak Dr. Gericke çöllerde her vâhanın etrafında sığ çimento havuzları içinde büyük kitleleri besliyecek miktarda sebze ve hububat yetiştiğini görüyor. Onun fikrince, kalabalık şehir merkezlerinin iaşesi için havuz usulü zer'iyat bugünkü sapanla zer'iyat usulünü tamamiyle yok edecek. Bu usulle, meselâ, binaların üstündeki teraçalar bile ekip biçmeğe elverişli olacak. Şehir dahilinde küçücük bir arsası olan bir kimse arazisinin bir kısmını kullanarak ailesinin iaşesine mühim bir surrette yardım edebilecek.

Sıhhat ve Güzellik

Hazım Cihazı ve Cildimiz

Güzel ve düzgün bir cilde malik olmak istiyenler ne yapmalıdırlar?

Geçen ay bu sahifede bozuk ciltlerin sebeplerinden bahsederken başlıca sebep olarak hazımsızlığı ve temizliğe lâyıkıyle riayet etmemeği göstermiş, cildin temizlenmesi için ne gibi ihtimamlara müracaat etmek lâzım olduğunu tafsilâtiyle anlatmıştık.

Hazımsızlığın de tedavisi için bir doktora müracaat etmek lâzım geldiğini söylemiştik. Bu doğrudur. Ciltleri bozuk olan kimseler evvelâ kendilerini iyi bir doktora iyice muayene ettirip bünyevi bir hastalıkları olup olmadığını öğrenmelidirler. Fakat, çok defalar, hazımsızlığın sebebi mühim bünyevî bir kusurdan değil, yanlış ve muzir itiyatlardan ileri geliyor. İşte bunların ne olduğunu öğrenmek, bunlara mani' olmak için tedbirler tatpik etmek, fena itiyatların neticesi olarak zuhur eden kusurları düzeltmeğe yarar ekzersizler yapmak, çok defa, hiç bir ilâç kullanmağa meydan kalmadan hazımsızlığın önünü alır.

Umumiyetle hazımsızlık iki kısma ayrılabilir: Birincisi miyde hazımsızlığı, ikincisi bağırsak hazımsızlığıdır.

Miydenin hazımsızlığı ekseriyetle lüzumundan fazla yemek yemekten, gıdayı iyi intihap edememekten, iyi çiğnememekten, manevî üzüntülerden, ve yorgun iken yemek yemekten ileri gelir.

Bağırsak hazımsızlığının bundan farklı olan noktası şu ki bağırsaklar iyi işlemediği zaman gazlar toplanır ve bağırsakları şişirerek az çok sancıya sebep olur. Aynı zamanda her iki şeklindede, hazımsızlık cümlei asabiyeye de tesir ederek vücudun hayatiyetini azaltır.

Hazımsızlığe sebep olan unsurların en mühimlerinden biri, ve maalesef en az idare edebildiğimiz sebep, manevî halettir. İnsan neş'eli ve istekli yediği yemekleri kolayca hazmeder, halbuki aynı yemekleri sıkıntılı veya abus zamanlarda yerse hazmedemez. Bunu göz önünde tutarak herkes neş'eli, nikbin bir halet itiyadı edinmeğe elinden geldiği kadar çalışmalı. Bilhassa vücudun dispepsiye (kronik hazımsızlıga) istîdadı varsa bunu her yemek yediği zaman düşünerek üzülüp hazmedememek ihtimalini fazlalaştırmamalı.

Büyük bir ekseriyetle de bağırsak ve miyde rahatsızlıklarına ve binaenaleyh cilt bozukluğuna sebep olan şey inkibazdır. Sivilcesiz, parlak, düzgün bir cilde malik olmak isteyenler evelâ vücutlarının lüzumsuz mevadı muntazamen deffetmesini têmin etmeleri, bunların bağırsaklarda toplanarak tefessüh edip kanı zehirlemesine mâni olmaları lâzımdır.

Buna mâni olmak için de en fena çare devamlı bir surette ilâçlara müracaat etmektir. İnkibazın sebeplerini öğrenip ortadan kaldırmadıkça ilâcın tesiri muvakkat olmağa mahkûmdur ve bağırsakları atalete alıştırdığı için faydalı olmak şöyle dursun, bilhassa zararlıdır.

İnkibazın sebepleri şunlar olabilir: Tenbellik, kâfi derecede hareket etmemek, muvafık gıda intihap edememek, asabiyet ve yukarda söylediğimiz gibi vücudu ilâçlara alıştırmak.

Bu sebepleri tetkik ederek herkes kendi hususunda ne gibi amillerin sebep olduğunu bulup bunları izale etmeğe çalışmalı.

Âtıl bağırsakları canlandırmak için evelâ (diaphragme) hicabı hacizden nefes almayı itiyat edinmeli. Geniş bir nefes alarak diaphragmı kabil olduğu kadar çeker, sonra da hızla nefes geri verilirken aşağı doğru itilirse kan kuvetle faaliyete başlar ve bilnetice bağırsak ve miyde harakete gelir. Her gün sabah ve akşam beş dakîka böyle geniş nefes alma ekzersizleri hazım cihazını canlandırmağa epeyi hizmet eder.

Bundan başka, karındaki uzuvların serbesçe hare-

Şimdi tam zamanıdır, hayatınızı severseniz

Hasan Balık Yağı İçiniz!

Norveçyanın halis **Morine** balığının baş mahsulü daima taze olarak yalınız **Hasan ecza deposu**nda bulunur. Bir kiloluk şişesi 100 Kuruştur. Büyük şişeleri de vardır. Toptancılara büyük tenzilat yapılır.

ket edebilmeleri için vücudun dik durması lâzımdır. Bel kemiği çarpık durursa hem uzuvlar gayritabiî bir surette birbirinin üstüne biner ve atıl kalmağa mecbur olur, hem de hazım cihazını idare eden âsap kâfi derecede kuvvetlenemez ve hazım ameliyesi güçleşir.

Miyde ve bağırsak adele âsabını kuvvetlendirmek için hergün kalkmazdan evel şu ekzersizi yapın:

1— Arka üstü yatıp kollarınızı yanınıza uzatın. Geniş bir nefes alın, aynı zamanda da karın adelâtını kabil olduğu kadar dışarı çıkarın. Nefesinizi geri verirken karın adelatını kabil olduğu kadar içeri çekin. Bunu onbeş yirmi defa tekrar edin. Sonra avuçlarınızı karnınızın üstüne koyun ve adeleleri içeri itin. Şimdi sırf karın adelelerinin kuvetile, teneffüs ederek değil, ellerinizi yukarıya itmeğe çalışın. Bu hareket istenirse ayakta istenirse yatarken yapılabilir ve karındaki uzuvlara masaj yapmağa yarar.

2— Ellerinizi belinize koyup topuklar yanyana, başınız dik, ayakta durun. Vücudunuzun alt kısmını mümkün olduğu kadar hareketsiz tutarak gövdenizi, sanki mihver üstünde dönüyormuş gibi gittiği kadar arkaya, yana, öne kıvırarak döndürün. Bunu on defa tekrar edin.

3— Karaciğer ve bağırsaklarda kanın kuvetle cereyan etmesini têmin için şu ekzersizi yapın: Sol tarafınızın üstüne uzanın. Ayaklarınızı üst üste tutarak bacaklarınızı gittiği kadar uzatın. Şimdi seri' bir hareketle vücudunuzu belden kıvırarak gövdenizi kaldırın. Vücudunuzun ağırlığını sol bacağın yanı, sol kalça, sol elin avucu ve sağ elin parmakları taşımalı. Şimdi boynumuzu gererek başınızı gittiği kadar yukarıya doğru çekin, öyle ki bütün amudufikarî mümkün olduğu kadar gerilsin. Sonra, yine yan üstüne uzanın. Bu hareketi sol ve sağ taraflar üstüne beşer defa tekrar edin.

Bağırsakların adelî ataletini böyle ekzersizlerle yendikten başka gıda intihabı ile de dahilen az çok intizam têmin etmek kabildir. Her şahsın bünyesinin o kadar farklı ihtiyaçları vardır ki gıda hususunda kat'î kaideler vermek caiz ve kabil değildir. Fakat umumiyet itibariyle inkibaza mâni olmak için bazi tagaddi kaideleri vardır ki bunlara tebaiyet etmek şarttır. Evelâ, çok su içmeli, bol yemiş ve bol zerzevat ve kepeği çıkmamış hububat ve böyle hububattan yapılmış ekmekler yemeli. Doyduktan sonra yemek yememeli, hatta midyenin tamâmen dolmasını beklemeden durmalı. Yemeklerden bir saat evel içine bir kaç damla limon damlatılmış bir bardak sıcak su içmek karaciğeri ve bağırsakları tahrik ettiği için faydalı olur.

Bazi inkibaz vak'alarında çok faydası görülen bir tedbir de şudur: Sabahleyin aç karnına ılık tuzlu su içmek. İki bardak su içinde bir çaykaşığı tuz eritilirse, bu mahlûl vücudun terkibindeki mahlulların kuvetine az çok yakın olduğu için hemen vücut tarafından massedilmez, bağırsaklarda kalarak yemeklerin hazmedilmesine ve lüzumsuz kısımların kolaylıkla deffedilmesine hizmet eder.

Güzel ve düzgün bir cilde, sağlam ve faal bir bünyeye malik olmak isteyen kimseler hem geçen ay tavsiye ettiğimiz temizlik usüllerine riayet eder, hemde bu ay târif ettiğimiz tedbir ve ekzersizleri tâkip ederek hazım cihazlarını tanzim ederlerse kısa bir müddet zarfında ciltlerine yeni bir revnak geldiğini görürler.

Sıhhat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos Diş Macunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her türlü hastalıklara mani' olur. **Dantos** diş mâcunu yalnız memleketimizde değil, Avropada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. **Hasan ecza deposu**nda yirmi Kuruşa satılır.

Aile Çiçekciliği

Çiçeklerle Soframızı nasıl süsleyelim?

Yazan: CEVAT RÜŞTÜ

Bir büyük şairin dediği gibi kadınlar hayatın çiçeklenmesi ise çiçekler de nebatın kadınlaşmasıdır. Renk, koku, güzellik hep onlardadır. Fakat çiçeklerin her birinin ayrı güzellikleri olmakla beraber onlardan gelişi güzel bir demet yapmak, yâni o güzelliklerin hepsini bir araya toplayıvermek zanedildiği kadar kolay değildir.

Bir çiçek demeti yüksek, selim bir zevkni mahsulü değilse hiç bir şey ifade etmez. Hatta Avropada (montage des fleures) ayrıca ehemiyetli bir san'at halini almıştır.

Çiçekleri usulü dairesinde yetiştirmek nasıl bugün ilme, fenne dayanan bir san'at ise çiçek demetciliği de az çok amelî, bedîî bir

bilgiye, daha doğrusu yüksek bir zevki selime vabestedir.

Aile çiçekciliği çiçekleri yalnız bahçede yetişdirmek demek değildir; salon, oda, daha doğrusu apartman tezyinatında çiçeklerden istifadenin de yolunu bilmek demektir.

Bir evhanımı, bir aile başı, bahçesinin limonluğundan kopardığı yahut çiçekçiden satın aldığı çiçekler, yapraklarla pek bedii bir şekilde bir sofrayı süsliyebilir. Meselâ şekillerden birinde gördüğümüz sofra salon kuşkonması (asparagus) dediğimiz kıl gibi ince yapraklı nebatlarla vucuda getirilmiştir. Renklerin birbirleriyle imtizacını bilmiyen ve nereye hangi çiçeğin konulacağını takdir edemiyen bir kimse-

nin çiçek süsleme hususunda muvaffak olamıyacağına şüphe yoktur.

Diğer bir şekilde görünen sofranın ortasına kıristal bir ayna ve bu aynanın ortasına da inceuzun bir çiçek vazosu konulmuştur ki bu çiçekliğin içine beş on yasemin yahut ona benzer zerrin, fulya gibi bir kaç çiçekle kuşkonmaz dallarından bir demet yapılmıştır.

demetler konulduğu gibi sofranın her iki cihetine de merkezdeki demete benziyen fakat nisbeten daha küçük demetli çiçeklikler vazedilmiştir. Bu şekilde süslenen bir sofra bir taraftan aynanın parlaklığı diğer taraftan yeşil yaprakların ve çiçeklerin göz leri, gönülleri alan görünüşiyle dâvetlileri pek ziyade memnun edece-

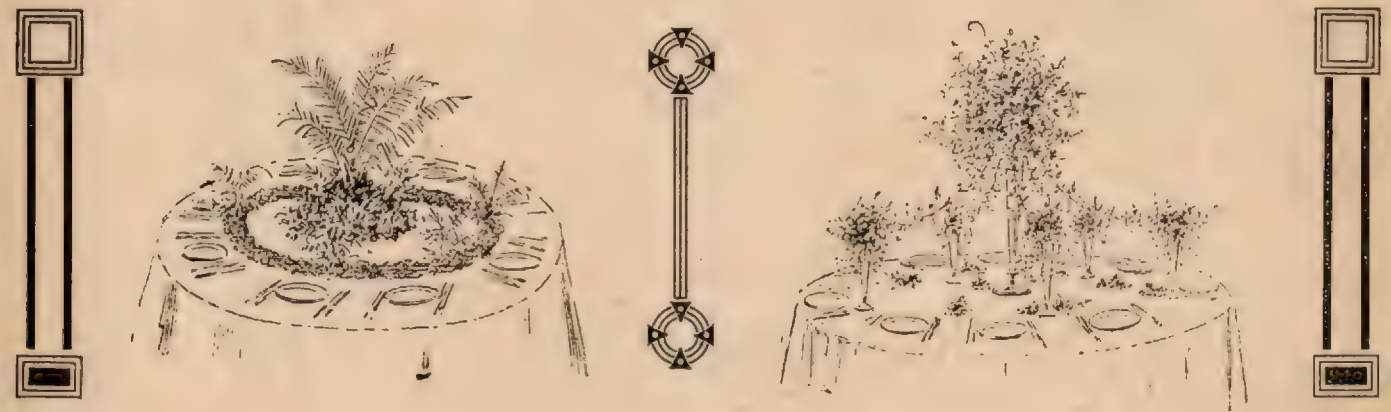

Aynanın ortasındaki bu demet görünüş itibariyle bir ağaç manzarası verdiği gibi etrafına dizilen kuşkonmazlar da bir çayır teşkil eder, diğer taraftan aynanın boş kalan kısımları elektrik ziyası altındaki akislerle şeffaf bir dere suyu şeklinde görülür.

Yemek tabaklarının aralarına yuvarlak birer ufak çiçek surahisi içine keza aynı tarzda yapılmış ğine şüphe yoktur; eğer (Asparağus) bulmak imkânı yoksa vazoların içine yaprakları ufak fujer yahut bu nevîden diğer bir nebatla yapılmış birer demet konsa yine matlup hasıl olur.

Bu suretle ve ince bir zevk ile hazırlanmış sofra etrafına toplanan kimseler hem miyde hem de gözlerine bir ziyafet çekmiş olurlar.

Elbise Kalıbının Tarifi

(Şekil 3)

Bu ay Muhitin karielerine taktim ettiği elbise kalıbi ile resimde gördüğünüz gibi iki muhtelif elbise yapılabilir. Biri evde veya yazıhanelerde giymeğe elverişli, diğeri ise gece mûsamerelerinde giymek içindir. Aynı kalıpla, dekoltesini daha fazla açar, yaka kol takmaz ve arka eteği uzun bırakırsanız, güzel bir gece elbisesi yapabilirsiniz.

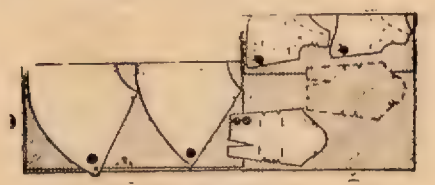

(Şekil 2)

(Şekil 1)

Kumaşınız geniş, yâni yüz kırk santim eninde ise iki buçuk metre, yüz santim eninde ise üç buçuk metre lâzımdır.

Biçmezden evel kalıbı kendi üzerinize tecrübe edin ve yapılacak değişiklik varsa işaret edin.

140 santim enindeki kumaşı iki kat edin. Ön ve arka etek parçalarını kumaşın ortasına isabet eden katlanmış kenarına yerleştirin, öyle ki kumaş açılıp yayıldığı zaman kalıpları iki misli geniş parçalar olsun. Kalıbın uçları kumaşın enini aşarsa küçük bir ek ilâve edin. Eteği iyice yerleştirip iğneledikten sonra kumaşın kalan kısmını bir az açın, yâni elbisenin beden kısmının ön ve arka parçaları sığacak kadar kumaşın katlı kısmını kazdırın. Kol kalıbını tek kat kumaş üzerine yerleştirin. Bir kolu biçtikten sonra kalıbın diğer tarafını döndürüp biçin.

Elbisenin dikilişi: Elbisenin beline içine doğru dikilmiş pliler yapın. Bunların adedini prova ederken bedeninize göre değiştirebilirsiniz. Kolu dikerken dirsek yerine bir az yedirerek geçirin.

Yakanın kolların reverlerini dayanıklı bir ipekli kumaştan yapmağı ihmâl etmeyin.

Ekseriya yünlü kumaşlar enli, ipekli kumaşlar daha ensiz olur, işte bunun için gece elbisesini biçerken kumaşı katlarsanız etekleri eksik olarak çıkarabilirsiniz. Kumaşı tek kat olarak açın, sonra bir uca ön etek, diğer uca arka etek sığacak kadar kumaşın uçlarını enine kıvırın. Sonra kumaşın ortada kalan kısmını yine alelusul boyuna katlayarak beden parçalarını biçin. Bu suretle epiyce kumaş ziyan olur. Kumaşın ziyan olmamasını isterseniz yine her zamanki gibi kumaşı enine katlar ve etek kısmına parça eklersiniz.

MERAKLI DÜNYA ŞUUNU

İpekböceklerine Aşı

Meşhur İngiliz doktoru Edward Jenner 1798 de çiçek aşısını keşfettiği zaman bir gün gelip ipekböceklerini hastalıktan esirgemek için aşı kullanılacağı hayalinden bile geçmemiştir. Halbuki,

Amerikada Kaliforniyada Salisbury isminde zengin bir adam bir yalı yaptırmış. Fakat yalısının şayanıdikkat bir bina olmasını arzu ettiği için gemi biçiminde yaptırmış. Haricen bu yalıde gemilere mahsus her teferrüat vardır, hatta, can kurtaranlarla kampanası bile. O civarda dolaşan bir yabancı, evi kuma oturmuş bir gemi zannetmekte çok haklıdır çünki evin sahibi yalıya yakın bir köşk olarak da deniz feneri tarzında diğer bir bina yaptırmış.

pek az bir zaman evel İtalyanın Bologna Darülfünunu müderrislerinden Dr. Domenico Carbone ipekböceklerine aşı tatbik etti. İpekböcekleri için birer afet olan iki hastalık vardır, birine "*sararmak*" diğerine *felç* denilir. "*Sararmak*" hastalığına tutulan böcekler evel sap sarı kesilir, sonra kurur, daha sonra da ölür. *Felce* tutulanın vücuduna evelâ bir gevşeklik sonra da felç ariz olur. Bu hastalıkları getiren bozuk gıdanın üzerinde büyüyen küflerle bir münasebeti olan mikroplar olunduğu bilindiği halde, şimdiye kadar hiç bir ilâç bulunmamıştı.

Halbuki şimdi laboratuvar tecrübelerile her iki hastalığın mikrobuna karşı da aşı bulunmuş. Bu aşıları ya böceğin üstüne ekiyorlar veya yeyeceğiue karıştırıyorlar. Bu suretle böcekler aşılandıkları hastalığa karşı muaf oluyorlar.

İpek böcekleri bizim memleket için de çok mühim bir servet menbaı olduğuna nazaren bu aşıyı tetkik ve tatbikte vakît ziyan etmesek.

Hissi iptal için yeni bir ilaç: İspirto

Meksikolu Doktor "Miguel Garcia Marin" in iddiasına göre hissi iptal etmek için kloroform ve eterin yerine ispirto kullanılarak operatörlükte büyük bir inkılap olacakmış. Dr. Marın ispirtoyu bu maksat için kullanmak usulünu da keşfetmiş.

Dr. Marın diğer bir Meksikolu meslektaşı Dr. Raoul Ortiz ile yeni anestetiği evelâ hayvanlarla tecrübe etmiş. Bilahara her iki doktor da Avropaya gitmişler ve oradan gelen raporlara nazaren bu yeni usulle insanlar üzerinde de muvaffakiyetli ameliyatlar yapılmış.

Hissi iptal için ispirto doğrudan doğruya kana sıkılıyor. Kâşiflerin iddiasına nazaren ispirtonun vücuda gettirdiği anestezi hali kloroform veya eterinkinden hem daha tesirli hem de bünyeye daha az muzırmış. Meksikolu doktorların dedikerine göre safi ispirto eter veya kloroformdan yüzde bir nisbetinden daha az zehirliymiş. Bu yeni usulle, mühim ameliyatlarda anestezi evelce mümkin olmayan mıktarda temdit edilebilirmiş. Baş üzerindeki ameliyatlarda ispirto eter ve kloroform gibi hasta için tehlikeli operatör için müz'iç olmamayışı itibariyle de eski anesteliklere faikmiş.

Dr. Ortiz ispirtoyu dirsekte bir damarın içine otomatik bir usulle kendi kendine şiringa edebilecek bir usul iycadetmiş. Dr. Ortizin iddasına göre bu suretle operatörler asistansız çalışabilecekleriniş.

Bir kadın tarafından iycat edilmiş Sokak Süpürgesi

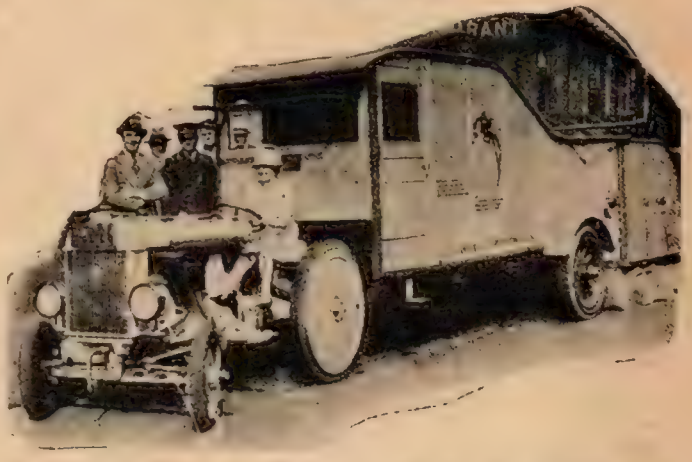

Son zamanlarda New York şehrinde Madam Parott Carey isminde bir kadın, tertip ettiği, muazzam bir süpürgeyi teşhir etti. Kocaman bir kamyon sokakta yürüdükçe, kamyonun arka tarafında, dairevî bir süpürge aksi istikamette dönüyor, öyle ki süprüntü bir hortuma atılarak aradan da nakledici kayışlar vasıtasiyle kamyonun ön tarafındaki hazneye doluyor. Hazne tamamen dolunca kamyon kirli yükünü bir süprüntü ocağına götürüp bırakıyor. Bu süpürgeler on iki metre genişliğinde ve dokuz buçuk kilometre uzunluğunda bir sokağı bir saatta temizliyormuş. Süpürgesinin kapalı yerde oluşu toz kalkmasına mani oluyormuş.

Bilmece

Bu resimde gördüğünüz küçük suvarinin annesinin ve büyükbabasının resimlerini bulabilir misiniz?

Ya Tüccar, ya Mêmur, ya Muharrir ve ya Talebesiniz

O halde bir Mürekkepli Kaleme mutlaka *ihtiyacınız vardır.*
Şimdiye kadar her kaleme kusur bulmuş olabilirsiniz. Fakat:

THE DORA PERFECTION PEN
MARKAYA DİKKAT

Dora Markalı Mürekkepli Kalem sizi tamamen memnun edecektir. Çünkü:

Bu Kalem en asri ve mükemmel bir ihtira' dır. Dolma tertibatı **otomatik,** *mürekkep deposu* **geniş,** *iridyumlu ucu* **14 karat altındır.**

Dora **Mürekkepli Kalemini kullanan her kes muntazam yazacağından emin olabilir.**

Birinci Perde

Genç Şairlerimizden Cevdet Kudret beyin bu ilk eseri çıkmıştır. Şairiu 47 parça şiirini ihtiva eden bu 112 sahifelik eseri Hamit matbaası tabetmiştir.

Genç Şairin Muhit sahifelerinde intişar eden bazı şiirlerini de de bu kitapta bulursunuz. Karilerimize tavsiye ederiz'

Fiyatı 50 kuruştur.

Kızıl Tuğ!

Eski harflerin en son romanı ve Aptullah Ziza beyin güzel bir eseri dir. Kızıl Tuğ, mevzuunu doğrudan doğruya Türk tarihinden almıştır. Eserde bizzat muharrir tarafından yapılmış kırktan fazla resim vardır.

Fiyatı 75 — ciltlisi 100 kuruştur

İkbal kütüpanesine müracaat ediniz.

Bu kütüpane bütün İstanbul neşriyatı için en ciddi bir müessese dir.

Doktor Hadi İhsan

Doğum, kadın hastalıkları mütehassısı

Kadın hastalıklarının «Rontken» le hususi tedavisi. Muhit karielerinin suallerine mektupla cevap verir

Cuma ve Pazardan mâda her gün öğleden sonra Cağaloğlu — Sılhhı Apartman

Telefon: İstanbul: 1560

Türk Yurdu ve Hilali Ahmer

Bu iki mühim mecmuayı bütun karilerimize hararetle tavsiye ederiz,

Memleketin yüksek kalemlerinin yardımı ile çıkan bu mecmualar kütüpaneler için bulünması zaruri kıymetli birer eserdirler.

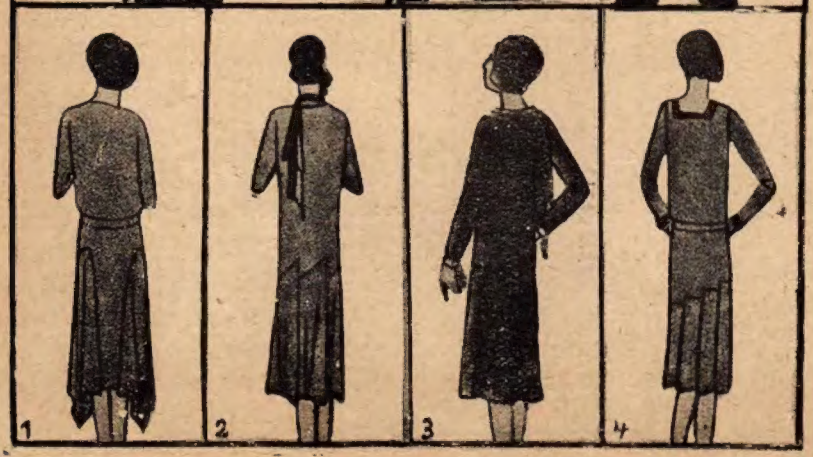

MODA

Uzun Etekler

Paristen gelen bazı terzilerle mecmualar bu kış yerleri süpüren elbiseler giyilecek diyor. Fakat müstebit modaya kör kürüne baş eğmek zamanının geçtiğini de yine selâhiyettar menbâlar söyliyor.

Gece elbiselerinde bile fazla uzun etekler tutunamaz, çünki yeni tarzı hayatla kabili tâlif değildir. Uzun etekle şimdiki danslar nasıl olur? Sonra er-

5

6

7

kekleri de düşünmeli, kazaen eteğimize bassalar ne müşkil vaziyette kalırlar; akşamı ter temiz bir elbise ile başlayıp bir kaç saat sonra odanın bütün kirini üzerine toplayan uzun eteklerin zerafeti kalır mı? Tramvaylardan inip binerken hangimiz uzun eteği göze aldırırız? Temkin ile hareket edin, her şeyde olduğu gibi «hayrel umuru evsatüha!» 1. Bu ağır başlı elbiseye önündeki jabo yenilik veriyor. Elbise bej kumaşla yapılırsa koyu turuncu ile siyah yaka kol tavsiye ederiz. 2. Beli bedene göre olan bu elbise gayet ince kadife ile yapılmış yakası ile kolları kendinden daha koyu kadife kurdeladandır. 3. Yüze yumuşaklık veren bu yaka ile jabo bu kış çok görülüyor. 4. Ciddi fakat şık bir iş elbisesi. 5. Elbisenin hatları arasında ahenk olmalıdır. Bu gece elbisesinin yakası, beli, etek uçları biribirini itmam ediyor. 6. Gayet genç bir hanım için. 7. Hiç süsü olmadığı halde gayet san'atli bir elbise.

ABONE ŞERAİTİ
(Posta ücreti dahil)
Türkiye için:
Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira
Ecnebi Memleketler
Seneliği 4 dolar

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Adres : *Dilsizzade Hanı, No. 1—2*

Telefon : İstanbul, 4118

Her nüshada: bir elbise kalıbı veya metin hariçi renkli bir tablo bulunacaktır.

Fihrist

	Muharriri	Sahifesi
Memlekete Dair:		
Köylüye bir az Refah vermek için: Küçük Tetbirler	*Ahmet Cevat*	1121
Büyük Türk İnkılabına dair	» »	1123
Toros dağlarında tetkikat	*Müderris Ali Vehbi Bey*	1126
Ayın Hatıraları		1169—1184
Halkiyat Tetkikleri:		
Sinop ve Muhitinde çocuğa ait âdet ve itikatlar	*Mehmet Şakir*	1144
Folklor:		
Türklerde Folklorun Tarihçesi	*Akçura Yusuf*	1153
Tenkit ve Edebiyat:		
Yeni Şiirimiz ve Kahramanlar	*Vasfi Mahir*	1182
Latin Edebiyatı	*Kemalettin Şükrü*	1160
Şiir:		
Kânunusani	*Cevdet Kudret*	1129
Yaşamak Haykırmaktır (mensur şiir)	*Yaşar Nabi*	1129
Veda'	*Muzaffer Hamdi*	1130
Hikâyeler:		
Macar Edebiyatından: Bir Budapeşte Hikâyesi	*Yaşar Nabi*	1147
Ruhumun Susadığı Biricik şey (1)	*A. Abtullah*	1148
İngiliz Edebiyatından: Yatalak	*Lyk*	1164
Roman:		
Madalyanın Ters Tarafı	*Reşat Nuri*	1131
Güneşe Aşık Yarasa	*Mebrure Hurşit*	1139
Sipahi Ahmet	*Kemalettin Şükrü*	1170
Spor:		
Kurunu Vustada Spor Hayatı	*Selim Sırrı*	1137
Büyük adamlardan:		
Meçnikof	*Nevzat Mahmut*	1178
Mozart	*Mebrure Hurşit*	1154
Şekspir		1162
İçtimai Yazılar:		
İş Hayatına Atılmış Kadınlar (2)		1185
En İyi Anne ve Kız Numunesi		1168
Tiyatro Bahisleri:		
Sahnenin iç yüzü	*Refik Ahmet*	1135
Musiki:		
Mozartın bir Menuettosu. Piyano ve Keman Notası		1158
Güzel San'atlar:		
Luvr müzesinde Fransız ressamları ve eserleri.		1174
Sıhhat:		
Niçin hastalanıyoruz?		1143
İktisadi Musahabe:		
Yerli Mallar Siyaseti Münasebetiyle	*K. Ş.*	1180
Müteferrik:		
Musolininin Şekli Hükûmet Hakkında Mühim bir makalesi		1130
Dünya Şuunu		1195
Ziraate Dair:		
Yeni ve Çok Mühim bir Gübre Keşfi (3)		1188
Aile çiçekciliği:		
Soframızı Çiçeklerle Süslemek Usulü	*Cevat Rüştü*	1192
Sıhhat ve Güzellik - Moda - Çoçuk Sahifeleri.		

Mecmuamızın kapak resmi Good Housekeeping den alınmıştır.
(1) Good Housekeeping (2) Woman's Home Companion (3) Readers Digest

İmtiyaz Sahibi ve Mes'ul Müdür: AHMET CEVAT

Selâmet Matbaası